

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Historisk-filologiske Meddelelser **XIII**, 2.

ÓLÁFR ÞÓRDARSON
MÁLHLJÓÐA- OG MÁLSKRÚÐSRIT

GRAMMATISK-RETORISK AFHANDLING

UDGIVEN

AF

FINNUR JÓNSSON

KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSIONÆR: ANDR. FRED. HØST & SØN, KGL. HOF-BOGHANDEL

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1927

HÁSKÓLI ÍSLANDS

ÚR BÓKUM FINNS JÓNSSONAR

Indledning.

En af det 13. århs. mest tiltalende skikkelser indenfor litteraturens område er Sturlungen ÓLÁFR ÞÓRÐARSON HVÍTASKÁLD.

Han var søn af Snorres broder Þórðr Sturluson og dennes frille Þóra, hvis herkomst er ukendt. Þórðr havde med hende 5 børn, hvoraf Olaf synes at have været den ældste; en anden søn var den berømte historiker og skjald Sturla (1214—84)¹. Olaf er vel født ved år 1210 på Staðr på Snæfellsnes. Om Olafs opvækst vides intet. Men han må have studeret i sin ungdom, ved omtalen af hans død i Isl. ann. kaldes han subdjakn, »en klærk af den lavere præstegrad, der bistår den forrettende præst under messe-tjenesten, tænder lysene, fremfører svarene osv.«². Det er klart af Olafs skrift, som her udgives, at han har kunnet latin særdeles godt, været en »velstuderet klærk«; men at han har udført nogen kirkelig tjeneste, derom forlyder der intet.

Det første, man hører om Olaf, er at han, da omtr. 16 år gammel, var tilstede hos sin farbroder Snorre i det bekendte gæstebud i julen 1226 (vinteren Sandvetr 1226—27)³, men der fortælles intet mere om ham ved den lejlighed. 1225 havde hans fader købt Hvammr i Hvammsfjorden og flyttede straks derhen. Det har da været Olafs hjem,

¹ Sturl. I, 48.

² A. C. Bang: Udsigt 1887, s. 180.

³ Sturl. I, 386.

og her træffer man ham 1228, da Sturla Sighvatsson af lagde et mindre venligt besøg dér, fornærmet over, at Þórðr havde skaltet og valt med familjegodordet. Det kom egentlig ikke til kamp, og affæren endte med en foreløbig fredstilstand, grið, hvorved Olaf fremsagde gridformularer. Heraf ses, at han allerede nu, omtr. 18 år gammel havde syslet med lovkyndighed og lovformularer, hvilket forklarer, at han — langt senere — blev lovsigemand. Fem år senere huserede Órækja Snorres søn i de vestlige egne og udøvede endogså hærværk i Hvamm hos Þórðr, sin onkel; for at modarbejde ham og hindre ham i yderligere voldsfærd samlede Þórðr en skare og sendte sine to sønner Sturla og Olaf til søs til Reykjahólar (hvor Órækja havde slået sig ned); dér tog de hele 'boet' (kvæg osv.) og førte det bort; der skete noget mere, hvorunder Olaf viste sin bestemthed. Han drog så til Bjarnarhöfn (på det nordlige Snefjældsnes) med alt det bortførte kvæg og var der om sommeren med mange mænd. Det endte dog med at Olaf og Órækja forligte sig med hinanden; Olaf gav ham 'selvdömme', men Órækja slog en streg over hele sagen og lovede Olaf sit venskab¹. Olaf begav sig igen til Hvamm. Dette er den eneste tildragelse af krigerisk eller ufredelig art, som Olaf deltog i; den endte på en smuk måde og viser Olafs fredelige sind. En anden ubetydelig sag forefaldt lidt efter, hvorunder Olaf atter viste sit fredelige sind². Endnu en tredje sag fortælles³ kort efter dette; en af præsterne — han hed Jon — søgte til Þórðr i Hvamm for at få hans bistand. Þórðr vilde ikke høre på ham; da tyde Jon til Olaf, og denne siges da at have givet ham et råd i

¹ Sturl. I, 463—67.

² Sst. 471—72.

³ Sst. 475—76.

forblommede udtryk om at slå sin modstander ihjæl, hvad der også skete. Olaf hjalp Jon efter tildragelsen. Dette er den eneste gang, at den mindre heldige side af Sturlungekarakteren viser sig hos Olaf. Året efter, 1235, da Órækja og hans mænd belejrede Reykjaholt, var Olaf dér, men der meddeles intet om hans deltagelse, og det endte med forlig¹. Vinteren 1236—37 bode Olaf på Snorres gamle gård Borg; »han havde flyttet derhen om foråret efter Snorres råd«². Året 1237 døde Þórðr, og da han kort før sin død delte arven mellem sine børn, lod han hver af sine sønner, Olaf og Sturla, få 'hundrede hundreder', hvilket var en betydelig sum³. Vinteren før siges Olaf at have digtet en drabe om biskop Torlak, helgenen, og begivet sig i fastetiden til Skalholt for dér at foredrage digtet. På tilbagevejen traf han Snorre, da hos Gissur Þorvaldsson på Reykir, og kom hjem ved påsketid. Der fortælles nu, hvorledes Sturla Sighvatssons spejder narrede Olaf til at røbe, hvad Sturla Sighvatsson vilde vide⁴. Samme år kom det til åben ufred mellem Sturla Sighvatsson og Snorre og dennes tilhængere. Det førte til kampen på Bær i Borgfjorden. Olaf var dér tilstede, uden at der fortælles noget om hans deltagelse i ufreden. Efter slaget overlod man Sturla 'selvdömme'. Blandt andre bestemmelser var den, at Olaf, hvem Sturla betragtede som sin modstander, skulde rejse til Norge⁵. Det samme var, som bekendt, tilfældet med Snorre. Olaf opholdt sig nu i mindst 4 år i udlandet. Den første vinter, 1237—38, opholdt han sig i Nidaros⁶.

¹ Sturl. I, 477.

² Sst. 487.

³ Sst. 492.

⁴ Sst. 493.

⁵ Sst. 496, 498. Fms. IX, 453.

⁶ Sst. 500.

Den følgende vinter var han dér også hos hertug Skule¹. Det var vanskelige tider, da ufreden mellem kong Hakon og Skule nu brød løs, men Olaf har, med sin medfødte takt og fredelige sindelag, vidst at holde sig udenfor stridighederne; man savner iøvrigt nærmere efterretninger om hans færde. Der er ingen tvivl om, at der har været godt forhold mellem ham og kongen; om denne digtede han vist to digte; den hrynrende drupe, hvoraf der findes betydelige rester, er dog nærmest om kongen og ikke om Skule. Han beskylder bæggens uvenner for at have stiftet og vedligeholdt ufreden mellem dem, og han siger: »det var en stor sorg for de mægtige mænd, at fyrsterne stredes indbyrdes, ti altid vil bæggens store kappelyst og magt mindes, så længe jorden holder havet oppe«. At han giver kongen ret overfor Skule viser disse ord: »Sverres ætling fik sejr som ret var; således vilde gud det«. Skule faldt i slutningen af maj 1240. Noget derefter er Olaf rejst til Danmark, hvor han opnåede kong Valdemar sejr og gunst og fortrolighed. Knytlingasaga siger herom: »hos ham (Valdemar d. gamle) var Óláfr Þórðarson og lærte af ham mange kundskaber, og hos ham fik han mange udmærkede fraspagn«². Det sidste sigter vel til Danmarks historie, men vi er ude af stand til nærmere at belyse dette. Det første oplyses delvis ved, hvad Olaf selv meddeler i sin afhandling om runerne; han har bl. a. talt med kongen om runerne og deres brug, og han anfører en (dansk) sætning, »kompi-leret«, d. v. s. lavet, af kongen selv »min herre«. Dette er meget interessant og viser atter, hvor let og taktfuldt Olaf har forstået at omgås de højeste personer. Hvor længe han

¹ Sturl. I, 540.

² Sögur Danakonunga s. 287; jfr. Sturl. II, 143: »hans farbroder Olaf havde været i Danmark hos kong Valdemar, og fået megen hæder af ham«.

har opholdt sig i Danmark vides desværre ikke. Kongen døde 28. marts 1241.

Har Olaf været i kongens hird vinteren 1240—41, er det rimeligst at antage, at han er rejst til Norge kort efter kongens død, og snarest samme sommer tilbage til Island. Men herom savnes efterretninger. Man hører nemlig her efter først noget om ham 1248. Da havde Þórðr kakale magten i Island, og han hørte til den samme side som brødrene Sturla og Olaf (Snorre-siden). Der var således intet mærkeligt i, at Þórðr »tog til lovsigemand, som det hedder, Olaf hvideskjald Tordssön«¹. Han beklædte embedet i en 3-årsperiode, til 1250. Om hans virksomhed i embedet tier kilderne iøvrigt. Det hedder et par år efter, at Olaf da bode på Stafaholt², og der nævnes en Þorsteinn titlingr ved år 1255, som »havde været i lære i Stafaholt hos Olaf Tordssön«³. Når han bosatte sig på denne gård, vides ikke, rimeligvis kort efter sin hjemkomst, og her har han altså holdt skole for unge gejstlige; det må han formodes at have gjort til sin død. Hans afhandling står i nøjeste forbindelse med denne hans virksomhed.

I året 1252 var Olaf atter lovsigemand, men kun dette ene år, idet han ønskede sig fritagen for hvervet og undskyldte sig med svagelighed⁴. En anden grund har dog måske været medvirkende, nemlig den politiske udvikling netop i dette og de følgende år. Det nævnte år kom Sturlungen Þorgils skarðe til Island med kong Hakons »ærinde«. Han henvendte sig først til sine slægtninge, og kom snart til Borgfjorden og gæstede Olaf i Stafaholt. Han sammenkaldte et møde under Höfðahólar (uvist hvor), hvor også

¹ Sturl. II, 104.

² Sst. 150.

³ Sst. 263.

⁴ Sst. 176.

Olaf kom tilstede og, som det synes, ledede mødet; han »stod op og begyndte sin tale med at bede gud beskytte alle de tilstedeværende med sin nåde og miskundhed; bad dernæst om, at alle tog sømmelig imod en så udmærket herre som kong Hakons breve og ærinder; man skulde ikke bære sig ad som mangen en fudentast, at svare højtstående mænds ærinde med dumheder, »hvad gud ikke lade ske her i dag; lad det blive til virkelighed, som er hans vilje og hvad der er bedst for alle«. Dette er et vidnesbyrd om Olafs sindelag¹.

Det hører ikke hid at fortælle sagens gang i den følgende tid. Det anførte viser ikke, at Olaf vilde, at man skulde underkaste sig den norske konge, men det viser et venligt sind og ærbødighed for ham, hvem Olaf jo kendte personlig. Der viste sig at være modstand blandt de tilstedeværende og der kom foreløbig intet ud af sagen. Men Þorgils fortsatte sin agitation for kongen. Den følgende vinter besøgte Þorgils atter Olaf i Stafaholt. Men da blev han om natten overfalden her af Sturla Þórðarson og Hrafn Oddsson; denne sidste var hovedmanden og viste sig lidet forsonlig. »Da rejste Olaf sig og sagde: Det skal I vide Hrafn og Sturla, og alle de, som er i deres skare, at al den skam, som I gör mod gården her og mig, skal afføde hos mig al den vrede, som jeg formår at vise. Jeg skal bede den almægtige gud og den hellige biskop Nikolaus, hvem kirken her tilhører, at han straffe eder for den overlast, I gör. Og jeg synes det passede sig bedre for dig Sturla, at værge Þorgils' plads med dine væbnede mænd, end stå dér, hvor du er nu«. Sturla svarede: »Jeg ved, at du kun vil det gode, men det [3: at jeg ændrer min stilling] vil nu ikke ske foreløbig«. Der blev så underhandlet

¹ Sturl. II, 150 ff.

om forlig mellem Þorgils og hans modstandere, hvortil Þorgils var lidet villig. Da kom Olaf til ham efter at have talt med Hrafn og Sturla og opfordrede Þorgils kraftig til at gå ind på et forlig; han henviser til forholdet til Gizurr og den 'skam', de har at lönne ham, først og fremmest Snorre Sturlusons drab, 'som vi alle var forpligtede til at hævne, hvis vi kunde'; han peger på Gizurr som hovedtjenden — og deri så han ret —; han sluttede sine formaninger med at sige: »Det er en vanskelig sag at finde ud af, frænde, men vælg den udvej, hvoraf der opstår mindst ulykke«. Mange støttede Olafs ord, og enden blev et forlig, som Olaf havde størst andel i. Olafs optræden ved denne lejlighed er meget smuk og ærefuld for ham¹. Det sidste vi hører om ham er, at han frarådede Þorgils året efter at drage til Tværá-leid (ting), åbenbart for at hindre ufred og kamp. Men Þorgils fulgte ikke rådet².

Selv om det, der vides om Olaf, kun er lidet, er det dog tilstrækkeligt til at man kan danne sig et billede af ham og hans karakter. Han hørte åbenbart til den bedre side af Sturlungerne. Han har været meget fredelig mand, der undgik voldsomheder — kun én gang og det som meget ung deltog han i et ufredstogt — og altid vilde stifte fred. Personlig har han været meget vindende, siden han vandt kong Valdemars yndest; herom vidner også de anførte udtryk som Sturlas om ham. Bestemt kunde han dog også være i sin optræden, hvad det ovf. omtalte klart viser. Endelig var han åbenbart meget gudfrygtig. Dette viser også hans afhandling. Alt i alt er han en af Sturlungetidens mest tiltalende personer og minder i meget om sin broder, Sturla. Trofast var han, hvad man kan se af

¹ Sturl. II, 158—64

² Sst. 178.

hans udtalelser om Snorre. Der er ingen tvivl om, at han har elsket ham og hans minde.

Som skjald hører Olaf til de bedste i det 13. årh. Han er mere original i sine kenninger end Sturla, og de er udmærket sammenstillede. Der er flugt i hans vers, og alt det tekniske er fuldkomment. Han er ligeså stor teoretiker som Snorre, af hvem han uden tvivl har lært meget. Hans forståelse af og kendskab til ældre skjalde- (og edda-) digtning fremgår klart af hans afhandling. Han anfører vers af de bedste skjalde fra alle århundreder (jfr. anm. s. 924 i min litt. hist². II), foruden af andre digtere og digte, som vi nu lidet eller intet kendskab har til.

Hvad der er overleveret af hans digtning findes i Skjalde-digtning B II. 104—10. Det er desværre ikke meget. Værdifuldest er de 12 vers af den hrynhende drupe, vistnok om kong Hakon. Denne viser også hans redelige, sundt dømmende sind (jfr. ovf.), samt hans religiøsitet. Et udslag af denne var hans (tabte) digt om Torlak d. hellige, samt digtet om Thomas Becket (hvis det da er af ham), hvoraf kun to kvartvers haves. Desuden haves et vers af et drotkvædet digt om kong Hakon, og 2 vers af et digt om islændingen Arón Hjörleifsson, en mand, der i et vist tidsrum spillede en meget sympatisk rolle. Han blev gjort fredløs i Island, og levede længe i Norge, højt anset. Han døde 1255. Olaf har lært ham at kende i Norge. Ellers kendes intet til forholdet mellem de to. Olaf vides desuden at have digtet om Erik Sveakonge, om Hakon d. unge, Knut jarl Hakonsson og om Valdemar sejr; men alle disse digte er tabte. Endelig haves en lausavísa (om slaget på Láka) og et par versbrudstykker. Nogle af de anonyme vers i afhandlingen er mulig af Olaf. Jfr. herom min litt. hist.

II.

Om Olafs forfatterskab vides intet, bortset fra den afhandling, der straks vil blive behandlet og som her udgives. Men der er et historisk værk, som man kunde være meget tilbøjelig til at tillægge Óláfr, nemlig Fagrskinna. Efter alt at dømme må dette være forfattet i tiden 1230—40 og at stå i et bestemt forhold til kong Håkon, der jo også ellers var litterært interesseret. Værket viser især en bestemt interesse, nemlig for skjaldekvad, og et udstrakt kendskab til disse, hvilket fortræffeligt passer på Olaf. Man kunde da formode, at kong Håkon havde benyttet lejligheden — ligesom hans bedstefader Sverre — til at få en kortfattet skildring af Norges historie ned til sagaen om Sverre. Altså som et slags indledning til denne. Olaf havde rigelig tid til at udføre dette arbejde under sit ophold i Norge, og de skrevne værker, som det forudsætter, kan antages at have været tilstede i Norge. Men dette er naturligvis kun en formodning. En nøjagtig stilistisk undersøgelse kunde mulig føre til et bestemt resultat. Vi vil nu se nærmere på det arbejde, der med sikkerhed tillægges Olaf.

Som allerede anført holdt Olaf en skole på gården Stafaholt, formodentlig i et tidsrum af omtr. 15 år. Noget positivt vides intet derom med undtagelse af, hvad der er anført om Torstein titling. Rimeligvis har undervisningen gældt den 1. del af det almindelige studium, det såkaldte trivium, bestående af grammatik, dialektik og retorik. Af disse 3 fag har det vel fornemmelig været det første — og tildels det sidste —, Olaf underviste i. Det var på en måde også det vigtigste, ialfald det elementæreste.

Det forstår sig af sig selv, at Olaf ikke var i stand til

at give selvstændige lærebøger. Han måtte benytte udenlandske, og det ser man at han har gjort. Hans afhandling består af to afsnit, hvoraf det første handler om sprogets grundbestanddele: lyd og stemme (§ 1), bogstavet (»staven«) og bogstavets egenskaber (§ 2—4), stavelsen og dens egenskaber (§ 5—8), ordenes arter og inddeling (§ 9). Det andet afsnit — indledet med en bemærkning om Donat (§ 10) — handler om talens fejl og alt hvad man bør undgå i talen (skrift), hvoraf dog noget kunde være pryd, især i digt; det er Barbarismus (§ 11), Soloecismus (§ 12), Barbarismus—Soloecismus-fejl, 10 ialt (§ 13), Metaplasmus og dens fejl (§ 14), Scema lexeos (§ 15), Tropus og metaphora (§ 16). Æmnet er således velordnet.

Olafs kilder har man længst fundet; det var da også let nok, eftersom han selv antyder eller angiver dem. For det første afsnit har Priscians bekendte Institutiones været kilden, for det andet Donats Ars major 3. bog, dog er hans Ars minor også, men kun lidet, benyttet. Teksten er dog ikke helt den samme som den i Keils udgave; Olaf må have haft en bearbejdelse deraf med nogle tillæg hist og her; han har vel også haft andre skrifter. Som navnlig B. M. Ólsen har vist, findes ikke få bemærkninger, der genfindes hos Thurot: Notices et extraits de divers manuscrits latins. Meget genfindes også hos Isidor, men denne har næppe været en kilde, Olaf har kendt.

Olaf har i reglen oversat sine kilder ordret eller så godt som ordret, og det ses, at han har forstået dem særdeles godt¹. Yderst sjældent kan en misforståelse påvises, men

¹ Olaf gengiver ofte meningen uden at oversætte ordret. Et oplysende eksempel er følgende:

Stafr er hinn minsti hlutr	Littera est pars minima vocis
raddar samansetttrar, <i>sem rita má</i> ,	compositæ, hoc est quæ constat
ok er stafr kallaðr hinn minsti	compositione litterarum, minima

oversættelsen kan undertiden blive lidt knudret. De grammatisk og dermed sammenhængende betegnelser har han oversat bogstavet: casus = fall; accusativus = rægiligt fall; vocalis = raddar-stafr, consonans = samhljóðandi; constructus = samanhlaðinn; potestas = mátt; pluralis = margfaldligr; substantivus = undirstað- (-stæði-, -stöðu-)ligr; jfr. navnene på taledelene i § 9 (f. eks. interjectio = meðal-orping; de fleste af disse navne er endnu i brug i isl. lærebøger). Disse nye ord — om de er lavede af Olaf selv eller om de er ældre (nogle er det vel) kan ikke siges med bestemthed — lyder ikke ildé og de står i reglen godt til sine omgivelser. I nogle tilfælde har Olaf latinske ord med islandske endelser (formera, nóti, púntaðr osv.), men de har vel også været benyttede af hans forgængere. Olaf henter sine eksempler fra islandske digte, skjaldekvad (og eddakvad i nogle få tilfælde). Heller ikke dette er hans originale påfund. Både Priscian og Donat anvender så at sige udelukkende eksempler fra klassiske latinske digtere (ikke mindst Vergil); det er dette, Olaf har efterlignet. Det måtte være et rent kunststykke for ham, at finde passende eksempler. I reglen er det lykkedes ham, men i enkelte tilfælde er hans eksempler mindre heldige, og ialfald i ét strider hans eksempel imod forbilledets. Der findes oftere anonyme vers; hvorvidt Olaf selv har lavet nogle af disse, er uvist; hvor de passer særdeles godt og er så at sige hlutr *eða óskiptligr* i því, sem autem, quantum ad totam comprehensionem vocis litteratæ . . . raddar. possumus et sic definire: Littera est vox, quæ scribi potest individua.

Man ser, hvor gengivelsen *sem rita má* er her sat ind fra den sidste sætning; man ser også, hvorledes denne sætnings sidste ord: individua er optaget i den foregående sætning *eða óskiptligr*. Det hele lyder godt og fyndigt hos Olaf, i orig. er det mere vidtløftigt, men meningen er alligevel godt truffen.

efterligninger af det latinske vers, kunde man være særlig fristet til at antage, at Olaf var forfatteren (f. eks. v. 86).

Til Olafs originale bidrag må regnes hans sproglige bemærkninger, men her har han, som vænteligt var, været særlig uheldig. I det første afsnit overfører han uden videre den latinske aksentuation på det islandske sprog, og anfører eksempler, der formelt slutter sig til de latinske forbilleder, men som umuligt kan anvendes på det islandske sprog. Kun angivelsen af korte og lange stavelser er rigtig nok, da kvantiteten i islandsk og latin i alt væsentligt var ganske den samme. Iøvrigt er hans sproglige bemærkninger forkerte, hvaðarr er udvidelse af hvárr, hvern er sat for hvert efter sumar osv. osv.; jfr. anmærkningerne. Vanskeligst for os at forstå er Olafs bemærkninger om v. 9—11. Hvorledes det er faldet nogen digter ind at bruge et udtryk som *torráðin-ól* for *vønd-ol* og ovenikøbet at forlænge o i den ubetonedede afledningsendelse, er ikke til at begribe. Det samme gælder om læren om at (vind)ara er forkortet for (vind)ára. Men allerubegribeligst er tolkningen af v. 11. Der er næppe tvivl om, at det er Olafs fantasi, der her giver sig tilkende. Han har — formodentlig — blot villet vise, hvorledes disse linjer (særlig i v. 9 og 11) kunde læses og tolkes for på den måde at få frem paralleller til de latinske forbilleder. Til v. 10 mangler en sådan.

Ikke desto mindre må man — tiltrods for de begåede sproglige synder — højlig beundre Olafs opfindsomhed med hensyn til eksemplerne og den skarpsindighed, som han flere steder viser.

Virkelig originalitet viser Olaf kun i sine runcafsnit, i § 3 og 4. I anledning af 'stavens' navn kommer Olaf til at tænke på den gamle runefuthark på 16 tegn. Mulig er

han kommen på dette ved at læse Priscians bemærkning om, at Grækernes ældste alfabet bestod af 16 bogstaver. I selve fremstillingen er han dog afhængig af Priscian eller andre grammatikere. Under omtalen af 'stavens' betydning (*potestas*, magt) meddeler han kong Valdemars rune-sætning. Denne er i flere henseender meget interessant, også som en af de ældste sproglige danske sætninger, der haves. Meningen med sætningen skulde man tro var den, af alfabetets samtlige tegn at lave en forståelig sammenhæng. Man skulde da mene, at hvert tegn kun forekom éngang. Helt gennemført er dette ikke, idet n findes både i 1. og 2. ord, l i 4. og 6. ord, i i 4. og 5. ord; endelig findes 2 u i 5. ord, hvis ikke de skal læses som w (men i det ene hds. læses ou, o: óu?; i sætningen findes ellers ikke gjort forskel på korte og lange vokaler). Som anført i anm. er de to sidste ord vanskelige at forklare; nødig vil man tro, at Olaf har gengivet sætningen urigtig. At Olaf har haft let ved at forstå kongen og denne ham, mener jeg er hævet over enhver tvivl, selv om endelserne i det daværende danske sprog var ændrede og noget afsløbne¹. B. M. Ólsen har behandlet hele dette afsnit i sin afhdl. *Runerne* (1883) i forbindelse med prologen til de 4 grammatiske afhandlinger og den såkaldte *Torodd* runemester. Han har dér fremsat efter min mening uholdbare påstande, men det vilde føre for vidt at komme nærmere ind på den sag her; jeg kan henvise til min litt. hist.²

¹ Når dr. S. Larsen i sin store afhdl. om Saxo (i *Aarbøger* 1925) et par gange omtaler dansk i Saxos tid som noget for en nordmand eller islænding fremmed sprog eller at Saxo ikke har forstået islandsk helt godt, er dette sikkert en meget stærk overdrivelse. Selv om Saxo ikke vidste, at f. eks. *Skagafirði* var dativ-form, har han sikkert med største lethed forstået den sætning, hvori denne form forekom. Så fjerne fra hinanden var de nordiske sprog endnu ikke o. 1200.

II, 921—23. Olafs fremstilling forudsætter sikkert ingen skriftlig kilde. Runealfabetet var alle dage velkendt i Island. Andet og mere behøvede Olaf ikke til sin fremstilling — og så Priscian.

Olafs afhandling må vist siges at være velbevaret i det hele. Om man tør antage, at en prolog har oprindelig hørt til den eller til det første afsnit, ligesom § 10 kan siges at være prolog til afsnit to, er og bliver uvist. Jeg er ikke meget tilbøjelig til at antage det.

På den anden side kunde man tænke sig, at afhandlingen ikke helt forelå i sin oprindelige skikkelse. Samleren af de 4 afhandlinger og prologens forfatter kunde let tænkes at have foretaget ændringer. Af sådanne kan der dog kun være tale om et par mindre stykker, der ser ud til at være indskud i Olafs tekst. Det er stykket s. 21₄—14 og 24₁₀—25₃. Det første indeholder noget, som ligger udenfor den egentlige tankegang i § 1. Dennes indhold er meget logisk ordnet og indrettet. Forf. forklarer først *hljóð* 'lyd' i almindelighed. 'Lyd' er enten opstået af 'legemers' sammenstød eller den er 'åndelig' (denne sidste lades i det følgende helt ude af betragtning).

Den 'legemlige' lyd opstår enten af 'levende' eller 'livløse' ting. De 'livløse' tings lyd fremkommer enten ved sammenstød mellem 'rørlige' eller 'urørlige' eller 'rørlige og urørlige'. De 'rørlige' er elementerne, ild, vind og vande, de 'urørlige' er sten, malm eller strænge, de 'urørlige og rørlige' er vind, vand, ild: jord (eller andre ubevægelige ting). Herefter følger så det nævnte formentlige indskud, hvor der indføres et nyt moment, nemlig om lyden er sammenhængende, hvor enkelte lyde ikke høres eller skælnes, og det modsatte, hvad der er tilfældet med musik, hvis ypperste art er den såkaldte cælestis (h)armonia.

Efter dette kommer så fortsættelsen om lyd i eller fra 'levende' ting — lyd i levende, men 'vidløse' ting som græs, træer osv., lyd i 'levende forstand-begavede' ting α : stemmen; denne er igen enten 'skrivelig' eller 'uskrivelig'. Den 'skrivelige' er igen 'meningsfuld' eller 'uden mening' (bubu osv.). Den 'meningsfulde' hidrører atter enten fra 'naturen' (gråd, stønningen), eller fra 'et menneskes selvbestemmelse', d. v. s. fornuftig tale. Og dermed er overgangen til det følgende (talens dele og beskaffenhed) gjort. Det forekommer mig unægtelig, at det nævnte stykke kommer her som afbrydende al god sammenhæng. Man lægge også mærke til, at i »indskuddet« tales der atter om lyd i 'malme og strænge', hvad der blot er en gentagelse.

Endnu tydeligere er forholdet med det andet indskud. Her anteciperes noget, der senere og på rette sted behandles i § 8. Det er næsten utænkeligt og i indholdet fuldkommen ubegrundet, at en sådan antecipation skulde have fundet sted. Den ser ud som en bearbejders indskud og er det sikkert også. Også sproget synes anderledes end ellers; man lægge mærke til udtryk som »upphaldit hljóð«, »lífillátt hljóð«, »þenz upp«, som ellers ikke forekommer i afhandlingen; dog synes stykket at være noget påvirket af § 8 (jfr. udtrykket *hræring framflutningar samstöfu*, der her genfindes). Man kan finde disse indskud mærkelige, men det er vanskeligt at forstå, at de skulde hidrøre fra Olaf.

Iøvrigt synes afhandlingen at være uden indskud og således som Olaf efterlod sig den, bortset fra afskriverfejl, der er indløbne, især i versene.

III.

Afhandlingen er naturligvis fra først af ført i pennen af forfatteren selv. Han har mulig dikteret den til sine elever,

der så har afskrevet den. Nu findes den desværre kun i håndskrifter, der er 50—100 år yngre end forf.

Der er da for det første AM 748, 4°. Her findes den bl. 7^r—14^v. Der kan henvises til SnE III, LXIX—LXXII og B. M. Ólsens udg. XLVIII—LII. Det hele hds. er udgivet i SnE II, 397—494. Det er her kaldet A og det er lagt til grund for udgaven, da dets tekst utvivlsomt er den bedste; den er også den ældste, fra o. 1300—25. Naturligvis findes der her fejl af forskellig art, hvor da W har den rette tekst eller B.

Nærbeslægtet med A er AM 757, 4°, her kaldt B fra o. 1500. Her findes teksten på bl. 1—3^v. Håndskriftet er overordenlig vanskeligt at læse, men Jón Sigurðsson læste det og udgav det i SnE II s. 501—71. Det er hans læsning, der her er benyttet. Skriveren — eller hvem det nu er — har imidlertid udeladt nogle stykker i teksten, hovedsagelig afsnittene om runerne i § 3 og 4, 10, samt hele slutningen fra og med § 12, foruden nogle mindre sætninger og enkeltheder (jfr. anmærkningerne og oversigten hos BMO s. LVI). For tekstens oprindelige omfang har dette imidlertid ingen betydning, da der ikke er tvivl om, at disse stykker er vilkårlig udeladte¹. B har enkelte steder den rette læsemåde overfor A og W.

Så er der codex Wormianus, AM 242, fol., kaldt W, hvor de 4 grammatiske afhandlinger findes indledede med en prolog. Håndskriftet er fra midten af 14. årh. Afhandlingen findes s. 94—111. Teksten er her mindre god end i A, men har dog undertiden de rigtige læsemåder. Hvor B stemmer med W mod A, må det antages at være den oprindelige læsemåde².

¹ Jfr. BMO s. LVI ff.

² Et lille brudstykke findes i 757 b; det er en ren afskrift af W, og der er her intet hensyn taget dertil.

Der findes nogle lakuner i disse håndskrifter, hvorom anmærkninger giver fuldstændige oplysninger. Kun etsteds er det så uheldigt, at der er lakune i bægge håndskrifter (B tæller ikke med her), i § 16.

Forholdet mellem disse håndskrifter, som dog ikke kan have nogen særlig betydning her, har BMO søgt at bestemme (se især s. LXII), således at A skulde stamme i 2., B i 3., og W i 4. led fra et grundhåndskrift, dog således, at A og W bægge stammer fra samme i 2. led, medens B skulde stamme fra et forskelligt 2. led. Herom skal jeg ikke udtale mig nærmere, men slægtskab mellem bevarede håndskrifter er overhovedet noget af det vanskeligste at bestemme.

IV.

Da versene, der findes i afhandlingen, alle er udgivne i Skjaldedigtningen, kan der henvises dertil. Desuagtet kan det være hensigtsmæssigt at behandle dem kort i denne udgave og særlig dvæle ved de vanskeligheder, der er forbundne med nogle af dem; alle kan de ikke løses. I håndskrifterne er de mere eller mindre forvanskede. B. M. Ólsen har i sin udg. givet en meget udførlig tolkning af dem.

Da B. M. Ólsen i sin udgave har givet en fortræffelig ordfortegnelse, er det næppe nødvendigt her at give en så udførlig sådan.

Endelig bemærkes, at da håndskriftet 748 findes gengivet bogstavret i B. M. Ólsens udgave, er retskrivningen her normaliseret.

I. At greina hljóð.

ABW 62 Alt er hljóð þat er um kvikvendis eyru má skilja. Hljóð hefir margar kynkvíslir, ok verðr hljóð þat, sem náttúrliga megu eyru greina, af samkvámu tveggja líkama. Önnur hljóðs-grein er sú, er heilög ritning segir andliga
64 hluti hljóða. Líkamligt hljóð verðr annat af lífligum hlutum, en annat af líflausum hlutum. Hljóð þat, er heyriz af líflausum hlutum, verðr annat af hræriligum skepnum, en annat af óhræriligum, annat af samkvámu hræriligra hluta ok óhræriligra. Af hræriligum hlutum verðr hljóð sem af höfuðskepnum, eldi, vindum ok vötnum. Af óhræri-
10 ligum hlutum verðr hljóð sem steinum eða málmum eða strengjum, ok verðr þó þess kyns hljóð jafnan af hræring

Ingen overskr. i WB. 1. Alt . . hljóð: omv. W. um: WB, ul. A. eyru AW, eyra B. skilja: heyra W. 2. ok: nú B. hljóð: alt tf. B. 3. náttúrl. . . eyru: omv. B. 4. Önnur: WB; en önnur A. 5. hluti . . hljóða: WB; omv. A. 6. Hljóð — er: þat hljóð sem B. 7. líflausum: lífligum B. af: ii. tf. A. skepnum: hlutum B. 10. höfuðsk.: ul. B. eldi: W; ul. AB, jfr. S. 21, l. 2—3. 11. sem: af tf. B. eða (1): ok W. 12. þó: ul. W.

Kilden til det første stykke til s. 21₂₁ er ukendt, måske beror det på almindelig læsning i grammatíske skrifter: Dog minder den første sætning meget om begyndelsen af Donats Ars minor: Vox est aer ictus, sensibilis auditu.

L. 1 um er præp. 'gennem'; udtrykket er lidt knudret; simplere er As læsemåde, men forholdet WB taler for, at hin er oprindelig.

L. 4 er heilög osv.: prof. Joh. Pedersen har udtalt den formodning, at der hermed sigtedes til uforståelige lyd, som omtales f. eks. i 2. Kor. 12, 4 (»uudsigelige ord, som det ikke er et menneske tilladt at udtale«), jfr. tungetalen. Det er muligt, at dette er rigtigt.

nokkurs líkama lífligs eða ólífligs. Af samkvámu hræriligra ABW hluta ok óhræriligra verðr hljóð sem þá er vindr eða vötn eða eldr slær sínu afli við jörð eða aðra óhræriliga hluti. [Hljóð þat, er verðr af líflausum hlutum, er sumt ógreiniligt sem vinda-gnýr eða vatna-þytr eða reiðar-þrumur, en
5 sumt hljóð er greiniligt eptir náttúrligri samhljóðan, þeirri er philosophi kölluðu músikám, ok verðr þat hljóð hit efsta ok hit æzta af hræring hringa þeira vii., er sól ok tungl ok v. merki-stjörnur ganga í, þær er plánete heita, ok
10 heitir þat cælestis armonia eða himnesk hljóða-grein. Þessar stjörnur sagði Plató hafa líf ok skyn ok vera ódauðligar. Greiniligt hljóð verðr í líflausum hlutum, þat sem vér köllum listuligt hljóð, sem í málmum ok strengjum ok pípum ok alls kyns söngfærum]. Í lífligum hlutum ok
15 vitlausum verðr hljóð sem í viðum eða grösom ok þó af hræring nokkurs hræriligs líkama. Af lífandi hlutum, þeim er skyn hafa, verðr annat hljóð, þat er rödd heitir, en annat, þat er eigi er rödd sem fóta-stapp eða handa-klapp ok annat þvílíkt. Rödd er hljóð framfært af kvikvendis 66
20 munn, formerat af ix. náttúrligum tólum, lungum ok barka, tungu ok tveim vörrum ok iiiii. tönnum. En Priscíanús kallar rödd vera hit grannligsta loptsins högg ok
2.—3. vötn . . eldr: omv. B. 3. sínu: með W og ul. við. 5.—6. sem—greiniligt: WB; ul. A; svá sem skr. B. 8. hringa | þeira vii.: omv. B; vii. ul. W. 9. ganga í: reika um B. heita: WB; eru kallaðar A. 10. þat: hljóð tf. B. eða—grein: ul. W. 11.—12. þessar—ódaudligar: ul. B. 12. þat: þeim B. 13. listul. hljóð: skemtanar tól B. sem: er tf. B. í málmum: ul. B. 14. söngfærum: fra Hljóð l. 4 og hertil synes at være et indskud. pípum—söngfærum: alls kyns söng ok pípum W; í klukkum ok í öðrum málmum tf. B. 15. ok vitlausum: ul. W. hljóð: ul. W. í: WB; ul. A. eða: ok W; ok í B. 16. hræring: WB; tenging A. lífandi: lífligum W. 17. skyn: B; sæn A; líkama W. 19. ok: eða B. þvílíkt: WB; slíkt A. 20. formerat: formeraz W; = formeruð (fem.). 22. kallar: segir B. grann-: B; grand- A; greini- W.

L. 22 loptsins högg: Prisc. Inst. I, 1: Philosophi definiunt vocem esse aerem (aeris?) tenuissimum ictum. SnE anfører fra Isidor (Orig. II, 19): vox est aer spiritu verberatus.

ABW eiginliga eyrum skiljanligt. Rødd greiniz á marga vega, önnur rødd er ritanlig, en önnur óritanlig. Óritanlig rødd er sú, er eigi má stöfum greina; ritanlig rødd er önnur merkilig, en önnur ómerkilig. Ómerkilig rødd er sú, er til engrar merkingar er þrøngd, sem búba, blictrix. Merkilig 5 rødd er önnur af náttúru, önnur af setning eða sjálfvilja. Merkilig rødd af náttúru er barna-grátr eða sjúkra manna stynr ok annat þvílíkt. Merkilig rødd af setning er sú, er framfæriz af sjálfvilja manns sem þetta nám: maðr merkir kvikendi skynsamligt ok dauðligt. 10

II. Frá stafa skipti ok tíma.

Stafr er hinn minsti hlutr raddar samansettrar, sá sem rita má, ok er stafr kallaðr hinn minsti hlutr eða óskiptiligir í því, sem heyrir allri samsetning stafligrar raddar, þvíat vér skiptum bækr í kápítúla, en kápítúla í klausur eða 15

1. eiginl.: einkannliga B. eyrum: ul. W. 1.—2. Rødd—ritanlig: ul. W. 2. er: ul. A. 2.—4. Óritanlig—ómerkilig: W; ul. A. 2.—3. Órit-anl.—sú: Sú er órit. B. 4. Ómerkil.—sú: Sú er ómerkil. B. 5. engrar: nytsamligrar tf. B. þrøngd: hqfð W; sett B. búba bl.: bu ab bligstrix W; bumbo biccix B. 8. ok: eða W. þvílíkt: WB; slíkt A. 9. af: WB; með A. nám: W; ná AB; nám bet. sætning, definition. 10. -ligt (bis): -lig W. 11. overskr. ul. WB. 12. sá: WB; ul. A. 13. hinn—óskiptil.: ul. W. eða óskiptil.: ul. B. 14. sem: til tf. B.

L. 2 ritanlig osv.: SnE henviser til Diomedes grammaticus vox scriptilis, vox confusa est inscriptilis; men ordene er vel gengivelse af Priscians literata (quæ scribi potest) og illiterata (quæ scribi non potest).

L. 5 búba osv.: hos Prisc. findes andre eksempler, (coax, cra).

L. 7 barna-grátr osv.: hertil svarer hos Prisc. crepitus, mugitus et similia.

L. 9 maðr osv.: sml. hos Prisc. XI, 10: homo est animal rationale, mortale.

L. 12 Stafr osv.: Prisc. I, 3: Litera est pars minima vocis compositæ, hoc est quæ constat compositione literarum, minima autem quantum ad totam comprehensionem vocis literatæ ... litera est vox, quæ scribi potest individua.

L. 15 bækr osv.: jfr. et citat fra Isidor (XIII, 2) anført i SnE, der dog næppe er originalen.

vers, en klausur í málsgreinir, málsgreinir í sagnir, sagnir í ABW samstöfur, samstöfur í stafi. En þó eru eigi stafir náttúrliga óskiptiligir, þvíat stafr er rødd; en rødd er lopt eða af lopti formerað. En hvárt sem rødd er lopt eða lopts formeran, 5 þá er hon samansett af sínum þörtum sem loptit með því at þat er líkamligt ok allir líkamir eru samansettir, en jafn 68 hlutr verðr af jöfnu efni at geraz sem hold af holdi. En svá sem í náttúrligum líkqumum eru nõkkurir þeir hlutir, er einfaldir kallaz sem iii. hqfuðskepnur, eldr ok vatn, 10 lopt ok jörð, ok kallaz þessir hlutir eigi af því einfaldir, at þeir sé óskiptiligir, heldr af því, at hverr þeira hlutr er jafn sínu öllu, svá sem lítill gneisti hefir jafna náttúru hinu mesta báli, svá eru ok stafir óskiptiligir í misjöfn efni eða í þá hluti, sem ólíkir eru, þvíat a eða aðrir 15 raddar-stafir hafa stundum skamt hljóð en stundum langt, ok ef þeir hafa langt hljóð, þá hafa þeir ii. tíma. Philo-

4. lopts form.: af lopti formerat W. 5. af: WB; með A. 6. -settir: af sínum þörtum tf. B. 7. geraz: WB; getaz A. 8. líkqumum: hlutum B. 9.—10. vatn—jörð: jörð vqtn (vatn B) ok lopt WB. 11. hverr þeira: hvers þeira i. B. 13. -jöfn: BMO; -jöfnu alle. 16. tíma: jamlanga tf. W.

L. 1 vers: synes at måtte bet. den samme som ellers, nemlig verslinjer (latinske). søgn: ord, svarer til verbum i aml. betydning.

L. 5 samansett: synes at bero på et udtryk som følgende: Nam si aer corpus est et vox, quæ ex aere icto constat, corpus esse ostenditur Prisc. I, 4.

L. 7—8 En svá osv.: hele dette stykke er fri gengivelse af Prisc. I, 4: literas . . . elementorum vocabulo nuncupaverunt ad similitudinem mundi elementorum, sicut enim illa coeuntia omne perficiunt corpus, sic etiam hæc conjuncta literalem vocem quasi corpus aliquod componunt vel magis vere corpus. Nam — ostenditur (lige anført), quippe cum et tangit aurem et tripertito dividitur, quod est suum corporis, hoc est in altitudinem, latitudinem, longitudinem, unde ex omni quoque parte potest audiri præterea tamen singulæ syllabæ altitudinem quidem habent in tenore, crassitudinem vero vel latitudinem in spiritu, longitudinem in tempore. I det følgende nævner Priscian 'elementa', men polemiserer imod, at 'literæ' kaldes således.

ABW sophi kǫlluðu stafi elementa, þat eru höfuðskepnur, þvíat svá sem allir líkamir eru skapaðir af iiiii. höfuðskepnum, svá gera ok stafir saman settir alla stafliga rödd svá sem nǫkkurs konar líkam, þvíat rödd tekr eyru ok hefir þrenna mæling sem alt þat, er líkamligt er, þat er hæð upp ok 5 ofan, breidd til vinstri handar ok hægri ok lengð fyrir ok eptir, þvíat rödd má ǫllumegin heyrar. Samstǫfur hafa hæð í hljóðs-grein, en breidd í anda, lengd í tíma, þvíat hver samstafa er annat hvárt hvöss eða þung eða umbeygilig. [Hvöss hljóðs-grein er sú, er skjótliga er fram færð með 10 upphöldnu hljóði sem þessi samstafa, hvat. Þung hljóðs-grein er sú, er af lítilátu hljóði hefz ok dregz niðr í enn lægra hljóð sem hin fyrsta samstafa í þessu nafni, hareysti. Umbeygilig hljóðs-grein er sú, er hefz af lítillátu hljóði ok þenz upp sem hvöss hljóðs-grein, en fellr niðr at lyktum 15 sem þung hljóðs-grein svá sem þetta nafn, hravstr. Hver samstafa hefir ok í framflutning annat hvárt linan anda 70 eða snarpan, ok er sá andi hér kallaðr hræring framflutningar samstǫfu. Með snǫrpum anda verðr samstafa framfærð sem hin fyrri samstafa þessa nafns, þurrum. 20 Með linum anda flytjaz samstǫfur sem þessar, langan tíma. Hver samstafa er annat hvárt lǫng eða skǫmm, ok er skǫmm samstafa skjótt fram flutt ok hefir eina stund sem fyrri samstafa í þessu nafni, ari; lǫng samstafa er

1. stafi: stafina B. þat eru: W; þat þýðir B; i. A. 2. allir: ul. W. 5. alt: annat tf. B. 5.—7. hæð—eptir: varietet i B, men ens hvad meningen angár. 7. rödd: röddin B. hæð: hæðir B. 8. hljóðs-: hljóða- W. 10. er(1)—skjótl.: sú W. er—færð: ferr fram B. 11. upp-: ul. W. 12. sú—af: ul. W. af—hefz: hefz af lágu hljóði B. enn: hið W. 13. í—nafni: þessa nafns B. 15. þenz—hvöss: hefr sik upp þaðan í hvassa B. 15.—16. en—grein: ul. W. 16. sem þung: í þunga B. svá: ul. W. hraustr: raðst W. 17. ok: ul. B. 17.—18. í—snarpan: B (dog ann. hv. foran i); framflutning annat hvárt lina eða snarpa AW. 19. verðr: sú tf. W. 20. þurrum: þurvir B. 21. sem: ul. W. 22. er(2): ul. W. 23. ok—stund: ul. B. 23.—24. stund sem: áben pl. W. hin tf. B.

seinliga fram flutt og hefir ii. stundir sem hin fyrri sam- ABW stafa í þessu nafni, hari. Ok er tími eða stund kallaðr dvǫl mælandi framflutning raddar.]

III.

5 Stafr hefir iii. tilfelli, nafn ok figúru ok veldi eða mátt. Stafa-nǫfn eru xvi í nórænni tungu í þá líking sem Girkir höfðu forðum daga, en þó eru merkingar þeira miklu fleiri, þvíat Prisciánús segir, at hverr raddar-stafr hafi x hljóð eða fleiri svá sem a, ef þat er skamt hefir iiiii. hljóðs- 10 greinir, hvassa hljóðs-grein fyrir utan áblásning h sem hér, ari, þunga hljóðgrein enn fyrir utan h sem hér . . . hvassa hljóðgrein með áblásning h sem hér, hafi, ok þunga hljóðs-

1. er seinliga: WB; er sú er seinliga er A. 2. hári: B; hati A; ul. W. Ok—stund: Stund eða tími B. kallaðr: kallat W. 3. framfl.: WB; framfluttrar A. raddar: fra Hvöss 24₁₀ og hertil er vistnok et senere indskud. 5. iii.: þrenn W. 6.—8. Stafa—þviat: ul. B. 6. nórænni: danskri W. 7. forðum: ul. W. 8. þviat: ul. W. Pr. segir: Svá segir Pr. B. x: A; ii. W; iij. B. 9. iiiii.: fernar W. 11. þunga—hér: ul. W. hljóðs-: hljóðs- B. hér: áben plads i A; á tf. B. 12. hljóðs-grein: ul. W; hljóðs-skr. B.

L. 5 Stafr osv.: Prisc. II, 6: Accidit igitur literæ nomen, figura, potestas. Heraf ses, at tilfelli er oversættelse af accidens i betydn. 'hvad der tilhører', 'egenskab'. veldi og mátt er ensbetydende. Herefter følger Olafs eget afsnit om runerne, men begyndelsen er tildels hættet fra Prisc.

L. 6 sem Girkir osv.: Prisc. I, 12: Apud antiquissimos Græcorum non plus sedecim erant literæ.

L. 8 Prisc. segir osv.: [Sunt igitur figuræ literarum, quibus nos utimur, viginti tres], ipsæ vero pronuntiationes earum multo ampliores, quippe cum singulæ vocales denos inveniuntur sonos habentes vel plures; utputa a litera brevis quattuor habet soni differentias, cum habet aspirationem et acuitur vel gravatur, ut hábeo hábemus, ábeo ábimus; longa vero eadem sex modis sonat, cum habet aspirationem et acuitur vel gravatur vel circumflectitur, ut hámis, hámorum, hámus, árae, árarum, ára; similiter aliæ vocales possunt proferri. Præterea tamen i et u vocales, quando mediæ sunt, alternos inter se sonos videntur confundere. Angående forf.s overførelse af dette indhold til islandsk læse man B. M. Olsens bemærkning til stedet.

ABW grein með h sem hér, hafandi. Langt a hefir vi. hljóð; ef þat hefir áblásning h, þá berr þat annat hvárt hvassa hljóð-grein eða þunga eða umbeygiliga sem hér . . . Slíkt hit sama, ef þat hefir eigi áblásning, hljóðar þat iii. leiðir 72 sem þessi nōfn, ári árána ara. Slíkt hit sama má ok aðra 5 raddar-stafi greina, en i ok v hafa því fleiri hljóðs-greindir, at þeir eru stundum samhljóðendr sem í þessum nōfnum, AW iarl vitr, ok er þá vend kallat í nórænu máli. Í nórænu stafrófi eru v. hljóðstafir svá kallaðir, úr ʀ, óss ʀ, íss ʀ, ár ʀ, ýr ʀ, ok er íss stundum settr fyrir e, þá er hann er 10 stunginn, svá sem aleph eða ioth setjaz fyrir ii. raddar-stöfum í ebresku máli. ʀ er því fyrst sett, at þat hljóðar í framanverðum vörum. ʀ er þar næst; hann hljóðar í munn. ʀ stendr þar næst, þvíat hann hljóðar í ofanverðum barka, en í neðanverðum barka, ef hann er punktaðr, 15

1. með h: B; ul. AW. sem hér: ul. W. 2. berr: hefir W. 3. sem hér: ul. B; AW antyder ikke nogen lakune. A har her, uden al grund, et nyt kap. med overskr.: Um áblásning h. 4. þat (2): þar W. iii. leiðir: á þrjá vega B; ul. W. 5. nōfn: ul. W. Slíkt—sama: Með þessum hætti B. 6. hljóðs-: ul. W. 7. þeir: þau B. 8. ok er osv.: B ul. alt det følgende af kap. herfra. ok—máli: ok heitir v W. 9. hljóð-: hljóðs- W. kallaðir: ul. W. 10. ýr ʀ: ul. W. þá—stunginn: er þá stundum (!) W. 12. er: af tf. W. 13. framanv.: ul. W. 14. þvíat hann: ok W. 15. í—barka: sem e W og ul. det følg. ok—e. punktaðr: puntaðr W.

L. 5 ari osv.: her foreligger uden tvivl ár ntr. 'ár', der i udseende kommer det latinske forbillede så nær som muligt.

L. 6 en i ok v osv.: hvad der her bemærkes er rigtigt ud fra isl. lydforhold, men svarer ikke til hvad Prisc. siger om i og u.

L. 8 vend: jfr. k. 14.

L. 9 osv.; runerne svarer ret nøje til de kendte (danske) runer; dog har Y-runen her en afvigende form (dansk ʀ).

L. 11 svá sem osv.: ifølge velvillig oplysning af prof. Joh. Pedersen sigtes der her til, at aleph betegner ā og ē, jod ī og ē. fyrir: i bet. 'istedenfor' sætter forf. ordet med dativ måske påvirket af latin.

L. 12 ʀ er osv.: m. h. t. dette henviser BMO til Charl. Thurot »Notices« etc.: A sonat in pectore, e perstreptit in gutture, i substringitur in faucibus, o reboat in palato, u in labiorum summulo.

ok hljóðar þá sem e. Þar næst er ʀ skipat, þvíat þat hljóðar AW í brjósti. ʀ er tekit af ebresku-stöfum, en Látinumenn skipuðu stöfum gagnstaðliga þessu, sem hér er greint. Þeir settu a fyrst, þvíat þat hljóðar næst hinu nezta tóli 5 raddarinnar, er vér kōllum lungu, ok þat má fyrst skilja í bernsligri raust, en ʀ er því fyrst skipat, at þat er fremst ok næst sjálfu efni raddarinnar, at því er vér hyggjum at loptit megi kalla, ok hafa því hvárir tveggju meistarar vel ok náttúrliga skipat stöfunum í sínu máli. Raddar-stafir 10 þessir hefjaz allir af sínu hljóði ok leggjaz í samhljóðendr ^{reið} ^{sól} ʀ ok ʀ. Samhljóðendr eru xi. í rúna-máli, v. þeir er nálægir 74 eru raddar-stöfum, eru kallaðir hálfraðdar-stafir af öðrum mōnnum, þvíat þeir hafa meiri líking raddar-stafa ok merkiligri hljóð en aðrir samhljóðendr; þat er ʀ ʀ ʀ ʀ ʀ. 15 ʀ er af sumum mōnnum með þessum stöfum taliðr í látínu-stafrófi, þvíat hann hefr sitt hljóð af raddar-staf sem aðrir þess kyns samhljóðendr. En Priscíanús segir eigi

1. ʀ: a W. skipat: W; skipaðr A. þat: hann W. 2. ebresku: ebreskum W. 3. stöfum: stöfunum W. þessu: þessum W. 4. hljóðar: er W. 4.—5. tóli radd.: raddar-tóli W. 6. er: af tf. W. = 1. 8. fyrst: W; fremst A. 7. næst: mest W. at því: ul. W. 11. ʀ—ʀ: reið ok sól W. Samhljóð.: her beg. A et nyt kap. með overskr. Um samhljóðendr. xi.: xii W. 12. eru: ul. W. öðrum: A; úfróðum W. 14. ʀ: udrad. W. 15. er—mōnnum: kalla sumir menn W. taliðr: teljandi W. 16. hefr: hefir W.

L. 2 ebresku-: her sigtes der måske til det hebr. tegn for 'ajin, der i form ligner y (velvillig meddelelse af prof. Joh. Pedersen).

L. 5 ok þat osv.: 'og det er det første man skælner, hører'.

L. 8 hvárir tv. meistarar: ʀ: både Latinerne og de nordiske (futharkens ordnere).

L. 12 hálfraðdarstafir: Prisc. semivocales; han regner dertil f og x (ialt 7), men han polemiserer imod at regne f til dem jfr. det følg. — öðrum: ʀ: Priscian; læsemåden úfróðum, som BMO har optaget, kan umulig være rigtig, (Priscian kunde Olaf umulig kalde så), men muligvis er öðrum forvansket.

L. 17 En Prisc.: nihil enim aliud habet hæc litera semivocalis nisi nominis prolationem, quæ a vocali incipit, sed hoc potestatem literæ mutare non debuit.

AW af þeim stöfum, er hálfraðdar-stafir eru kallaðir. Þar næst stendr †, þat hljóðar fyrir ii. raddar-stöfum † ok φ, ok kalla Girkir þann staf diptongon, þat er tvíhljóðr á nóræna tungu, ok eru iii. diptongi í látínu-stafrófi en v. í rúnum. Diptongus er samanlíming ii. raddar-stafa í einni samstöfu 5 þeira er báðir halda afli sínu. Þessir eru límingar-stafir í rúnum, † fyrir ae, † fyrir au, φ| fyrir ei, ok er sá diptongus ekki í látínu, † fyrir ey, † fyrir eo; œ er hinn fjórði diptongus í látínu, ok er hann ekki í rúnum. Sumir raddar-stafir eru fyrir skipaðir í samanlímingu sem a ok e, 10 en sumir eptir skipaðir, sem e ok i, o ok u, ok eru þeir raddar-stafir náttúrliga fyrir skipaðir í samanlímingum, er nálæggra hafa hljóð hinu inzta raddar-tóli mannsins, en hinir eptir skipaðir, er nærri standa í hljóðs-grein efni raddarinnar, sem a fyrir e ok u, en e fyrir i ok o ok u, 15 þvíat þat hljóð er grannara, er nær stendr brjóstinu ok

1. stöfum: ul. W. 2. † þat: e ok W. †: BMO; † AW. φ: A; | W. 3. diptongon: diptongum W. 3.—4. nór. tungu: norrænu W. 7. †: † W. au: W; av A. φ|: †| W. ei: e ok i W. 8. † fyrir: ul. W. eo: e ok o W. œ: BMO; oc (forkortet) AW. 10. saman-: sam- W. 11. sumir: eru tf. W. ok (2): W; ul. A. 13. nálæggra: nálægt W. 14. skipaðir: settir W. efni: ul. W. 15. raddarinnar: over dette har A s. lopti. e: a W. e—u: W; ul. A; for i skr. W e; af tf. W.

L. 4 ok eru osv.: Prisc. (I, 50): Sunt igitur diphthongi, quibus nunc utimur, quatuor.

L. 5 Diptongus osv.: BMO anfører to parallelsteder, hvoraf det ene er yngre end Olaf, det andet er hentet fra Thurot: Diphthongus est duarum vocalium, vim suam servantium, in eadem syllaba complexio. Prisc. siger (l. c.): nam singulae vocales suas voces habent.

L. 7 ok er sá osv.: Prisc. (I, 54): ei diphthongo nunc non utimur.

L. 9 Sumir osv.: Prisc. (I, 50): sunt igitur vocales praepositivae aliis vocalibus subsequentibus in eisdem syllabis, a e o, subjunctivae e u ut ae, au, eu, oe.

L. 15 u: SnE (II, 81) har rigtig set, at u her betød y, jfr. BMO (til stedet).

fyrir tekz, en hitt digrara, er framar skapaz ok meira hefir AW rúm; er ok hægra þat hljóð fyrri at setja í samanlímingu, er fyrri skapaz en hitt eptir, er síðar formeraz. Á látínu w er diptongus fyrir iii. sakir fundinn, fyrir hljóðfegrð ok 5 sundrgrein ok samansetning, en í nórænu fyrir tvennar sakir, fyrir grein ok hljóðfegrð. Fyrir greinar sakir er diptongus fundinn í nórænu sem í þessum nöfnum, mær ok sær, at greina þau frá fornöfnum sér ok mér ok öðrum þvílíkum, en fyrir hljóðs-fegrð er diptongus fundinn sem 10 hér, lœkr, œgr, þvíat fegra þykkir hljóða heldr en lækr, ægr. Þar næst stendr †, ok er hon af þeim, er hálfraðdar-stafir heita. Þar næst stendr †, ok er þat fyrir tvá samhljóðendr k ok g. Þar næst er † stunginn ok stendr fyrir d látínu-staf. At slíkum hætti eru allir rúna-stafir settir í 15 þessum orðs-kviðum, ok munum vér þat eigi framarr greina, þvíat eigi er nauðsynligt. Því eru þessir iii. rúna-stafir settir fyrir tvá samhljóðendr, at þeir samhljóðendr hafa líkara hljóð en aðrir, svá sem g ok k, s ok z, b ok p, d ok t.

1. tekz: stendr W. skapaz: en hitt er eptir er síðar formeraz tf. A (jfr. det fölg., anteciperende dittografi). 2. fyrri: fyrir W. samanl.: samlíming W. 3. fyrri: fyrr W. en: herefter et blads lakune i A. Resten af kap. findes sål. kun i W. síðar: ul. W, men i A i den anførte v. l. 7.—8. mær . . sær: mær . . ser W. 10. lœkr, œgr †: lœkr = bæk og ægr = frygtelig; bægge med omlyd af ó. 16. Því eru þessir iii.: er noget ulogisk, da man ventede, at þessir gik på de 4 sidstnævnte bogstaver, men det er ikke tilfældet; det går på det af forf. underforståede, nemlig k, s, p, t; rækkefølgen er her også en anden (end i ordet sprængd, hvor alle 4 bogstaver findes); der er vel derfor ingen grund til at antage, at denne sidste sætning er senere tilføjet.

L. 3 Nogen original for dette stykke er ikke påvist.

L. 9 en fyrir osv.: til dette sted sigtes der i den 4. afhdl. (SnE II, 216; BMO s. 133), hvor det (unøjagtig) hedder: Óláfr segir ok: evphonia verðr þar sem . . límingarstafir eru skiptir í þá stafi, sem fegra hljóða sem í þessum nöfnum, lækr ok ægr.

V.

WB 82 Samstafa er samfyllilig stafa-setning með einum anda ok einni hljóðs-grein ósundrgreiniliga saman sett ok fram færð. Samstafa hefir iii. tilfelli, stafa-tölu, andi ok tíð ok hljóðs-grein, þvíat hver samstafa hefir stafa-tölu, einn staf eða fleiri, ok hefir engi samstafa í látínu fleiri en vi.,⁵ en í nórænu megu eigi standa fleiri í einni samstöfu en viii. eða ix. sem hér, spönnskr ok strennzkr. Í látínu standa ii. samhljóðendr hit flesta fyrir raddar-staf, en iii. eptir. En í nórænu megu standa þrír samhljóðendr fyrir raddar-staf, en v. eptir, sem skilja má í þeim nöfnum, er fyrr váru rituð. Þessar samstöfur gera mesta fegrð í skáldskap, ef einn raddar-stafr er í tveim samstöfum ok hinir sömu stafir eptir settir sem hér, snarpr, garpr, ok köllum vér þat aðalhending. En ef sinn raddar-

2.—3. ósundr.—færð: ok sundrgreiniliga fram fært B. 3. stafa-: BMÓ; staf eða WB. andi—tíð: tíð anda B. 4. þvíat: ul. B. stafa-: B; skamma W. 5. ok -vi: lídt varieret í B. 6. nórænu: máli tf. B. 6.—7. eigi—ix: standa vii. eða ix. í einni samstöfu B. 7. ix.: xii W. hér: B; ul. W. spönnskr . . str.: spenskr . . strendzkr B. 9. -staf: -stafi B. 13. stafir: B; ul. W. settir: ul. B. 14. hending: hendingar B = 33₂.

L. 1 Samstafa osv.: Prisc. (II, 1): Syllaba est comprehensio literarum consequens sub uno accentu et uno spiritu prolata . . . quæ . . . indistanter profertur.

L. 3 Samstafa osv.: Prisc. (II, 12): Accidit unicuique syllabæ tenor, spiritus, tempus, numerus literarum.

L. 3 andi . . tíð: í det følgende er disse to kategorier byttede om. Som man ser, er rækkefølgen forskellig fra Priscians.

L. 5 ok hefir osv.: Prisc. (II, 13): Numerus literarum accidit syllabæ, quia . . non minus quam unius nec plus quam sex literarum apud Latinos potest inveniri syllaba.

L. 7—8 Í látínu osv.: Prisc. (II, 2): Non plus tamen quam tres consonantes antecedere, nec rursus consequi nisi tres possunt. Sed tamen hoc notandum est, quod . . nec . . si consequuntur tres, possunt antecedere nisi duæ. Olafs gengivelse er her, som BMO siger, unøjagtig.

stafr er í hvárrí samstöfu, en allir einir samhljóðendr eptir WB sem hér, vaskr, rōskr, þat kōllum vér skothending. Þessar hendingar þykkja þá bezt falla, ef tvær samstöfur eru í hvárrí søgn ok hinn sami sé raddar-stafr í fyrri samstöfu⁵ ok svá samhljóðendr, þeir sem fylgja, en öll ein hin síðarri samstafa sem hér, allir, snjallir, ok eru þessar hendingar⁸⁴ víða settar í látínu-skáldskap sem þetta:

Ante chaos uirginum indigeste molis
adhuc yle gravida fetu magne prolis.

10 Þessar sömu hendingar eru ok settar í nórænu-skáldskap í þeim hætti, er vér kōllum runhendu, sem Snorri kvað:

1. Orms er glatt galla
með gumna spjalla.

Látínu-klerkar hafa ok þessa hending í versum, er þeir¹⁵ kalla consonancia, ok skal hinn sami raddar-stafr vera í efstu samstöfu hvárrar tveggju sagnar sem hér, estas, terras. Þessar hendingar er lítt geymt í nórænum skáldskap, þegar er fleiri samstöfur eru í einni søgn en ein.

2. vaskr: B; valskr W. 4. sé: ul. B. samstöfu: hværrar sagnar tf. B. 5.—6. öll—samstafa: hin síðari samstafa hværrar (ö: hvárrar) sagnar sé öll jöfn við sik B. 6.—7. þessar—settar: B; hendingum diktuð ritin W. 8. uirginum: WB, men dette må bero på læse- eller skrivefejl for iurgium (se BMO's bemærkning). molis: moles B. 9. yle: WB, ö: hyle. prolis: proles B. 10. sömu hend.: sambendingar B. 13. með: víð B. 14. þessa: þá B. í versum: ul. B. 15. conson.: consonantiam B. 15.—16. í—efstu: hinnar efri B. 18. er: ul. B.

L. 8 Ante osv., er begyndelsen til et digt om Thomas a Becket (se BMO's anm.).

L. 11 Snorri kvað: se Háttat. v. 83₅—6.

L. 14 Látínu-klerkar osv.: dette beror på en lat. orig., måske den, BMO anfører, efter Thurot, fra en kamaldulensermunk Paul: Consonantes dicuntur, qui in principio tertii pedis et in fine ultimi aliquam consonantiam tenent, ut est illud: Ethiopum terras jam fervida torruit estas (dette fra Theodulus, ecloga I).

WB

VI.

Annat tilfelli samstöfu er tíð, þvíat hver samstafa hefir annat hvárt eina tíð eða tvær eða svá sem Prisciánus segir, at sumar samstöfur hafa hálfá aðra stund eða hálfá þriðju stund, en sumar iii. Skamma stund hefir sú samstafa, er 5 raddar-stafr hennar er náttúrulega skammr ok komi eigi tveir samhljóðendr eptir, sem þessi nōfn, ari, api. Hálfá aðra stund hefir sú samstafa, er vera má hvárt er vill lōng 86 eða skōmm sem fyrri samstafa í þessum orðum, hvatra, spakra. Tvær stundir hefir sú samstafa Hálfá 10 þriðju stund hefir sú samstafa, er einn samhljóðandi stendr eptir raddar-staf náttúrliga langan sem hér, hjól, sól. Þrjár stundir hefir sú samstafa, er tveir samhljóðendr standa eptir langan raddar-staf sem hér, bjórs, stórs. En þó setja núverandi klerkar í versa-gjörð allar samstöfur 15 annat hvárt einnar stundar eða tveggja.

2. samstöfu: stafa B. 3. eða (2): B; ul. W. 5. stund (1): ul. B. iii.: stundir tf. B. 7. þessi nōfn: B; ul. W. 9. í—ordum: B; ul. W. 10. samstafa: herefter mgl. noget i W, uden at lakunen antydes; B ul. hele sætn. Tvær—samstafa. 11. stund: samstöfu B. 12. sem hér: B; ul. W. 14. sem—stórs: ul. B. 15. -gjörð: -gerðir B. allar samstöfur: ul. B.

L. 2 Annat osv.: Prisc. (II, 12—13): Tempus unum vel duo vel etiam, ut quibusdam placet, unum semis vel duo semis et tria; unum si vocalis est brevis per se, ut āmo, vel si eam una consonans simplex consequitur, ut 'caput', unum semis in communibus syllabis, de quibus multi docuerunt, ut 'lācrime' . . . In longis natura vel positione duo sunt tempora, ut 'dō', 'ārs', duo semis quando post vocalem natura longam una sequitur consonans, ut 'sōl', tria quando post vocalem natura longam duæ consonantes sequuntur vel una duplex, ut 'mōns', 'rēx'. Tamen in metro necesse est unamquamque syllabam vel unius vel duorum accipi temporum.

L. 10: hvad der her mangler, kan udfyldes efter Prisc., se de udhævede ord i foregående citat.

L. 15 versa-gjörð: der menes latinske vers, men sætningen passer naturligtvis også til norrøn digtning.

VII.

Þriðja tilfelli samstöfu er andi, þvíat hver samstafa WB hefir annat hvárt linan anda eða snarpan. Andi er kallat hræring framflutningar samstöfu. Snarpan anda hefir sú 5 samstafa, er með digrum anda er framflutt sem þessar sagnir, hraustr, horskr, ok þær aðrar, er áblásningar-nóti er í upphafi skipaðr, h er kallaðr merking eða nóti áblásningar, þvíat hann er engi stafr fyrir sik fullkominn, hvárki samhljóðandi né raddar-stafr. Linan anda hafa þær 10 samstöfur, er engi áblásningar-nóti er í upphafi settr sem hér, jörð ok armr. En þó þykkir betr sama í nórænum skáldskap, at annat hvárt hafi áblásning höfuðstafir ok svá stuðlar þeira eða engi þeira.

VIII.

15 Fjórða tilfelli samstöfu er hljóðs-grein ok er hljóðs-grein hér kōlluð rækilig hljóman raddarinnar í merkiligri framfæring. Hver samstafa hefir, sem Prisciánus segir, annat 88 hvárt hvassa hljóðs-grein eða þunga eða umbeygiliga. Sú samstafa hefir hvassa hljóðs-grein, er hefz af litlu hljóði

1. 14. VII. VIII.: håndskrifterne har ikke her et nyt kap. 2. samstöfu: B; ul. W. andi: rōdd B. 3. kallat: hér kallaðr B. 6. ok: eða B. 10.—11. sem—armr: ul. B. 11. nórænum: nórænu B. 12. höfuðst.—stuðlar: B; báðir stafir ok hljóðstafa W. 16. rækilig: reglulig B. i merkil.: ok merkilig B. 17. sem—segir: ul. B. 18.—19. Sú—er: Hvōss hljóðsgrein B.

L. 2 Þriðja osv.: Prisc. (II, 12): Similiter spiritus asper vel lenis.

L. 6 áblásningar-nóti osv.: Prisc. (I, 16): h autem aspirationis est nota et nihil aliud habet literæ nisi figuram; (I, 47): h literam non esse ostendimus sed notam aspirationis.

L. 17 Hver samstafa osv.: Prisc. (II, 12): Tenor acutus vel gravis vel circumflexus.

L. 18—19 Sú samstafa osv.: dette er måske påvirket af Donats Ars minor (I, 5): Acutus accentus est nota per obliquum ascendens in dexteram partem /, gravis nota a summo in dexteram partem descendens \, circumflexus nota de acuto et gravi facta Λ. BMO anfører, efter Thurot, følgende fra Petrus Helias: aut enim a gravi incipimus et in acutum

WB ok endiz í hvassara hljóð sem þessar samstofur, var, þar, ok er hon svá merkt λ . Þunga hljóðs-grein hefir sú samstafa, er hefz af lítlu hljóði ok endiz í lægra hljóð sem þessar samstofur enar fyrri, hára, sára, ok er sjá hljóðs-grein svá nóteruð ν . Umbeygiliga hljóðs-grein hefir sú samstafa, er hefz af lítlu hljóði ok dregz upp í hvassara hljóð en niðr at lykðum í lægra sem þessar samstofur, árs, sárs, ok er sú hljóðs-grein svá nóteruð α . Hljóðs-grein merkir hæð samstafligar raddar, en andi digrleik hennar, sem skilja má, at hvern raddar-staf verðr at nefna meir með 10 sundrloknum munni, ef áblásning fylgir. Tíðar tilfelli merkir lengð samstafligar raddar, sem fyrr var sagt. En með því at þess konar greinir heyra lítt nórænu-skáldskap at flestra manna ætlan, þá tala ek þar um ekki fleira at sinni.

IX.

15

Sogn er hinn minsti hlutr samanhláðins máls ok er hon hlutr kallaðr einn af því máli, er fullkomit sen hefir. En sú sogn eða sá hlutr er af alþýðu rúmliga kallaðr orð.

1. sem—samst.: svá sem hér B. 2. λ : \mathcal{D} W. 4. þessar—fyrri: hin fyrri samstafa í þessum nǫfnum B. 4. sjá: sú B. 5. nóteruð: merkt B. ν : \mathcal{U} W. Umbeygil. . . hefir: Umbeygilig. . . er B. 6. hvas-sara: hvast B. 7. lægra: lágt hljóð B. sárs: fárs B. 8. α : \mathcal{U} B. 9. sam-: ul. W. 10. með: ul. B. 12. var: er B. 12.—14. En—sinni: ul. B. 16. samanhláðins: samsetts B. 16.—17. ok—máli: hon er kǫlluð einn hlutr B. 18. En sú: þessi B. eða—hlutr: ul. B. rúmliga: ul. B. kallaðr: kǫlluð B.

tendentes ibidem desinimus, et accentus hic dicitur acutus. Aut ab acuto incipimus et in gravem tendentes ibidem perseveramus, et est gravis accentus. Aut a gravi in acutum tendentes ad gravem revertimur, et accentus hic circumflexus dicitur. Dette er beslægtet med Olafs fremstilling, men ikke hans original.

L. 12 sem fyrr osv.: der sigtes til § 6.

L. 16 Sogn osv.: Prisc. (II, 14): Dictio est pars minima orationis constructa; (II, 15): oratio est ordinatio dictionum congrua, sententiam perfectam demonstrans.

Aristotiles hinn spaki kallar tvá parta máls-greinar nafn WB ok orð, þvíat þeir gera meðal sín samtengðir fullkomna 90 máls-grein sem hér, maðr renn. En meistari Prisciánus telr viii. parta máls-greinar þessa, nafn ok fornafn, orð 5 ok viðrorð, hluttekning, samtenging, fyrirsetning ok meðal-orpning, ok greinir hann glöggliga náttúru hvers þeira. Nafn er hlutr máls-greinar sá er veitir eiginligan eða sameiginligan hvílgleik hverjum hlut eða líkama. Nafn er æzt allra sagna, þvíat þat er svá sem efni eða grundvöllr alls ABW 10 máls. Fornafn er sett í stað nafnsins sem hleytismaðr fyrir meistara ok merkir þrjár persónur, en nafn merkir eina. Þar næst er orð, er skryðir ok formerar nafnit svá sem mynd efni, þvíat þat skýrir tilfelli nafns ok merkir

1. Arist.: -tilas B. 1.—2. kallar—samtengðir: segir nafn ok orð vera tvá hluti máls-greinar, þvíat nafn ok orð saman . . . tengdir gera B. 3. renn: reinn W; rennr B. 4. viii.: vera tf. B. 5. -tenging: -setning B. 8. hlut eða: B; ul. W. Nafn: B; Hann W. 9. alls: hermed begynder A igen. 10. Fornafn osv.: denne sætn. står her i B, men i AW efter næste sætning. Beg. lyder i B: Þar næst er fornafn svá sem sett osv. nafnsins: nafns W. 11. merkir: þat tf. B. 12. Þar: WB; því A. 13. mynd efni: myndir W. ok merkir: í B; ul. W.

L. 1 Aristotiles osv.: Isidor Orig. (I, 6): Partes orationis primus Aristoteles duas tradidit nomen et verbum.

L. 3 En meistari osv.: dette svarer ikke helt til Prisc. (II, 15 ff.), der omtaler forskellige opfattelser af taledelenes antal, 2, 5, 9, men Donat siger i Ars minor beg., at de er 8, hvorpå de opregnes.

L. 4 nafn osv.: sál. også hos Donat (l. c.): nomen, pronomen, verbum, adverbium, participium, coniunctio, præpositio, interjectio. Man ser her, hvor ordret oversættelsen er.

L. 7 Nafn osv.: Prisc. (II, 22): Nomen est pars orationis, quæ unicuique subjectorum corporum seu rerum communem vel propriam qualitatem distribuit.

L. 10 Fornafn osv.: Prisc. (II, 18): Proprium est pronominis pro aliquo nomine poni et certas significare personas; (II, 13): Personæ pronominum sunt tres, prima, secunda, tertia.

L. 13 ok merkir: Prisc. (II, 18): Proprium est verbi actionem sive passionem sive utrumque cum modis et formis significare.

AWB gerð eða þíning. Viðrorð fegrir ok endimarkar orðit í þá líking sem viðrleggjanlig nōfn gera við undirstæðilig nōfn svá sem hér, sterkr maðr berz hraustliga. Hluttekning er frá skilið orði í því, at hon merkir föll ok kyn sem nafn, en í því skilz hon frá nafni, at hon merkir gerð eða þíning 5 ok hefir ýmsar stundir sem orð. Samtenging knýtir saman nōfn eða aðra parta eða sjálfar máls-greinir sem hér:

2. Hringr ok Dagr at þingi.

Fyrirsetning er eiginlig til at þjóna föllum nafnsins sem hér, til borgar, af skipi. Meðalorpnig sýnir hugþokka 10 manns, ok er hon jafnan frá skilið öðrum þortum, sem hér, vei, hai.

1. þíning: punkt W. endim. orðit: endir orð W. 2. -stæði: -stað- B; -stōð- W. 4. í: W; ul. AB. 7. eða (2): ok W. hér: er kveðit tf. W. 8. at: á B. 9. þjóna: öllum tf. B. 10. af: á W.

L. 1 Viðrorð osv.: hertil synes nærmest Donat Ars minor at svare: pars orationis, quæ adjecto verbo significationem ejus explanat atque implet; i Prisc. findes intet særlig tilsvarende, men hans eksempel: prudens homo prudenter agit er vist forbillede for Olafs.

L. 3 Hluttekning osv.: Prisc. (II, 18): Participium autem jure separatur a verbo, quod et casus habet, quibus caret verbum, et genera ad similitudinem nominum, nec modos habet, quos continet verbum; vistnok også påvirket af Donats udtryk i Ars minor (verbi tempora).

L. 6 Samtenging osv.: Prisc. (II, 21): Proprium est conjunctionis diversa nomina vel quascunque dictiones casuales vel diversa verba vel adverbia coniungere.

L. 8 Hringr osv.: af Tormod kolbruneskjalds vers under Stiklestadslaget, se Skjaldedigtn. B. I, 265 (v. 22). Prisc. har forbilledet: Terentius et Cicero.

L. 9 Fyrirsetning osv.: Prisc. (II, 20): Præpositionis . . . proprium est separatim quidem per appositionem casualibus præponi, ut »de rege«, »apud amicū«.

L. 10 Meðalorpnig osv.: Prisc. (XV, 40): . . . quia videtur affectum habere in se verbi et plenam motus animi significationem, etiamsi non addatur verbum, significare, og som eksempler nævnes euax, ei. Donat nævner i sin definition »mentis affectus«.

X. Kenningar Dónátí.

Dónátús kennir í fyrri bók sinni náttúru parta þeira AW allra, er hafa þarf í réttu látínu-máli, ok má engi maðr fullkomliga vel skilja ok mæla þá tungu, nema þessa bók 5 kunni. Aðra bók gerði hann um löstu málsins, þá er verða kunnu í látfnu-máli ok í þeim skáldskap ok at lykðum um þat skruð ok fegrendi, er verða má í sögnum ok í 94 máls-greinum. Því ritaði hann um löstu þá, er verða mega í málinu, at sá einn má mæla eða yrkja fagrliga, er 10 hann veit bæði lof ok löst á málinu, sem mælt er, malum non vitatur nisi cognitum, eigi má illan löst varaz nema hann sé fyrri kendr. Í þessi bók má gerla skilja, at öll er ein listin skáldskapr sá, er rómverskir spekingar námu í Athenisborg á Griklandi ok sneru síðan í látfnu-mál, ok 15 sá ljóða-háttir eða skáldskapr, er Óðinn ok aðrir Ásíamenn fluttu norðr higat í norðrhálfa heimsins ok kendu mönnum á sína tungu þess konar list, svá sem þeir höfðu skipat ok numit í sjálfu Ásialandi, þar sem mest var fegrð ok ríkdómr ok fróðleikr veraldarinnar.

1. Overskr. i A; åben plads i W. Hele kapitlet ul. B. 5. málsins: W; ul. A. 6. í (2): ul. W = 1. 7. 7. fegrendi: fagrendi W. 8.—9. þá—málinu: málsins W. 9. einn: W; ul. A. 10. hann: ul. W. á: í W. 11. illan: allan W. löst: W; ul. A. 13. listin—sá: málslistin sú W. 15. eða skáldsk.: ok skáldskapar W. Asia: Ásía- W. 16. í: þá er þeir byggðu W. 18. fegrð: frægð A.

L. 15 er Óðinn osv.: dette minder stærkt om Snorres ord i Yngl. s. kap. 6 og (slutn. af paragrafen) i fortalen til Edda, hvor det hedder: i þeim hluta veraldar (∴ Asia) er öll fegrð ok þryði ok eignir jarðarávaxtar . . . svá var ok mannfólkit þar mest tignat af öllum giptunum spekinni ok aflinu, fegrðinni ok allz konar kunnostu.

XI. De barbarismo.

ABW Barbarismus er kallaðr einn lastafullr hlutr máls-greinar í alþýðligri ræðu, en sá er í skáldskap kallaðr metaplas- AW mus. Barbarismus fekk af því nafn, at, þá er rómverskir hofðingjar hofðu nálíga unnit alla veröldina undir sína 5 tígn, tóku þeir unga menn af öllum þjóðum ok fluttu þá 96 í Rómam ok kendu þeim at tala rómverska tungu. Þá drógu margir ónæmir menn látínuna eptir sínu eiginligu máli ok spiltu svá tungunni. Kolluðu Rómverjar þann máls-løst barbarismum, þvíat þeir nefndu allar þjóðir bar- 10 baros nema Girki ok Látínu-menn. Barbari váru kallaðar fyrst af löngu skeggi ok ljótum búnaði þær þjóðir, er byggðu á hávum fjöllum ok í þykkum skógum, þvíat svá sem ásjóna þeira ok búnaðr var ófægiligr hjá hæversku ok hirðbúnaði Rómverja, slíkt sama var ok orðtak þeira 15 ótogit hjá máls-greinum Látínu-snillinga. En því vildu

1. Ingen overskr. WB. 2. -fullr hlutr: -pollr W. 3. alþýðl. ræðu: alþýðu-máli W. í: WB; ul. A. 4.—41₃. Barbarismus—þjónat: ul. B. 7. Rómam: Róm W. at tala: mæla W. 8. -ligu: ul. A. 11. nema: utan W. 12. ljótum: saurgum W. 13. í: BMO; ul. AW. 14. ófægi-: ófagr- W. 15.—16. Rómverja—greinum: ul. W. 16. snillinga: spekinga W.

L. 2 Barbarismus osv.: Donat: Barbarismus est una pars orationis vitiosa in communi sermone; in poemate metaplasma . . . dicitur.

L. 4 Barbarismus osv.: BMO anfører fra Thurot efter en grammatiker fra 9. årh. følg.: Barbarismus autem dictus est a barbaris gentibus, quoniam quando Romani totum sibi subjugaverunt orbem, placuit eorum principibus de unaquaque gente provinciisque Romam adducere causa discendi latinitatem videlicet linguam romanam . . . Illi autem subjugati postquam cæperunt latinam discere linguam, corruerunt eam, decretumque est ab illis Romanis illud vitium appellari barbarismum a barbaris nationibus.

L. 11 Barbari osv.: uvist hvorfra taget.

L. 14 ófægiligr: synes at være et hapax leg. = ófagaðr, 'rå, ukultiveret'.

L. 16 ótogit: er ellers ukendt i en sådan forbindelse; SnE overs. incomtus; 'ikke udstrakt, udglattet (?), simpel'.

Rómverjar, at allar þjóðir næmi þeira tungu, at þá væri AW kunnari þeira tígn, ok þóat ríkin skiptiz, er stundir liði, mætti alt fólk vita, at þeira forellri hefði Rómverjum þjónat.

Barbarismus verðr á ii. leiðir, í framflutning máls ok í ABW 5 letri. Hann hefir iii. kynkvíslir, viðrlagning ok aftekning, skipting ok umsnúning. Þat má verða í einum staf ok samstöfu ok í tilfellum samstöfunnar, stund ok hljóðs-grein, ok áblásning. Barbarismus er með öllu flýjandi í alþýðligu orðtæki, en í skáldskap er hann stundum leyfðr 10 fyrir sakir skróðs eða nauðsynja. Um aftekning stafs verðr barbarismus sem Egill kvað:

3. Erumz auðskæf

98

ómunlokri

magar Þóris

mærðar efni

vinar míns

þvíat valið liggja

tven ok þren

á tungu mér.

15

4. Nyt kap. i AW; i A en ulæselig overskr. á: ul. W. í(2): ul. B. 5. viðr: við- W. 7. í—samst.: tilferlun samstöfu W. 9. alþýðl.: alþýðu B. orðtæki: máli W. en: ok W. 10. fyrir: ul. B. skróðs: skrauts W; fegrðar B. aftekning: viðrlagning W. 12. Erumz: Erumk WB. -skæf: -skiaefð W; -skepð B. 13. ómun-: ion- B. 17. valit: valig W. 18. tven . . þren: tvenn . . þrenn W.

L. 3 mætti osv.: Donat (i det ovenstående stykke): seu etiam ut scirent posteri eorum subjectas fuisse se dudum Romanis.

L. 4 Barbarismus: Donat: Barbarismus fit duobus modis, pronuntiatione et scripto. His bipertitis quattuor species supponuntur, adjectio, detractio, immutatio, transmutatio literæ, syllabæ, temporis, toni, aspirationis. I det følg. er viðrlagning ok aftekning byttede om.

L. 6 Þat: går på alle 4 kategorier.

L. 8 Barbarismus osv.: er Olafs egen bemærkning.

L. 10 Um aftekning osv.: eks. hos Donat: infantibu parvis.

L. 12 Erumz osv.: Arbjkv. 15 (Skjd. B. I, 40).

ABW Hér er af tekinn hinn síðarsti stafr í þessum tveim
 nǫfnum, tven ok þren, fyrir fegrðar sakir, þvíat þá þykkir
 betr hljóða þessar samstøfu í kviðu-hætti, at þær hafi
 umbeygiliga hljóðs-grein heldr en hvassa, er iii. eru sam-
 støfu í vísu-orði, ok má því kalla, at hér verði barbaris- 5
 mus í hljóðsgreina-skipti. Í aftekning samstøfu verðr
 barbarismus, sem kvað Hárekr í Þjóttu:

4. Ráðit hefik at ríða
 Rínleygs heðan mínu.

Hér er Rín fyrir Rínar, þvíat ofmargar verða ella samstøfu 10
 í vísu-orði. Um viðrlagning stafs verðr barbarismus
 sem kvað Auðun illskelda:

5. Maðr skyldi þó moldar
 megja hverr of þegja
 kenniseiðs þó at kynni 15
 kleppdogg Hárs löggar.

100

Hér er sett megja fyrir mega ok aukit einum staf ok gǫr
 svá lǫng samstafa af skamri, þvíat ella helz eigi rétt kveð-

1. hinn síðarsti: WB; ul. A. þessum: ul. W. tveim: WB; ul. A.
 2. nǫfnum: WB; orðum A. tven—þren: ul. W. 4. hljóðs-: ul. W.
 er: ul. W; þar sem B. 5. því: þat B. kalla: ul. W. verði: sé W.
 9. mínu: mínun W; mína B. 10. Hér—Rínar: ul. W. Rín: sett tf. B.
 11. stafs: samstøfu W. 15. -seiðs: -meiðs W. kynni: WB; kunni A.
 16. -dogg: -dogg B. 18. svá: ul. W. helz: hlaðaz W. rétt kv.: WB;
 omv. A.

L. 6 ordet er altsá både eks. på aftekning og hljóðs-greinar skipti.

L. 6 í aftekning: Donats eks. er: salmentum for salsamentum.

L. 7 Hárekr: Skjd. B. I, 286; linjerne er versets begynd.

L. 11 Um viðrlagning: Donats eks. er: relliquias Danaum.

L. 12 Auðun: Skjd. B. I, 6.

L. 17 megja: er naturligvis gammel omdannet form ligesom þegja
 og segja.

andi í vísu-orði. Um viðrlagning samstøfu verðr bar- ABW
 barismus sem Glúmr kvað:

6. En ek veit at hefr heitit
 hans bróðir mér góðu
 sér of slíkt til þeira
 seggfjöld hvaðarr tveggi. 5

Hér er hvaðarr tveggi sett fyrir hvárr tveggi til þess at
 kveðandi haldiz í vísu-orði. Um stafa-skipti verðr bar-
 barismus sem Arnórr kvað:

7. Sumar hvern frekum erni. 10

Hér er hvern sett fyrir hvert til þess at hending haldiz í
 dróttkvæðum hætti, ok má hér kalla bæði stafa skipti ok
 samstøfu. Í stafa snúning verðr barbarismus sem hér:

8. Reið Brynhildar bróðir
 bort sá er hug né skorti. 15

Hér er bort sett fyrir brott ok skipt svá støfum, at r stendr
 fyrir t til þess at hendingar sé jafnhávar, ok er þetta svá

1. viðr.: við- W. 1.—2. verðr barb.: WB; ul. A. 3. ek veit:
 omv. B. 7. sett: WB; settr A. 11. hending: hendingar B; kveðandi
 W. 11.—12. í—hætti: ul. W. 12. stafa: WB; stafs A. 15 sá er.
 svá at B. né: ei W. 17. fyrir: næst W. t: ul. A.

L. 1 Um viðrlagning: Donats eks. er: nos abiisse rati, f. abisse.

L. 2 Glúmr: ǫ: Glúmr Geirason, Skjd. B. I, 68 (v. 11; sidste halvdel).

L. 7 hvaðarr: den etymologisk oprindelige form (gr. ποτερός).

L. 8 Um stafaskipti: Donats eks. er: olli f. illi.

L. 9 Arnórr: Skjd. B. I, 323 (v. 6); resten af verset er tabt.

L. 11 hvern: viser at sumar(r) var — dialektisk? — maskul. i det
 11. årh., hvilket sikkert var det oprl. køn.

L. 13 Í stafa osv.: Donats eks. er: Euandre f. Euander.

L. 13 sem hér: Skjd. B. I, 602 v. D. 1. Jfr. nedenfor s. 65.

L. 16 støfum: herved sigtes til ro, der er ombyttede så at r kom-
 mer til at stå lige foran t.

ABW í einum staf sem í samstöfu. Um stundar viðrlagning verðr barbarismus sem kvað Eilífr Guðrúnarson:

- 102 9. Váru vönd ok mýrar
verðr hitt at þau skerða
svell var áðr um alla 5
ól torráðin hóla.

Hann kallar torráðin ól vöndol ok gerir langa þessa samstöfu ol til þess at hendingar sé jafnhávar. Um stundar afdrátt verðr barbarismus sem hér:

10. Svanr þyrr beint til benja 10
blóðs vindara róðri.

Hér er vindara sett fyrir vindára róðri þat er flugr. Þessi samstafa er skömm gør fyrir fegrðar sakir, þvíat þá hljóðar betr. Þar er ok sú skáldskapar-grein, er jafnan þykkir vel

43₁₇—44₁. ok—samstöfu: ul. B. 1. einum: sama tf. W. sem í: ok W. viðr-: við- W. 2. verðr barb.: ul. B. 3. mýrar: mýra B. 5. svell: spell B, svels W. um: of B. 7. Hann: WB; hér A. ól vöndol: ol vöndul A; ól vönd ol B; ol vönd ol W. 8. ol: ol W; ól B. hendingar: haldiz svá at þær tf. B. 12. Hér—vindara: vindara er W. róðri: er overflødig. þat—flugr: ul. B. 14. grein: ul. A. jafnan: opt W.

L. 1 í samstöfu: herþá har Olaf intet eks.; han har vel ment, at hans eks. kunde være eks. på begge dele. Um stundar osv.: Donats eks. er: Italiam fato profugus (hvor I(tal-) er langt (f. kort)).

L. 2 Eilífr: Skjd. B. I, 566; det beror vist på feiltagelse når det hedder Guðrúnarson (f. kúlnasveinn).

L. 8 Um stundar osv.: Donats eks. er: unius ob noxam (med kort i f. langt).

L. 9 sem hér: Skjd. Bd. I, 598, v. 11.

L. 12 vindára: man kan vanskelig forestille sig, at vokalen her er forkortet, da blóðs vindár-, ʌ | ʌ ʌ er ellers velkendt metrisk form; se Sievers, Altg. metr. s. 103, da.

koma ok menn kalla ofljóst. Um hljóðsgreinar-skipti ABW verðr barbarismus sem Einarr kvað:

11. Víst erumz hermd á hesti
hefir fljóð ef vill góðan.

- 5 Hér skal annat af ráða en mælt er, ok er bæði breytt með máli ok sundrtekningum ok hljóðs-greinum, ok skal svá skilja: víst erumz hermd á hesti, legg ek á jó reiði þokka, hér er máli skipt, en þat skal svá púnkta ok sundr 104 taka, legg ek á Jóreiði þokka góðan. Hér er seni skipt.
10 Hefir fljóð ef vill, konu má ná, hér er máli skipt, konu Mána. Hér er seni skipt ok hljóðs-greinum, má ná, hér er hvár tveggi hljóðs-grein umbeygilig; má ná, hér er hvöss hljóðs-grein yfir báðum samstöfum, ok er hér bæði skipt hljóðs-greinum ok attekning hljóðs-greinar, þvíat hvöss
15 hljóðs-grein er gør af umbeygiligri ok tekin svá af þung hljóðs-grein. Um viðrlagning hljóðs-greinar verðr barbarismus sem Skraut-Oddr kvað:

1. greinar: greina W. 3. erumz: erumk WB. 5. skal: er B. af: at B. er (2): hér tf. B. 6. -tekningum: -tekningu B. 8. þokka: góðan tf. W. en þat: ok W. 10. má ná: sál. AB; ma na W. 11. ok: svá tf. B. 11.—12. hér—má ná: ul. W. 12. má ná: mán A. 14. -greinum: -grein B.

L. 1 ofljóst: bruges om tilsyneladende klarhed, som i virkeligheden er dunkelhed eller tvetydighed, jfr. Snorres kommentar til Hátt. v. 17 og SnE I, 544: þvilik orðtøk hafa menn mjök til þess at yrkja fólgt, ok er þat kallat mjök ofljóst. — Um hljóðsgreinar-skipti: Donat har ingen eks. på hljóðs-grein (tonus); derfor er forf.s eksempler så mærkelige.

L. 2 Einarr: ʘ: Skúlason; Skjd. B. I, 456, v. 8. Efter den forskruede tolkning ligger hljóðsgreinar-skipti i det ikke i verset, men i tolkningen liggende mána f. má ná, hvor a er forkortet og det hele får en ganske anden mening.

L. 8 punkta: interpungere eller inddele i ord.

L. 9 sen: sætning (de ord, der udgør en sætning).

L. 17 Skraut-Oddr: Skjd. B. I, 386.

ABW

12. Ef væri Bil báru
brunnins logs sú er unnum
opt geri ek orða skipti
einrænliga á bænum.

Hér er bænum sett fyrir bænum. Um viðrlagning áblás-
ningar verðr barbarismus sem Starkaðr gamli kvað:

13. Þann hefi ek manna
mnskra fundit
hringhreytanda
hrammastan at afli. 10

Hér er hrammastan sett fyrir rammastan at kveðandi hald-
iz í bálkar-lagi. Um aftekning áblásningar verðr
barbarismus sem hér:

14. Lofðungr gekk at Lakkar
laut herr í gras snerru. 15

106 Hér er lakkar sett fyrir hlakkar at kveðandi haldiz. Enn
verðr barbarismus á fleiri vega ok eru þær fígúrir svá

3. orða: óðar B. 5. bænum(1): W; bænum A, bœnum B. bænum(2): A;
bœnum W; bœnum B. Um: En um W. 6. verðr barb.: ul. B. gamli:
WB; ul. A. 9. hreytanda: heyjandi W. 11.—12. at—lagi: WB (dog
til þess at); ul. A. 14. Lofðungr: lofðung W. 15. laut: land W.
gras: gram B. 16. Hér er lakkar: lakkar er W. 17. vega: leiðir B.
þær fígúrir: fígúrir hans B. svá: WB; ul. A.

L. 5 Hér er osv.: forklaringen af dette er vanskelig, men synes at
være følgende: -ræn- har akut, efter Olafs mening, medens bæ-n- har
circumfleks, der skal altså til akut'en lægges en hljóðs-grein til, for også
der at få circumfleks (^). — Um viðrlagning: Donat siger blot: Totidem
modis etiam per aspirationem deprehenditur barbarismus . . . propter h
scilicet.

L. 11 Hér er osv.: Olafs betragtning er urigtig; der bør sikkert
læses ring-: ramm-.

L. 13 sem hér: Skjd. B. I, 599 v. 16.

L. 17 Enn verðr osv.: Donat siger: sunt etiam malæ compositiones,
id est cacosyntheta, quas nonnulli barbarismos putant, in quibus sunt
myotacismi, labdacismi, iotacismi.

kallaðar moytacismus, lapdacismus, iotacismus. Þessar ABW
fígúrir verða um ófagra samansetning stafanna, ok eigna
sumir þessa löstu solœcismo, þvíat þat verðr í fleirum
sögnum en í einni. Þessar fígúrir tóku nafn af eiginligu
5 nafni, cismus, þat er brugðning eða spell. Moytacismus
er þat, ef samtenging sagna verðr af optligri samanlostning
eins stafs, m, sem hér:

15. Geima mærum heima

ok kollum vér þat dregit á stál, ef á meðal hendinga
10 verðr. Lapdacismus er þat, ef tvau ll setjaz fyrir einu eða
einn raddar-stafr standi í milli tveggja ll sem hér:

16. Stendr af stála lundi 108
styr Þórrœði fyrri.

Iotacismus er þat, ef samhljóðandi stendr eptir i raddar-
15 staf eða eptir annan raddar-staf eða millum tveggja raddar-
stafa sem hér:

1. moytac.: moccacismus W; ok tf. A og ligel. efter lapdac. 3. sumir:
menn tf. B. 3.—4. þvíat—einni: ul. W. 3. þat verðr: þær verða B.
4. tóku: taka B. 5. moyta-: moeca- W. 7. m: ul. W; foran eins AB;
rettet af BMÓ. 8. mærum: WB; mætum A. heima: B; hrima A;
heimi W. 9. dregit: gjört W. ef: ul. A. meðal: WB; milli A.
10. ef: er B. ll: B; v W. 11. ll: B; v. W; ul. A. 13. þórrœði: hinn
tf. A. 14. ef: einn tf. WB. i: ul. WB. 15. eða—staf(1): ul. B.
millum: W; i m. B; milli A.

L. 5 Moytacismus: BMO anfører fra Mart. Capella følg.: Mytacismus
est cum verborum conjunctio m literæ assiduitate colliditur.

L. 9 dregit á stál: vistnok er stál her i betydning 'bunke, høstabel'
(jfr. BMO under stál), men udtrykket er dog dunkelt; moytacismen her
ligger i stavelserne -ma mæ-.

L. 11 sem hér: Skjd. B. I, 280 v. 15; verset er af Björn hitdælakappe.

L. 15 eða eptir osv.: herþá har Olaf intet eks.

L. 16 sem hér: Skjd. B. I, 123, v. 31₁₋₂ af Vellekla.

ABW

17. Háði iarl þar er áðan
engi maðr und ranni

ok sem Óláfr Leggsson kvað:

18. Freyju angan leygiar.

Enn telr Dónátús þann lqst með barbarismo, ef ii. raddar- 5
stafir jafnlangir standaz hit næsta í tveim samstöfum
sem hér:

19. Þorði Iðja orða.

Þann lqst kallar Dónátús collisiones, ef m stendr millum 10
tveggja raddar-stafa sem Eyvindr kvað:

20. Bárur Ullr um alla
ímunlauks á hauka.

Þat kallar hann hinn sama lqst, ef qnnur samstafa er í
niðrlagi orðs jofn eða lík upphafi því, er eptir kemr sem
Einarr kvað: 15

21. Harðan þrýtr á hvítum
harm Sólborgar armi.

Svá ok ef snarpir samhljóðendr rennaz í móti í tveim
samstöfum sem hér er kveðit:

1. Háði: Hafði W. 2. maðr: mann W. ranni: vanni B. 4. freyju:
freyia B. 5. telr. D.: omv. AB. 9. þann: et nyt kap. með overskr.:
Þetta eru collisiones A. Dónátús: hann W. millum: WB (í m-); milli A.
13. hann: ok tf. W. 16. þrýtr: B; þýtr AW. 18. snarpir: tveir W.
19. er kveðit: ul. W.

L. 3 Óláfr Leggsson: Skjd. B. II, 97, v. 4, 1.

L. 5 Enn telr osv.: í umiddelbar fortsættelse af det sidst anførte
sted hos Donat: hiatus conlisiones, men uden exemplar og til det føl-
gende findes intet direkte tilsvarende.

L. 10 Eyvindr: Skjd. B. I, 64, v. 81—2; det fænomen, som der sigtes
til, er vist m i Bárur.

L. 15 Einarr: ∴ Skúlason, Skjd. B. I, 456, v. 9.

L. 18 Svá ok osv.: SnE mener, at »kollisionen« her gælder ðr og str.

L. 19 sem hér er kveðit: Skjd. B. I, 600, v. 27.

22. Hér liggja brot beggja
brúðr strýkvinna súða,

ABW 110

ok sem þetta:

23. Hér fregna nú hygnir
hjørflaug brimis draugar.

5

Þessa lqstu telr Dónátús því með barbarismo, at þeir
verða í einni samstöfu, þó at stærri sagnir spilliz af því.

XII. Hér hefr upp solæcismum.

Sólæcismus er lqstr í samansettu máli gorr í móti AW
10 reglum rétttra máls-greina, ok verðr sólæcismus í tveim
pörtum eða fleirum. En barbarismus verðr í einni sögn
sem fyrr er ritat. Sólæcismus fekk nafn af borg þeiri, er
forðum var kqlluð Soloe, en nú heitir Pentapólis. Þeirar
borgar lýðr fór til Athenis-borgar í Girklandi at nema þar
15 mál ok þá spiltu þeir hvárri tveggju tungunni með vándum 112
orða-drætti, ok kqlluðu Girkir þann máls-lqst sólæcismum

5. -flaug: flaugs B. brimis: brims W. 6. því: af því W; fyrir
því B. með: ul. W. 7. þeim: þeim B. 8. Overskr. mgl. W; alt det
følgende ul. B. 11. barb. verðr: omv. A; verðr ul. W. 12. Solæ-:
Solo- A = 15. 13. forðum—Soloe: Soloe var kqlluð W. 14. Aþenisb.:
Athenas W. -landi: -land W. 15. þeir: ul. A. hvárri: W; hvárir A.
16. þann: þenna W.

L. 3 sem þetta: Skjd. B. I, 598, v. 10. Her mener SnE, at »kollisio-
nen« gælder br . . dr.

L. 9 Solæcismus: Donats ord er: Soloecismus est vitium in contextu
partium orationis contra regulam artis grammaticæ factum. Inter solæ-
cismum et barbarismum hoc interest, quod solæcismus discrepantes aut
inconsequentes in se dictiones habet, barbarismus autem in singulis
verbis fit scriptis vel pronuntiatis.

L. 12 Solæcismus osv.: BMO anfører et sted af Diomedes' Ars
grammatica: Solæcismus dicitur . . . a civitate Ciliciæ, quæ Soloi olim
dicebatur, nunc Pompeiopolis vocatur [Penta- er vel forvanskning], cujus
incolæ quia sermone corrupto loquebantur similiter vitiose loquentes
apud Athenienses *σολοιζέειν* dicebantur. Som man ser kan dette ikke
være Olafs direkte kilde.

AW af borginni Soloe ok cismus, þat er slita eða sundrskorning at váru máli, þvíat sá lqstr sleit málsins parta, þá er spilti tungunum. Þat er ok merkjanda at ófróðir menn ætla jafnan barbarismum vera þat, sem sólœcismus er at réttu, sem þá er nokkurr maðr segir frá karlmanni eða konu ok 5 kallar þar hann, er hon skal vera, eða heilsar þar einum, er fleiri eru, eða fleirum, þar er einn er, eða annat slíkt, þvíat hverr sem kallar hann, þar sem hon skal vera, þá gerir hann lqst í báðum þessum nqfnum; slíkt hit sama, hverr sem heilsar þar mrgum, er einn er, gerir sólœcismum 10 milli margfalligrar tqlu ok einsligrar. Sólœcismus verðr annat hvárt í málsins pqrtum eða tilfellum partanna. Svá sem metaplasumus kallaz í skáldskap sá lqstr, er barbarismus kallaz í alþýðligu máli, ok þykkir þat stundum fegra skáldskap, slíkt hit sama er sólœcismus í skáldskap 15 settr fyrir skráðs sakir, ok er hann þá scema kallaðr.

2.—3. spilti tungunum: spiltu tveim tungum W. 4. þat: W; þar A. 5. er: ef W. 6.—7. einum—eða: W; ul. A. 7. þar: W; ul. A. eða: ok W. slíkt: þvílíkt W. 11. milli: millum W. Sólœ-: Solo- W. 12. málsins: máls W. eða: í tf. W. partanna: her tf. AW fölg. sætn., der utvívlsomt er indskud (BMÓ): ok geriz þat á iii. leiðir, viðrlagning ok aftekning, skipting ok umsnúning. 13. kallaz: er k. A. 14. kallaz: heitir W. þat: hann W. 15. slíkt: svá W. 16. ok: afr. W. kallaðr: í skáldskap tf. A.

L. 1 cismus: er intet selvstændigt subst.; hvorfra Olaf har denne forklaring, vides ikke; måske har man antaget det for identisk med *σχιμός*.

L. 3 þat er ok osv.: Donat fortsætter det sidst anførte således: quamquam multi errant, qui putant etiam in una parte orationis fieri solœcismum, si aut demonstrantes virum hanc dicamus aut feminam hunc . . . aut unum se salutantes salvete dicamus.

L. 11 Solœcismus: Donat: Solœcismus fit duobus modis, aut per partes orationis aut per accidentia partibus orationis.

L. 16 ok er osv.: Donat: in poemate schema nominatur.

Í máls-pqrtum verðr sólœcismus sem þá er annarr partr er AW 114 settr fyrir qðrum, sem hér er kveðit:

24. Hringlestir gekk hraustan
herjum kunnr at gunni.

5 Hér er þetta nafn, hraustan, sett fyrir þessu viðrorði, hraustliga. Stundum verðr sólœcismus, þá er hinn sami partr er óviðrkæmiliga settr, svá sem Þorleifr jarls-skáld kvað:

25. Hqfðu vér í þér Hákon
er at hjorrógi drógumz
þú rautt Skoglar skýja
skóð forystu góða.

Hér er í fyrirsetning fyrir af sett. Atfelli máls-parta eru xii., hvíligleikr, samjafnan, kyn, tala, mynd, fall, persóna, 15 merking, tíð, samokun, mátt ok skipan. Í qlum þessum

1. verðr: er W. sem: ul. W. 4. herjum: hverjum W. 5. viðr: W; visu A. 6. hinn sami: sama W. 7. svá: ul. W. Þorl.: ul. W. 9. Hqfðu: Hqfðum W. í þér: þá er W. 10. drógumz: drógum W. 12. forystu: forustu W. 13. máls-: ul. W.

L. 1 Í máls-pqrtum osv.: Donat: Per partes orationis fiunt solœcismi, cum alia pro alia ponitur; eks. torvum (ntr.) f. torve (adv.).

L. 2 hér er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 22.

L. 6 Stundum osv.: Donat: Fit etiam in eadem parte orationis hoc vitium cum ipsa pro se non in loco suo neque ut convenit ponitur; eks. de te f. in te og fl.

L. 7 Þorleifr osv.: Skjd. B. I, 132. Udtryksmåden i þér er fuldkommen normal.

L. 13 Atfelli osv.: findes ikke således opregnede hos Donat, men behandles dér (qualitas, comparatio, genus, numerus, figura, casus, persona, significatio, tempus conjugatio, potestas, ordo).

L. 15 Í qlum: Donat: per accidentia partibus orationis tot modis fiunt solœcismi, quot sunt accidentia partibus orationis, sed ex his propter compendium exempli causa perpauca monstrabimus.

AW tilfellum verður sólœcismus, en þó mun ek fá rita. Sólœcismus verður um hvíligleik nafna sem Snorri kvað:

116 26. Byskup heyr á bæran
bragþátt gøfugs máttar.

Hér er sameiginligt nafn, byskup, sett fyrir eiginligu nafni 5
Guðmundar. Um samjafnan verður sólœcismus sem hér:

27. Rann hræddari hranna
hyrbrjótr frá styr ljótum.

Hér er samjafnanligt nafn, hræddari, sett fyrir hræddr,
settligu nafni. Um kynja skipti verður sólœcismus sem í 10
Haflíðamálum:

28. Rístu nú fála
far þú í bygd hinig
þó er máls-gengi mikit.

Hér er hvárginligt kyn sett fyrir karlmannligu kyni. Um 15
talna-skipti verður sólœcismus sem Arnórr kvað:

1. fá: af þeim tf. W. 6. um: í W = 15. 9. sett: skipat W.
12. nú: tví- W. 13. farþú: farðu W. bygd: búð W. hinig: hinnig W.
14. þó—gengi: þú ert málfengi W. 16. kvað: W; ul. A.

L. 1 Sólœcismus osv.: Donat: per qualitates nominum fiunt solœcismi; eks. Dardanus f. Dardanius (proprium pro appellativo), altsá modsat Olafs eks.

L. 2 Snorri: Skjd. B. II, 88.

L. 6 Um samjafnan: Donat: per comparationem; eks. sancta dearum f. sanctissima; Olafs eks. altsá ikke ganske tilsvarende. sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 13.

L. 10 Um kynja skipti: Donat: per genera (foran det foregående); eks. validi silices (silex var både masc og fem.) og fl.

L. 10—11 í Haflíðamálum: Skjd. B. I, 590.

L. 15 hvárginligt kyn osv.: der må sikkert være sigtet til ordet máls-gengi.

L. 15—16 Um talna-skipti osv.: Donat: per numeros; eks. pars . . secant; Olafs eks. er altsá ikke helt tilsvarende. Arnórr kvað: Skjd. B. I, 306, v. 13—4.

29. Yppa ráðumz yðru kappi
Jóta gramr í kvæði fljótu.

AW

Hér er margfallig tala sett fyrir einfaldri tölum. Í falla-skipti verður sólœcismus sem hér er kveðit:

5 30. Því hefik heitit mey mætri
mest nema hamlan bresti.

1 Hér er rægíligt fall sett fyrir gæfiligu falli ok kǫllu vér 118
þenna lǫst orðkǫlf. Í tíða-skipti verður sólœcismus sem
Þjóðólfr kvað:

10 31. Leiða langar dauða
limar illa mik stillis
bárut menn hinn mæra
Magnús í grǫf fúsir.

Í persóna-skipti verður sólœcismus sem kvað Haldórr
15 skvaldri:

32. Orkið Ála serkjar
élfestir þrek mestum
ætt berr grams of grimma
gagnprúðr Sigurðr magni.

3. einfaldri: einfaldligri W. 4. hér: W; ul. A. er kveðit: ul. W.
6. mest—bresti: W; ul. A. 10. langar: langir W. 17. -festir þrek:
-festis þik W. 18. berr: W; beit A. of grimma: W; um góma A.

L. 3 Hér er osv.: ǫ: yðru f. þínu. Í falla-skipti osv.: Donat: per casus; eks. urbem (quam statuo) f. urbs.

L. 4 hér er kveðit: Skjd. B. I, 600, v. 28; det er mey der sigtes til, f. meiju, jfr. nedenf. s. 63.

L. 8 orðkǫlf: máske 'afstumpet ord' (BMO). Í tíða-skipti osv.: Donat: per tempora; eks. cecidit . . fumat (f. fumavit). Olaf mener, at leiða stár her f. leiddu; jfr. bárut; men digteren bruger leiða, præs., på grund af den vedvarende virkning.

L. 9 Þjóðólfr: Skjd. B. I, 349.

L. 14 Í persóna-skipti osv.: Donat: per personas; eks. qui parent f. parentis, da sumite følger efter. Olafs eks. er klart ved den følg. forklaring.

L. 14—15 Haldórr skvaldri: Skjd. B. I, 460.

AW Hér er annarr fjórðungur vísu mæltr til annarrar persónu, ok kōllum vér þat viðmælt, en annarr fjórðungur segir frá hinni þriðju persónu, ok kōllum vér þat hliðmælt. At slíkum hætti verðr sólœcismus í 9ðrum tilfellum partanna.

XIII.

5

Með barbarismo ok sólœcismo eru talðir x. lestir, þeir er svá eru kallaðir, acirologia, cacenphaton, pleonasmus, perysologia, macrologia, tantologia, eclipsis, tapinosis, cacho-
120 sinteton, amphibologia. Acirología er óeiginlig setning orðs sem hér er kveðit: 10

33. Vætti ek harms nema hitta
höfuðgulls náim Fullu.

Hér kallaz skáldit vætta harms þess, er hann kvíddi, ok er þetta orð, ek vætti, gagnstaðliga sett, þvíat at þat er mannsins náttúra at véttu fagnaðar en kvíða við harmi. 15
Þessi lōstr heyrir barbarismo, þvíat hann verðr í einni sōgn, en því heyrir hann sólœcismo, at hann verðr í máls-

1. vísu: ul. W. 4. tilfellum: fōllum W. 5. XIII: hverken A eller W har her nyt kap. 7. cacen-: caten- W. 8. peryso-: periso- W. macro-: matro- W. cacho-: catho- W. 9. -bologia: -bolgia A. 13. vætta harms: vætt harmsins W. 16. hann: þat W.

L. 3—4 At slíkum osv.: jfr. Donat: fiunt præterea solœcismi pluribus modis. Det vil ses, at Olaf kun har eksempler på 7 af de opregnede tilfælde, medens der mangler eksempler på mynd, merking, samokun, mátr, skipan.

L. 6 Með osv.: Donat: Cum barbarismo et solœcismo vitia duodecim numerantur hoc modo: barbarismus, solœcismus [disse to medtager Olaf, logisk nok, ikke], acyrologia, cacenphaton, pleonasmus, perissologia, macrologia, tautologia, eclipsis, tapinosis, cacosyntheton, amphibolia (v. l. amphibologia).

L. 9 Acirología osv.: Donat: inpropria dictio, eks. sperare dolorem (sperare f. timere); det kunde se ud som Olafs eks. var selvlavet.

L. 10 sem hér: Skjd. B. I, 600, v. 29.

grein milli þessa tveggja orða, væntir ok kvíðir. Cacen- AW
phaton er kōlluð ófōgr framflutning stafa eða samstafna í einu orði eða fleirum, sem áðr er ritat, þá er sú samstafa er fyrst sett í einu orði, er síðarst var áðr, eða hinn
5 sami raddar-stafr ok svá þeir er eptir koma í báðum samstōfum sem Sighvatr kvað:

34. Fór ór Vík á vári.

Þat heyrir ok mjōk þessum lesti, ef sá er niðr-lags-stafr í 122 einni sōgn, er fyrstr er settr í því orði, er eptir kemr, sem
10 Snorri kvað:

35. Skjaldbraks skylja mildum
skipreiðu mér heiða.

Þenna lōst kōllum vér þreskōld. Þat er ok kallat cacen-
phaton, ef maðr eignar óviðrkvæmiliga 9ðrum hlut þat er
15 annarr á, sem hér er kveðit:

36. Skíð gekk framm at flæði
flóðs í hreggi óðu.

Hér er kallat at skíð gangi, en þat er eiginligt mōnnum eða kvikendum. Sá lōstr heyrir ok cacenphaton, er vér

1. Cacen-: caten- W. 4. einu: enu síðarra W. 4.—5. hinn sami: W; ul. A. raddar-: W; hljóð- A. 8. ok: ul. W. 9. settr: skipaðr W. 13. ok kallat: ul. W. cacen-: caten- W. 15. er kveðit: ul. W. 18. skíð: skip W. gangi: gengi W. 19. ok: ul. W. cacen-: caten- W.

L. 1 Cacenphaton osv.: Donat: obscena enuntiatio [vel in composita dictione vel] in uno verbo, eks. numerum cum, arrige aures; Olafs eks. er Fór ór, der svarer godt til Donats.

L. 3 sem áðr osv.: der sigtes vist til moytacismus (s. 47).

L. 6 sem Sighvatr kvað: Skjd. B. I, 217 (Nesjav. 1). Det er stavelserne (F)ór ór, der sigtes til. Det er interessant her at konstatere formen ór; således har i hvert fald Olaf udtalt ordet.

L. 9—10 sem Snorri: af Háttat. v. 28; hvad der sigtes til er s'erne i braks—skylja.

L. 15 hér er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 24.

AW kollum nykrat eða finngálknat, ok verðr þat mest í nýgørvingum sem hér:

37. Hringtælir gaf hálu
hlýrsólar mér dýra
oss kom hrund til handa 5
hræpolls drifin golli
sút þá er Herjans hattar.

Hér er øxin kolluð í qðrum helmingi tröllkona skjaldar eða valkyrja, en í qðrum helmingi sútt hjálmsins, ok er þar svá skipt líkneskjum á hinum sama hlut, sem nykrinn 10
124 skiptiz á margar leiðir. Pleónasmos er hégómlig við-
lagning einnar sagnar yfir þat fram, sem fullu máli
heyrir, sem Kolbeinn kvað:

38. Mundi mér fyrir stundu
mikit orða-lag þikkja 15
ef elgrenni unnar
eyrum slíkt at heyra.

Þetta nafn, eyrum, þarf eigi til fullrar merkingar, þvíat ekki vit mannsins heyrir nema eyru. Perisológía er

1. -gálknat: galkat W. 7. sútt: W; sótt A. 9. í: ul. W. þar: ul. W. 10. nykrinn: nykr W. 11. viðr-: við- W. 12. einnar sagnar: orðanna W. yfir: um W. 16. el-: eld- W. 18. eyrum: W; ul. A. fullrar merk.: fulls máls W.

L. 1 finngálknat: hertil henvises i den 4. afhdl. (SnE II, 212; BMO s. 131): kallar Óláfr þat finngálknat, er líkum er skipt á einum hlut í enni sǫmu vísu, ok berr beztt, at hinn sami hátt sé haldinn um alla vísu.

L. 2 sem hér: Skjd. B. I, 451, v. 11 (henfört til Einarr Skúlason).

L. 11 Pleónasmos osv.: Donat: Pl. est adjectio verbi supervacui ad plenam significationem; eks. sic ore locuta est (ore overflödigt).

L. 13 Kolbeinn kvað: Skjd. B. II, 48.

L. 19 Perisológía osv.: Donat: P. est supervacua verborum adjectio sine ulla vi rerum; eks. Ibant qua poterant; qua non poterant, non ibant (dette sidste er overflödigt).

hégómlig viðrlagning orðanna þeira, er ekki merkingar-afll AW hafa með því máli, sem upp er tekit, sem hér er kveðit:

39. Þat hefi ek sagt
er sjálfr vissag
5 duldr fer ek hins
er drengr þegir.

Hér þarf ekki hit síðarra mál, þvíat þat má skilja, ef maðr segir þat, er hann veit, at hann þegir yfir því, er hann veit eigi. Macrológía er kallat langt sen, þat er tekr 10 ónytsamliga hluti til þess máls, er skáldit talar, ok er þessi
figúra víða sett í qndverðum kvæðum, sem Arnórr kvað í
Magnúsdrápu:

40. Seinkun varð þá er hlébarðs hanka 126
hnika ár hin ljóta bára.

15 Hér segir hann frá hrakförum sínum, en þat heyrir ekki konungs lofi. Þessi figúra verðr ok, ef maðr talar þörfum fleira um hinn sama hlut, sem Guðbrandr kvað í Svölu:

41. Upp setr mökk hinn mikla
móðfjalls veröld alla.

2. sem (2)—kveðit: ul. W. 7. maðr: W; hann A. 9. Macro-: matro- W. kallat: kolluð W. 10. skáldit: W; skáld A. ok: ul. W. 13. varð: verðr W. barðs: W; barð A. 17. Svölu: svölum W.

L. 1 hér er kveðit: Skjd. B. I, 601, v. 39.

L. 9 Macrológía osv.: Donat: M. est longa sententia, res non necessarias comprehendens; eks. legati non impetrata pace retro, unde venerant, domum reversi sunt; her gælder det vel ordene unde venerant. Olafs eks. svarer ikke helt hertil.

L. 11 Arnórr kvað: Skjd. B. I, 306.

L. 17 Guðbrandr osv.: Skjd. B. II, 137. Det er ikke let at se, hvad det her gælder; men stedet oplyses vist ved hvad der findes i den lille afhdl. i AM 748 (BMO udg. s. 159): »... ef lengi er talat um hit sama efni sem Guðbrandr kvað í svölu, (sá anføres den 1. linje) ok allar vísur þær, er eptir fara, eru af einu efni alt til stefja fram«.

AW Tantológía er þat, ef hin sama sagn er optar tekin en til heyrir eða hin sama merking sem Sneglu-Halli kvað:

42. Svá lét und sik
seggja dróttinn
lond þll lagið 5
liðs oddviti.

Hér eru ii. kenningar konungs til hins sama máls; þat kþllum vér ofkent. Eclipsis er skortr nauðsynligrar sagnar þeirrar, er þarf til fulls máls, sem hér er kveðit:

43. Fór hvatráðr 10
hilmi at finna
áðr siklingr
til sættar gekk.

128

Hér skortir konungs nafn eða kenning til fulls máls. Sem hér er kveðit: 15

44. Sá er af Íslandi
arði barði.

Hér skortir sjóvar nafn til fullrar merkingar. Tapínósis

2. hin sama: ul. W. 5. lagið: lagi W. 7. ii: tvennar W. 8. skortr: þrot W. 9. er: hafa tf. W. til—máls: í fullu máli W. er kveðit: ul. W. 14.—18. Sem—merkingar: ul. W.

L. 1 Tantología (∩: Tauto-) osv.: Donat: T. est ejusdem dictionis repetitio vitiosa; eks. egomet ipse; i Olafs eks. er liðs oddviti gentagelse af seggja dróttinn.

L. 2 Sneglu-Halli kvað: Skjd. I, 358.

L. 8 Eclipsis osv.: Donat: E. est defectus quidam necessariz dictionis, quam desiderat præcisa sententia; hæc secum (∩: loquebatur). I Olafs eks. mangler — efter hans forklaring — et konungr efter hvatráðr.

L. 9 er kveðit: Skjd. B. I, 597, v. 4.

L. 15 er kveðit: Skjd. B. I, 600, v. 26.

L. 18 Hér skortir osv.: meningen er, at der mangler et ord som sæ (acc.) som objekt til arði. Tapínósis osv.: Donat: T. est humilitas rei magnæ non id agente sententia; der anføres 3 eks., hvoraf et er rates (f. skib).

er minkan mikils hlutar í máli, þá er sen auðsýnir annat AW en af skal ráða, sem Þjóðólfr kvað:

45. Snart við sæþráð kyrtat
sik lá blær á diki.

5 Hér er sík eða diki sett fyrir sæ eða haf, þau sem lítil vötn eru á landi. Cacosintheion er lastafull samansetting sagnanna, sem Guðlaugr kvað:

46. Hrøkk at Haugabrekku
hóts meir en til gótum 10
fyrir hyrgæði hríðar
Haldórr í bug skjaldi.

Hér er ófagrlega saman skipat sagnunum í þriðja vísu-orði. 130 Amphibólógía er efanleikr sagnarinnar ok verðr þat á margar leiðir, stundum um rægilig föll, sem hér er kveðit:

47. Hermenn getu hinnig 15
hugstinnan gram vinna.

Hér er efanligt, hvárt hermenn vinna konung eða konungr hermenn, ok skiptir því samanhlaðning orðanna. Stundum

1. þá: þat W. 5.—6. Hér—vötn: hann setr sæ eða haf fyrir þau lítil vötn W. 9. gótum: gátum W. 10. -gæði hríðar: -boði hríða W. 14. um: W; við A. er kveðit: ul. W. 15. getu: gátum W.

L. 2 Þjóðólfr kvað: Skjd. B. I, 346, v. 33.

L. 6 Cacosintheion osv.: Donat: C. est vitiosa compositio dictionum; eks.: versaque juvenum terga fatigamus hasta.

L. 7 Guðlaugr kvað: Skjd. B. I, 524.

L. 12 Hér er osv.: det er ikke let at se, hvad der her er 'uskönt ordnet'.

L. 12—13 Amphibología osv.: Donat: A. est ambiguitas dictionis, quæ fit aut per casum accusativum . . . aut per distinctionem . . . fit et per homonyma; eks. audio secutorem retiarius superasse, vidi statuum auream hastam tenentem, aciem (enten oculorum eller exercitus eller ferri).

L. 14 hér er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 17; er eksemplet lavet af Olaf?

AW verður þessi fígúra um sundrtekning orðanna, sem hér er kveðit:

48. Þat er orðslægjum eigi
aldrbót konungs skaldi.

Hér skiptir þat málinu, hvárt eigi er skipat til þess máls, 5 er fyrir stendr, eða heyrir þat þeim orðum, er eptir fara. Stundum verður þessi fígúra svá, at eitt orð hefir fleiri merkingar, sem Óláfr kvað:

49. Kænn njóti vel vænnar
vin minn konu sinnar 10
víst erat dapr um drósir
drengr ok eigi lengi.

Hér er óvíst, hvárt þessi sögn, eigi, er viðrorð neitiligt eða 132 orð eiginligt. At slíkum hætti er víða sett í skáldskap þat nafn, er ýmsar hefir merkingar, ok fólgt svá málit, sem 15 Hallar-Steinn kvað:

50. Hólmleggjar vinnr hilmir
hringsköglar mik þoglan.

Hér kallar hann dverg lit ok svá fegrð konunnar. Alleo-
theta er þat, ef skipt er tölum eða fólum eða kynjum, 20

3. orðslægjum: ussorgum W. 6. fyrir stendr: fyrir ferr W. fara: koma W. 7. þessi: sjá W. 10. vin: vinr W. 11. um drósir: af drósar W. 13. hvárt—eigi: um þessa sögn, eigi, hvárt þat W. neitiligt: óeiginligt W. 15. nafn: orð W. 17. vinnr: víðr W. 20. -theta: -thera W

L. 1—2 hér er kveðit: Skjd. B. I, 601, v. 38.

L. 8 Óláfr kvað: Óláfr hvítaskáld eller Ó. svartaskáld? verset er anført under den første Skjd. B. II, 110.

L. 14 orð eiginligt: ɔ: udsagnsord (verbum).

L. 16 Hallar-Steinn kvað: Skjd. B. I, 534.

L. 19 lit: Litr hed den dværg, som Tor sparkede ind i Balders bål.

L. 19—20 Alleotheta osv.: er tillæg til det foregående, der findes hos gamle grammatikere; se BMO's bemærkning; her anføres fra Alexander: Confundit numeros, casus, genus alleotheta.

sem fyrr er ritat í sólœcismo. Þessar fígúrir flestar fylgja AW meir sólœcismo heldr en barbarismo, þvíat þær verða meirr í máli en í einni sögn.

XIV. Hér eru merktir lestir metaplasni.

5 Metaplasmus er framskapan nokkurrar réttar ræðu í aðra mynd fyrir nauðsynja sakir eða fegrðar. Hann hefir xiiii. kynkvíslir. Próthesis er viðrlagning stafs eða samstöfu í upphafi orðs sem Egill kvað:

51. Vrongu varrar gungnis
10 varrar lungs um stunginn.

Hér er við lagt v í þessu nafni, vrongu, til þess at réttir sé 134 stuðlar í dróttkvæðum hætti. Um viðrlagning samstöfu verður próthesis sem hér:

52. Út réð Inǵólfr leita
15 ógnreifr með Hjörleifi.

Hér er samstafa lögð við þetta nafn, leifr, ok lengt nafnit

2. heldr: ul. W. 4. W har ikke kap. skifte. 5. framskapan: fra skapari W. 7. víðr-: víð- W. 9. Vrongu: W; Vrvngv A. varrar: varar W. = l. 10. 10. um: of W. 11. vrongv: W; vrungu A. 13. -thesis: -thenis W. 15. ógn-: qng- W. Hjör-: ó- W.

L. 5 Metaplasmus osv.: Donat: M. est transformatio quædam recti solutique sermonis in alteram speciem metri ornatusve (necessitatisve findes oftere tilföjet) causa. Herefter opregnes alle 14 tilfælde, men i lidt anden rækkefølge: 1, 4, 5, 2, 3, 6, 8, 7, 9—14, og for sineresis findes episymphe (dog med sineresis som v. l.).

L. 7 Próthesis osv.: Donat: Prosthesis (v. l. pro-) est appositio quædam ad principium dictionis literæ aut syllabæ; eks. gnato f. nato; tetulit f. tulit.

L. 8 Egill kvað: Skjd. B. I, 53.

L. 13 sem hér: Skjd. B. I, 597, v. 25. Eksemplet er ikke synderlig vel valgt.

AW fyrir atburðar sakir hreysti hans. Auferesis er gagnstaðlig próthesi ok tekr hon af upphafi orðs staf eða samstöfu sem þá at v sé tekit af í þessu nafni vrungv, þvíat þýðerskir menn ok danskir hafa v fyrir r í þessu nafni ok mörgum öðrum, ok þat hyggjum vér fornt mál vera, en 5 nú er þat kallat vindandin forna í skáldskap, þvíat þat er nú ekki haft í nórænu máli. Sincópa tekr í brott staf eða samstöfu ór miðju orði sem Bragi hinn gamli kvað:

53. Pars sem lofðar líta
lung Váfaðar Gungnis.

10

Hér er gōr ein samstafa af tveim ok tekinn ór e raddarstafr ok sett svá, þars fyrir þar es; þetta kōllum vér bragar-mál í skáldskap. Epenthesis er gagnstaðlig sincópe, þvíat hon leggr við staf eða samstöfu í miðju orði sem Kormákr kvað:

15

136

54. Þvíat málvinu minnar
mildr Þorketill vildir.

Hér er Þorketill settr fyrir Þorkell ok aukit svá tveim stōfum nafnit en einni samstöfu til þess at kveðandi haldiz.

1. atburðar: W; ul. A. Au-: W; Auf- A. 2. ok—hon: hon tekr W. af: í W. 3. þá: ul. W. 3.—4. vrungv—nafni: ul. W. 6. vind-: W; vind- A. 7. í brott: á braut W. 8. hinn: ul. W. 9. sem: er W. 12. es: er W. 13. Epenthesis: Epintesis W. 18. svá: ul. W.

L. 1 atburðar osv.: sigter ábenbart til meddelelsen i Landn. (1925) s. 5. Auferesis osv.: Donat: Aphæresis est ablatio de principio dictionis, contraria prosthesi; eks. mitte f. omitte, temno f. contemno.

L. 6 vindandin: jfr. foran s. 13.

L. 7 Sincópa: Donat: S. est ablatio de media dictione, contraria epenthesis; eks. audacter f. audaciter, commorat f. commoverat.

L. 8 Bragi osv.: Skjd. B. I, 4, v. 2.

L. 13 Epenthesis osv.: Donat: E. est appositio ad mediam dictionem literæ aut syllabæ; eks. relliquias f. reli-, induperator f. imperator.

L. 15 Kormákr kvað: Skjd. B. I, 85.

Paragóge leggr við einn staf eða samstöfu í enda orðs AW sem Arnórr kvað:

55. Kljúfa lét ek í kaupfōr dúfu
knarra minn við borðin stinnu.

5 Hér er við lagt einn stafr eða samstafa í þessu orði, knarra, til þess at kveðandi haldiz. Apocópe er gagnstaðlig þessi figúru, tekr hon af einn staf eða samstöfu í enda orðs sem hér:

56. Því hefi ek heitit mey mætri.

10 Þat kōllum vér orðkōlf í skáldskap. Sistola gerir langa samstöfu skamma sem fyrr er ritat:

57. Blóðs vindara róðri.

Eptasis er gagnstaðlig sistóle ok gerir skamma samstöfu 138 langa sem fyrr er ritat:

15

58. Ól torráðin hóla.

Þessi figúra hefir margar kynkvíslir í versum, en í skáldskap

1. Para-: W; Paro- A. einn: ul. W. eða samstöfu: W; ul. A. 3. Kljúfa: Klífa W. kaupfōr dúfu: kofur drifu W. 6. til þess: ul. W. 9. hefi ek: hefig W. 13. ok: hon W. 14. fyrr—ritat: hér W.

L. 1 Paragóge osv.: Donat: P. est appositio ad finem dictionis literæ aut syllabæ; eks. magis f. mage, potestur f. potest.

L. 2 Arnórr kvað: Skjd. B. I, 306.

L. 6 Apocópe osv.: Donat: A. est ablatio de fine dictionis paragoge contraria; eks. Achilli f. Achillis, pote f. potest.

L. 8 sem hér: jfr. foran s. 53.

L. 10 Sistola osv.: Donat: S. est correptio contraria ectasi; eks. Orion f. Orion.

L. 11 sem fyrr osv.: se foran s. 44.

L. 13 Eptasis osv.: Donat: Ectasis est extensio syllabæ contra naturam verbi; eks. Italia f. Ital-.

L. 14 sem fyrr osv.: se foran s. 46.

L. 16 í versum: her menes latinske vers.

AW er hon sjaldan nema ofljóst sé ort. Díeresis gerir ii. samstöfur af einni sem Björn kvað:

59. Nú læt ek at þar þrjóti
Þórrøðr vini óra.

Hér eru ii. samstöfur gørvar af einni samstöfu, Þórr, til 5 þess at kveðandi haldiz. Síneresis er gagnstaðlig díeresí ok gerir eina samstöfu af tveim sem Sighvatr kvað:

60. Vask til Róms í haska.

Hér er sett vask fyrir vas ek til þess at hendingar sé jafnhávar. Sínalimphe tekr ór annan raddar-staf, ef ii. 10 raddar-stafir standaz hit næsta í tveim samstöfum sem í Bjúgum vísum:

61. Hvés ef ek hleyp at krúsi.

140 Hér er ór tekit annat e í þessi sagn, hvés, ok gør ein samstafa af tveim til þess at skothendingar sé jamnhávar. 15 Þar er ok ein samstafa gør af tveim þortum viðrorði ok

1. Díeresis: Bietesis W. 3. þar: þer W. 4. vini: vinun W. 5. gørvar: W; ul. A. samstöfu: ul. W. 6. díeresí: díetesí W. 7. ok: W; ul. A. 8. Vask: ek tf. W. 9. vas: var W. til þess: ul. W. 11. raddar-stafir: ul. W. 11.—12. í—vísum: hér W. 16. þar—gør: Sínalimphe W.

L. 1 Díeresis osv.: Donat: D. est discissio syllabæ unius in duas facta; eks. Albaí.

L. 2 Björn kvað: dette Björn er fejl (fejlæsning?) for Bersi (Holmgøngu-); linjerne er de to sidste af v. 8, Skjd. B. I, 88.

L. 6 Síneresis osv.: Donat: Episynaliphe est conglutinatio duarum syllabarum in unam facta contraria díeresi; eks. Phaëton f. Phaëton ofl.

L. 7 Sighvatr kvað: Skjd. B. I, 252, v. 25₆.

L. 10 Sínalimphe osv.: Donat: Sinaliphe est per interceptionem concurrentium vocalium lubrica quædam lenisque collisio; eks. atque ea (?: atquea).

L. 12 Bjúgum vísum: Skjd. B. I, 634.

orði ok er þat sólœcismus. Elipsis tekr ór m, ef þat AW stendr síðarst í orði svá at raddar-stafir kemr eptir, ok er sú figúra mjök í versum, en ekki finnum vér hana í nórænum skáldskap. Antitesis setr annan staf fyrir øðrum 5 sem Sighvatr kvað:

62. Dánar drótni mínum
dægn of sent at hendi.

Hér er n sett fyrir r í þessu nafni, dægn. Metatesis skiptir stöfum, sem fyrr er sagt, í þessum orðum:

10 63. Bort sá er hug né skorti.

Hér er skipt stöfum ok sett r fyrri en t at kveðandi haldiz.

XV. De scemalexeo.

Scemalexeos heyrir svá til sólœcismum sem metaplasmus til barbarismum í öllu því, er til lasta veit, en þó er scema 15 miklu meirr í leyfi sett, þvíat hon þykkir jafnan fegra í skáldskap. Scema er kölluð á girzku, en skruð á nórænu, 142

1. Elipsis: Eclipsis W. 2. kemr: komi W. 6. drótni: dróttinn W. 7.—8. dægn: dæg W. 7. sent: W; seint A. 8. Metatesis: W; Metethasis A. 9. sagt: ritat W. þessum: þeim W. 11. Hér—haldiz: ul. W. 12. XV: Ingen overskr. i W. 14. til: ul. W. 15. sett: settr W. jafnan: ul. W. í: ul. W. 16. er kölluð: heitir W.

L. 1 Elipsis osv.: Donat: Ecthlipsis est consonantium cum vocalibus aspere concurrentium quædam difficilis æ dura collisio; eks. multum ille et terris jactatus et alto. Det er mult-il-, det her gælder.

L. 4 Antitesis osv.: Donat: Antithesis est literæ pro litera positio; eks. olli f. illi.

L. 5 Sighvatr kvað: Skjd. B. I, 245, v. 26.

L. 8 Metatesis osv.: Donat: M. est translatio literarum in alienum locum, nulla tamen ex dictione sublata; eks. Euandre f. Euander ofl.

L. 9 fyrr er sagt: se ovf. s. 43.

L. 12 Overskriften synes at antyde, at man (ikke Olaf) har betragtet scemalexeos som ét ord og mask., medens Olaf selv har haft den rigtige forståelse af ordene, men betragtet scema som fem.

AW lexis er ræða, ok er scema lexeos nefnd sem skrúð máls eða ræðu. Scema hefir xvii. kynkvíslir. Prolemsis er uppnumning margfalligra hluta þeira, er síðan eru einfalliga greindir, sem hér er kveðit:

64. Flugu hrafnar tveir 5
af Hnikars ǫxlum
Huginn til hanga
en á hræ Muninn.

Hér er þetta orð, flugu, margfalliga sett í hinum fyrrum vísu-orðum, en þat ríkir tvau einlig nǫfn í hinum síðarrum 10
um vísu-orðum ok skal svá upp taka málit, tveir hrafnar flugu af ǫxlum Hnikars, Huginn flaug til hanga en Muninn til hræs. Zeuma er þat, ef eitt orð stýrir mǫrgum nǫfnum sem hér er kveðit:

65. Krossfestum sé Kristi 15
kunnr vegr ok lof unnit
megn ok mátt sem tígnar
mest vald þat er ferz aldri.

1. lexis: lexeos W. 2. xvii: AM. udg.; xviii. AW. 3. síðan: síðarr W. 4. er kveðit: ul. W. 10. þat: þar W. hinum síðarrum: W; síðarri A. 12. Hnikars: Hnikar W. 13. Zeuma: W; Zemna A. ef: er W. 14. er kveðit: ul. W. 17. tígnar: tígner W. 18. ferz: fremzt W.

L. 2 Scema osv.: Donat: quæ (ǫ: schemata) cum multa sint, ex omnibus necessaria fere sunt decem et septem, quorum hæc sunt nomina, hvorefter en opregning af dem følger, her er silemsis og hypozevisis, paranomeon og scesis onomaton ombyttede. Prolemsis osv.: Donat: Prolepsis (-lemsis v. l.) est præsumtio rerum ordine secuturarum; et eks.; BMO anfører et fra Thurot, der minder om Olafs: Aquilæ volaverunt, iste ab oriente, ille ab occidente.

L. 10 ríkir: lat. regit (regere); jfr. stýra i det følg.

L. 13 Zeuma osv.: Donat: Zeugma est unus verbi conclusio diversis clausulis apte coniuncta; hvorpá der anføres to verslinjer med gentaget qui.

L. 14 er kveðit: Skjd. B. I, 634.

Þetta orð, sé, stýrir ǫllum þessum nǫfnum, vegr lof megn AW mátt vald. Silemsis bindr ójafnar klausur saman með 144 einu orði sem hér:

66. Jarls hefir hann ágæti
en ǫðlings kosti
konungs kappgirni
kynni landreka.

Þat er ok hin sama fígúra, ef margfalligt orð stýrir einsligu nafni því er samansafnanligt er kallat sem hér er kveðit:

- 10 67. Herr búaz hvatt til snerru.

Herr eru margir menn þeir er til orrostu búaz. Þessi fígúra finz ok sjaldan í nórænum skáldskap. Þat er ok sílemsis, ef einn hlutr hins sama kyns sez fyrir mǫrgum hlutum sem Glúmr kvað:

- 15 68. Brandr fær logs ok landa
land Eiríki banda.

Hér er brandr settr fyrir mǫrgum sverðum þeim er konungi fengu ríki ok fé. Ypozeusis gefr mǫrg orð einni persónu sem hér:

1.—2. Petta—vald: ul. W. 2. Sílemsis: W; Semilempsis A. 8. hin: W; ul. A. 9. því: þat W. er kveðit: ul. W. 10. búaz: W; bjóz A. hvatt: hvatir W. 12. ok: ul. W. skáld-: kveð-: W. sílemsis: W; semilempsis A. 18. -zeusis: -zensus W.

L. 2 Sílemsis osv.: Donat: Syllepsis (sylllemsis v. l.) est dissimilium clausularum per unum verbum conglutinata conceptio; eks. Hic illius arma; hic currus fuit.

L. 3 orði: ǫ: verbum. sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 6.

L. 8 Þat er ok osv.: Donat: Item syllepsis est, cum singularis dictio plurali verbo adjungitur; eks. sunt . . poma . . et pressi copia lactis.

L. 9 er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 18.

L. 14 Glúmr kvað: ǫ: Geirason: Skjd. B. I, 65.

L. 18 Ypozeusis osv.: Donat: Hypozeusis est figura superiori contraria, ubi diversa verba singulari clausulis subjunguntur; eks. regem adit et regi memorat osv.

L. 19 sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 7.

AW

69. Haldi hringtöpuð
hefi ok varðveiti
styrki ok staðfesti
stýrir himinríkis.

146 Anadiplosis er tvefaldan eins orðs sem þá er vers eða 5
vísa hefz með slíkri sögn sem fyrirfaranda vers eða vísa
leggz sem Snorri kvað:

70. Stórt ræðr hann ok hjarta
hvetr buðlunga setri.
Setr of vísa vitran. 10

Þetta kǫllum vér drögur. Anaphora gefr hit sama upphaf
morgum klausum ok máls-greinum sem hér:

71. Hverr fremr hildi barra
hverr er mælingum ferri
hverr á höpp at stærri 15
hverr kann auð at þverra.

Hér er eitt upphaf at morgum klausum. Eparalemsis
gerir alt eitt upphaf ok niðrlag vers eða vísu sem hér:

3. styrki: styrk W. 4. himin-: W; himinríki A. 5. tve-: tví- W.
6. slíkri: þeiri W. 11. sama: nafn ok tf. W. 17. Hér—klausum:
ul. W. -lemsis: -lensis W. 18. eða: ok W.

L. 5 Anadiplosis osv.: Donat: A. est congeminiatio dictionis ex ul-
timo loco præcedentis versus et principio sequentis; eks. Astur | Astur.

L. 7 Snorri kvað: Háttat. 157-8 + 161; i kommentaren dér kaldes
ogsá dette drögur.

L. 11 Anaphora osv.: Donat: A. est relatio ejusdem verbi per prin-
cipia versus plurimorum; eks. Nate i begyndelsen af 2 linjer.

L. 12 sem hér: Háttat. 401-4.

L. 17 Eparalemsis: osv.: Donat: Epanalepsis (-lemsis v. l.) est verbi
in principio versus positi in ejusdem fine repetitio; eks. ante et ante.

L. 18 sem hér: Skjd. B. I, 597, v. 5.

72. Konungr kappgjarn AW
kostum betri
allri þjóð
allframr konungr.

5 Epizeusis er tvefaldan eins orðs samansett sem hér: 148

73. Hlýð hlýð konungr
hróðri þessum.

Þessi fígúra er jafnan sett þá er maðr talar með ákefð
nökkura hluti. Paronomasía setr saman líkar raddir,
10 þær er ójafnt merkja, sem hér er kveðit:

74. Heldr vill hilmir
herja en erja.

Þetta kǫllum vér aðalhendingar í skáldskap ok taka af
þessi fígúru upphaf þeir hættir, er með hendingum eru
15 samansettir, ok breytiz þat á marga vega, sem finnaz man
í Háttatali því, er Snorri hefir ort. Paranomeon er þat,
ef morgur orð hafa einn upphafs-staf sem hér:

75. Sterkum stilli
styrjar væni.

4. allframr: alframr W. og ul. konungr. 5. -zeusis: -censis W. tve-
faldan: tvífaldan W; -valld- skr. A. 6.—10. Hlýð—kveðit: ul. W.
13. taka: tóku W. 15. man: má W. 17. ef: er W.

L. 5 Epizeusis osv.: Donat: Epizeusis est ejusdem verbi in eodem
versu sine aliqua dilatione congeminiatio; eks. Me, me, adsum. sem hér:
Skjd. B. I, 597, v. 1.

L. 9 Paronomasía osv.: Donat: P. est veluti quædam denominatio;
eks. amentium . . . amantium.

L. 10 er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 19.

L. 16 Paranomeon osv.: Donat: Parhomoeon (paranomeon v. l.) est,
cum ab isdem literis diversa verba sumuntur; eks. O, Tite, Tute Tati
tibi tanta tyranne tuliste.

L. 17 sem hér: Skjd. B. I, 599, v. 20.

AW Þessi fígúra er mjök hǫfð í málssnildar-list, er rethorica
heitir, ok er hon upphaf til kveðandi þeirar, er saman
heldr nórænum skáldskap svá sem naglar halda skipi saman,
150 er smiðr gerir ok ferr sundrlost ella borð frá borði, svá
heldr ok þessi fígúra saman kveðandi í skáldskap með 5
stǫfum þeim, er stuðlar heita ok hǫfuðstafir. Hin fyrri
fígúra gerir fegrð með hljóðs-greinum í skáldskap svá sem
felling skips-borða, en þó eru fastir viðir saman, þeir sem
negldir eru, at eigi sé vel feldir, sem kveðandi helz í
hendingarlausum háttum. Scesisonomatón gerir margar 10
klausur með jǫfnum fǫllum samanhláðnar sem hér:

76. Hlíf gnast við hlíf
hjórr við mæki
egg lék við egg
þar er jǫfurr barðiz. 15

Omocopton heldr saman alla klausu með hinu sama
falli sem hér er kveðit:

77. Harða hvatfæra
hrausta vígtama
snarpa snarráða, 20
sá gat hirð ræsir.

2. er hon: W; hon er A. kveðandi: kveðendi W = 1. 5 og 9. 3. skáld-:
kveð- W. svá . . halda . . saman: ul. W. 8.—9. þeir sem . . eru: ul. W.
9. vel: ul. W. 10. Scesis-: W; Sesis- A; -onom-: -onam- W. 11. jǫfnum:
óǫfnum W. 17. er kveðit: ul. W = 71₂. 21. hirð: ferð W.

L. 10 Scesisonomatón osv.: Donat: S. est multitudo nominum con-
junctorum quodam habitu copulandi; eks. Marsa manus, Peligna cohors,
Vestina virum vis.

L. 11 sem hér: Skjd. B. I, 599, v. 21.

L. 16 Omocopton osv.: Donat: Homoeoptoton est, cum in similes
casus exeunt verba diversa; eks. Morentes, flentes osv.

L. 17 er kveðit: Skjd. B. I, 598, v. 8.

Omolemiton heldr saman margar raddir undir hinum AW
sama enda sem hér er kveðit:

78. Band gaf oss með endum
Ilmr lýskála bála.

5 Þat kǫllum vér riðhendan hátt. Hin sama fígúra er í hinum 152
nýja hætti sem Snorri kvað:

79. Ræsir glæsir
Rǫkkva ǫkkva
hvítum rítum
10 hreina reina.

Polintethon er sundrdregin klausa um ýmislig fǫll hins
sama nafns sem Hallfreðr kvað:

80. Eitt er sverð þat er sverða
sverðauðgan mik gerði.

15 Yrismos gerir langa samanhláðning orðanna í einni máls-
grein sem Egill kvað:

1. Omolemiton: W; omuleimton A. 1.—2. hinum—enda: enu
sama W. 5.—6. hinum nýja: þessum W. 9.—10. ul. W. 11. -tethon:
-títion W. 12. nafns: W; falls A. 15. Yrismos: Irismos W. -hláðning:
-blandning W.

L. 1 Omolemiton osv.: Donat: Homoeoteleuton est, cum simili modo
dictiones plurimæ finiuntur; eks. reduci, relinqui o. fl.

L. 2 er kveðit: Skjd. B. I, 600, v. 30.

L. 5 riðhendan hátt: jfr. Háttat. v. 32.

L. 6 Snorri kvað: Háttat. v. 73₁₋₄.

L. 11 Polintethon osv.: Donat: Polyptoton est multitudo casuum
varietate distincta; eks. Litora litoribus, arma armis osv.

L. 12 Hallfreðr kvað: Skjd. B. I, 159.

L. 15 Yrismos osv.: Donat: Hirmos est series orationis tenorem
suum usque ad ultimum servans; eks. principio cælum ac terras osv.
(mange akkusativer som obj. for alit).

L. 16 Egill kvað: Skjd. B. I, 41. (Arbjkv.). Jfr. v. 120.

- AW 81. Þat er órétt ramriðin
 ef orpit hefir Røkkva stóði
 á mäskeið vellvönuðr
 mǫrgu gagni því er veitti mér.

154 Hér gengr eitt mál um alla vísu. Polisintheton heldr 5
 mǫrgum orðum saman með hinni sömu samtenging sem
 kveðit er í Grímnismálum:

82. Saðr ok Svipall
 ok Sanngetal.

Þessi nöfn öll bindr ok saman. Dialiton samlagar mǫrg 10
 nöfn utan samtenging sem hér:

83. Eckill Eitill Skeckill
 Eimnir Gestill Reimnir
 Heiti Hækingr Meiti
 Heimi Mýsingr Beimi 15
 Rannvér Róði Mundill
 Røkkvi Gylfir Nøkkvi
 Hæmingr Hagbarðr Glammi
 Haki Beimuni Rakni.

Hér eru mǫrg nöfn ok ekki ok í milli. Hin sama figúra 20

1. ram-: raor (ǰ: o) læst som or) W. 5. vísu: visuna W. Polis.:
 Polinsiteton W. 10. Þessi—saman: ul. W. 11. sem hér: ul. W.
 13. Eimnir . . Reimnir: Emmir . . Remmir W. 14. Hæking skr. A.
 16. Rannvér: Randorr W. 17. Gylfir: Sölsí W. 20. ok: enn W.

L. 5 Polisintheton osv.: Donat: Polysyndeton est multis nexa con-
 junctionibus dictio; eks. Acamasque Thoasque osv.

L. 7 í Grímnism.: ǰ: v. 47₁₋₂.

L. 10 Dialiton osv.: Donat: Diallyton vel asyndeton est figura superi-
 ori contraria, carens conjunctionibus; eks. ite . . ferte . . date . . impellite.

L. 11 sem hér: Skjd. B. I, 657.

er þat, er vér kǫllum klauf, ef ii. sannkenningar heyra AW
 einum hlut, svá at eigi sé ok í milli sett, sem Máni kvað:

84. Hvat muntu hafs á otri
 hengiligr með drengium
 5 karl þvíat kraptr þinn fǫrlaz
 kinngár mega vinna.

Þetta kǫllum vér klauf. En svipa heitir þat ef fleiri sann- 156
 kenningar heyra einum hlut oklaust sem hér:

85. Áðr djúphugaðr dræpi
 10 dolga ramr með hamri
 gegn á græðis vagna
 gagnsæll faðir Magna.

XVI. De tropo et metaphoræ.

Trópus er framfæring einnar sagnar af eiginligri merking
 15 til óeiginligrar merkingar með nokkurri líking fyrir fegrðar
 sakir eða nauðsynjar. Um þessa trópa greindu spekingar
 sínar ræður frá alþýðligu orðtaki. Trópus er skiptr í xiii.
 kynkvíslir þær er svá heita, metaphora, cathacresis, metha-

1. vér—klauf: klauf er kallat W. sann-: sam- W. heyra: hæfa W.
 2. milli: millum W. 7. Þetta—klauf: ul. W. En—þat: þat kǫllum vér
 sviðu W. 8. oklaust: ul. W. 13. Overskr. ul. W. 14. einnar: ul. W.
 16. -synjar: -synja W. 17. frá alþýðl-: fyrir alþýðu W. xiii.: xviii W.
 18. cathacresis: W; cathacresis A.

L. 2 Máni kvað: Skjd. B. I, 520; de þágældende sannkenningar er
 hengiligr, kinngár uden ok.

L. 8 sem hér: Skjd. B. I, 171.

L. 13 overskr. metaphoræ fejl f. metaphora?

L. 14 Trópus osv.: Donat: Tropus est dictio translata a propria
 significatione ad non propriam similitudinem ornatus necessitatisve causa.

L. 17 Trópus osv.: Donat: Sunt autem tropi tredecim, hvorefter de
 opregnes i samme rækkefølge, men ordformerne er noget afvigende, jfr.
 nedenfor.

W lempsis, metanomía, anthonomía, epitrepon, sinodoce, omothopeion, periprasis, yperbaton, yperbola, allegoria, omozeusis. Sú er grein með þeim fígúrum, er Dónátus hefir sett, barbarismus ok metaplasmus verðr í einni sōgn um stafa-skipti eða samstafna ok þeira tilfelli. Scema hefir 5 ýmsar myndir orða ok skilninga þær er leiðendi taka í brott ok skýra málit, en trópar þessir eru framfæring 158 náttúruligra sagna ok sena, er varðveita ýmisligt yfirbragð pentaðra máls-greina. Í trópum skal þrjá hluti hugsa ok varðveita, fyrst framfæring sagnarinnar til annarligrar 10 merkingar, þar næst óeiginlig samjafnan tveggja hluta, en í þriðja stað skal hugsa nauðsyn ok fegrð, er trópin gerir. Metaphora er frammfæring orða eða hluta í aðra merking. Hon verðr á iii. leiðir, af andligum hlut til andligr hlutar sem hér:

86. Enn skinnbjarta skortir
skapið kannaz mér svanna
dýr er hon hætt at hváru
halmeim njōrun steina.

Hér er dýr kōlluð konan. Er þar framfæring eiginligr 20 hlutar, konunnar, í annarligr merking sem dýrit er. Óeiginlig líking er þat millum dýrs ok konu, þvíat dýrit

1. -lempsis: -lensis W. metanomía: efter dette ord er der et blads lakune i A til 77₁₈. 6. þær: BMÓ; þat W. taka: BMÓ; tók W. 7. skýra: skyrra W. Jfr. BMÓs bemarkn. til stedet. 11. -lig: mulig fejl f. -liga (BMÓ). 20. eiginligr: sál. BMÓ, óeiginligr W.

L. 5 Scema osv.: BMO anfører efter Thurot et par verslinjer fra Ebrards Græcismus, hvori det hedder: scema quod aufert | tedia.

L. 13 Methaphora osv.: Donat: M. est rerum verborumque translatio. Hæc fit modis quattuor: ab animali ad animale; eks. Tiphyn aurigam celeris fecere carinæ, nam et auriga et gubernator animam habent.

L. 15 sem hér: Skjd. B. I, 600, v. 31.

L. 20 dýr: sammenhængen viser, at dýr her er subst. ntr.

er skynlaust kvikendi, en maðrinn skynsamligt. Fyrir W fegrðar sakir þótti skáldinu betr fara málit ok óberari verða lōstrinn at kalla margláta konu heldr dýr en greina sér hvern hlut, þann er hon gerði ómannliga. Með þeim hætti 5 eru þær kenningar, er vér kōllum sannkenningar í skáld- 160 skap, at kalla manninn ása-heitum ok kenna svá til vápna eða skipa eða nōkkurn ása annars nafni ok kenna þá við eign sína nōkkura sem Eyvindr kvað:

87. Farmatýs

10 fjōrvi næmði
jarðráðendr
á Qglói.

Hér er farmatýr Óðinn kallaðr. Svá eru ok jōtnar ok dvergar kallaðir menn eða konungar bjarga eða steina sem 15 Skraut-Oddr kvað:

88. Bōls munat bōr at dylja
berg-þōrs nōsum órum.

Þessi fígúra er optast svá sett í nórænum skáldskap, at þeir hlutir, er framfæraz, eru kendir við nōkkur tilfelli sín, 20 en þó finz hvártveggja sem þar er hverr konungr er kallaðr yngvi eða þengill ok annat því líkt fyrir tignar sakir forn-konunga. En í látínu er metaphora svá optast sett, at framfærðir hlutir eru ókendir, en þó finz hvártveggja sem Óvidiús segir:

1. skyn-: sál. J. Sig; synd- W. 18. fígúra: sál. BMÓ; ul. W. 22. metaphora: sál. BMÓ; metapla W.

L. 5 sannkenningar: jfr. SnE I, 230; anderledes er ordet brugt i kommentaren til Háttat. v. 4.

L. 8 Eyvindr kvað: Skjd. B. I, 61, v. 11₅₋₈.

L. 15 Skraut-Oddr kvað: Skjd. B. I, 386.

L. 24 Óvidiús segir: Ars amandi I, 8. Tiphys var styrmanden på Argo, Automedon var Achilles' vognstyrer.

W Tiphis et Antomedon dicat amoris ego.

Hann kallar kerrugæti eða stýrimann ástar. Af andligum hlut til óandligrs verðr metaphora sem at kalla skip hest eða dýr sævar eða skipreiða ok annat þvílíkt sem Markús kvað:

89. Björn óð framm á fornar
flóðs hafskipa glóðir.

162 Hér er sævar björn skipit kallat. Af óandligum hlut til óandligrs verðr metaphora, sem þá er skip er kallat skíð sævar eða vatna, en sverð beðr eða gata heinar sem hér:

90. Einstígi mér heinar.

Af óandligum hlut til andligrs verðr metaphora sem at kalla konu skorðu eða þoptu gulls eða gersema ok annat þvílíkt sem Ormr Steinþórsson kvað:

91. Skorða var í fót færð
fjarðbeins anar teins.

1. Anto-: sál. for Auto- W. dicat: sál. f. dicar W. 3. metaphora: metapl. W. = l. 76_{3,9}. skip: sál. BMO; ul. W. 9. óandligrs: sál. SvBEg; andligrs W. 10. beðr: sál. BMO.; beðra W. sem hér: sál. BMO; ul. W.

L. 2 Af osv.: Donat: ab animali ad inanimale, eks. Atlantis cinctum assidue cui nubibus atris piniferum caput, nam ut hæc animalis sunt, ita mons animam non habet, cui membra hominis ascribuntur.

L. 4—5 Markús kvað: Skjd. B. I, 421, v. 1₅—6.

L. 8 Af osv.: Donat: ab inanimale ad inanimale; eks. ut pelagus tenere rates, nam et naves et rates animam non habent.

L. 9 sem þá er osv.: jfr. det anførte eks.

L. 10 sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 12.

L. 12 Af osv.: Donat: ab inanimale ad animale; eks. si tantum pectore robur | concipis, nam ut robur animam non habet, sic utique Turanus, cui hæc dicuntur, animam habet.

L. 14 Ormr St. kvað: Skjd. B. I, 385, v. 3₁—2.

Með þessi figúru eru saman settar allar kenningar í w nórænum skáldskap ok hon er mjök svá upphaf til skáldskapar-máls. Metaphora er stundum aptrbeiðilig, en stundum eigi; þá er metaphora aptrbeiðilig, ef hvern hlut má færa til 5 annars, þat er líking er á milli, sem at kalla sæinn jörð skipa eða fiska eða sækonunga sem Þjóðólfr kvað]:

92. Höfuðbaðm
þar er heiðsæi
á fjörnis
fjollum drýgði,

10

en kalla jörð sæ dýra sem Markús kvað:

93. Hjartfærra veit harri
hreinvaða sik baztan.

Hér er jörð kolluð vazit, en í fyrri vísu var hafit kallat 15 fjöll sækonungs. Cathacresis er kolluð umdráttir annar- 164 ligs nafns sem hér

* * *

fyrir járn, ok er þar í milli framfæring ok óeiginlig líking. A Þessi háttir má snúaz svá, at gorr hlutr setiz fyrir efni

1. þessi figúru: sál. BMÓ; þessum figúrum W. 15. um-: W; BMÓ formoder undir-. 16. hér: her er en lakune til s. 80₉ (med overspringelse) i W, sá at et stykke af afhdl. helt er gáet tabt. 18. fyrir: hermed beg. A igen.

L. 3 Metaphora osv.: Donat: Scire autem debemus esse metaphoras alias reciprocas, alias partis unius.

L. 6 Þjóðólfr kvað: Skjd. B. I, 14. Tvívilsumt vers.

L. 11 Markús kvað: Skjd. Bd. I, 420.

L. 15 Catachresis osv.: Donat: Catachresis est usurpatio nominis alieni. Her er ordet umdráttir páfaldende; BMO vilde rette det til undirdráttir, men næppe rigtig, ordet má vel betyde — i henhold til Donats eks. — 'overførsel' fra et til noget andet.

L. 16 sem hér: herefter er en lakune, hvori eks. mangler, metalemsis helt og begyndelsen af metanomía.

L. 18 fyrir: bet. vel 'istedenfor'.

L. 19 gorr hlutr: forfærdiget ting, produkt.

A sínu sem mjöl fyrir korni, ok er sú hin fimta grein metanómíe sem Þjóðólfr kvað:

94. Lét hrætrana hveiti
hrynja gramr ór brynju
vill at vexti belli 5
valbygg Haraldr Yggjar.

Hér er hveiti sett fyrir korni. Hinn sétti hátt metanómíe 166 er þat at setja eptir-komanda hlut fyrir því sem fyrri verðr sem hér:

95. Braut stökk bauga neytir 10
bleikr frá sverða leiki.

Hér er bleikr kallaðr hræddr, þvíat bliknan kemr eptir hræzlu sem roði eptir skömm ok er framfæring máls milli bleiks ok óttafulls, en óeiginlig líking, þvíat bliknan heyrir til líkams en hræzla til andar. Antonomasía setr sam- 15 eiginligt nafn fyrir eiginligu nafni, ok verðr þat á þrjár leiðir, af ǫnd ok líkam ok fyrir útan ǫnd ok líkam. Af ǫnd sem hér:

96. Áðr grimmhugaðr gengi 20
af grjótmóða dauðum.

Hér er grimmhugaðr settr fyrir Þór. Þar er óeiginlig líking,

21. líking: sál. SvEg.; ul. A.

L. 1 hin fimta osv.: hertil svarer intet hos Donat.

L. 2 Þjóðólfr kvað: Skjd. B. I, 346, v. 321—2.

L. 7 Hinn sétti osv.: Donat nævner kun fire tilfælde af metonymi; intet af dem svarer hertil.

L. 9 sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 14.

L. 15 Antonomasía osv.: Donat: A. est significatio vice nominis posita, quæ fit modis tribus, ab animo, a corpore, extrinsecus.

L. 17—18 Af ǫnd: Donats eks. er: Magnanimusque Anchisiades.

L. 18 sem hér: Skjd. B. I, 602, v. 4.

þvíat margir menn aðrir en Þórr váru grimmhugaðir. Af A líkam verðr antonomasía sem hér:

97. Hár rauð hvassa geira
hneig þjóð í gras blóði.

5 Hér er hár kallaðr konungrinn, ok er þar óeiginlig líking milli þess nafns hár ok eiginligs nafns Hríngs konungs. Fyrir útan ǫnd ok líkam verðr antonomasía sem hér:

98. Né dýrs of far fleiri
fleinmóða segik óðar
10 mælum slíkt við sælan
sittu heill konungr deili.

Hér er sæll settr fyrir nafni konungs, ok er svá óeiginlig 168 líking, en sæla kemr af tilfellum, ok er hér hvárki eiginlig ǫnd né líkam. Þessa figúru kǫllu vér njarðar-vott í skáld- 15 skap, ok er hon þó eigi með leyfum talið. Epiteton er fyrir sett sǫgn tilfellig eiginligu nafni, ok verðr hon af ǫnd ok líkam ok fyrir útan ǫnd ok líkam. Af ǫnd sem Snorri kvað:

99. Dáðrǫkkum veldr dauða
20 dreng ofrhugaðr þengill.

16. tilfellig: sál. SvEg.; tilfelling A. 20. dreng: drengr A.

L. 1—2 Af líkam: Donats eks.: Ipse arduus altaque pulsat | sidera. Det er arduus, det her gælder, jfr. hár i Olafs eks.

L. 2 sem hér: Skjd. B. I, 599, v. 23.

L. 7 Fyrir útan osv.: Donats eks. er: Infelix puer atque impar congressus Achilli. sem hér: Skjd. B. I, 598, v. 9.

L. 14 Þessa figúru osv.: BMO har vist ret, når han mener, at dette går på antonomasía i det hele, ikke blot på den sidste art.

L. 15 Epiteton osv.: Donat: E. est præposita dictio proprio nomini . . fit etiam epitheton modis tribus; ab animo, a corpore, extrinsecus, uden særlige eksempler.

L. 18 Snorri kvað: Háttat. v. 53—4.

A Af líkam, enn sem Snorri kvað:

100. Hamdökkum fær hlakkar
hauk munnroða aukinn.

Fyrir útan ond ok líkam verður epiteton á þrjá vega, af
gerð sem hér: 5

101. Ok stórhöggr
stillir Þrænda.

Af stað sem hér:

AW 102. Sótti reiðr at ráðum
rann engi því manna 10
þrályndi fekz Þrændum
þrænskr jarl konung sænskan.

170 Af atburð verður epiteton sem hér:

103. Í herská
hilmis ríki. 15

Í öllum þessum háttum er óeiginlig líking milli viðleggjanlignafns ok undirstæðiligns, ok þykkir þessi figúra mest prýða skáldskap; þat köllu vér sannkenning. Sinodoche er merking sú, er taka má fulla skilning, þóat hon merki

9. Sótti: her beg. teksten i W igen. 16. háttum: W; ul. A. óeiginlig: eiginlig W. milli: millum W. 17. -stæði-: -stødu- W. þessi: sú W. 18. -doche: -dothe W. 19. er taka: e. t. W. fulla: fylla W. skilning: W; merking A.

L. 1 Snorri kvað: sst. 55—6.

L. 5 sem hér: Skjd. B. I, 597, v. 2.

L. 8 sem hér: Skjd. B. I, 203; verset er af Þórðr Kolbeinssons

Belgskakadrápa.

L. 13 sem hér: Skjd. B. I, 597, v. 3.

L. 18 sannkenning: den her givne forklaring strider imod den ovf. s. 75 givne, men svarer til Snorres brug af ordet. Sinodoche osv.: Donat: Synecdoche est significatio plenī intellectus capax, cum plus minusve pronuntiat.

meir eða minnr. Stundum setr hon alt þar sem hlut skal AW
merkja af því öllu sem Leiðólfr kvað:

104. Njörðr bar gull ór garði
grams þess er verðung framði.

5 Hér er gull sett fyrir hringi þeim, er konungr gaf honum.
Stundum setr sínodoche hlut fyrir öllu því, sem hon vill
merkja, sem hér er kveðit:

105. Kjölr brunar kløkkur á fólvar
krapthár meginbárur.

10 Hér er kjölr settr fyrir öllu því skipi. Í hvárum tveggja
hætti þessum er óeiginlig líking, þvíat alt er jafnan af
sínnum hlut saman sett þat er skipta má. Omotopoeion er
nafn gort af hljóði sem hér er kveðit:

106. Framm þraukuðu fákar 172
fjórir senn und henni
þó gat þeim hin háva
þrymgöll hlaðit öllum.

Hér er framfæring af hljóði til máls ok líking óeiginlig
milli klokku ok hljóðs. Perifrasis er umkringingar-mál

3. Njörðr: Mjörðr W. 8. brunar: brun W. 10. því: ul. W.
11.—12. af—sett: sett saman af sínum hlut W. 13. nafn: sem tf. W.
15. und: undir W. 16. háva: þunga W. 17. þrym-: þrum- W.
18. máls: málsins W. óeiginlig: óeigin W. 19. -frasis: -prasis W.

L. 1 Stundum osv.: Donat: Ingens a vertice pontus in puppem ferit.

L. 2 Leiðólfr kvað: Skjd. B. I, 384.

L. 6 Stundum osv.: Donat: puppesque tuæ pubesque tuorum.

L. 7 er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 25.

L. 12 Omotopoeion osv.: Donat: Onomatopoeia est nomen de sono
factum ut tinnitus aeris, clangor tubarum.

L. 13 er kveðit: Skjd. B. I, 635. Det er vel ordet (þrym) göll, hvor-
til der sigtes.

L. 19 Perifrasis osv.: Donat: P. est circumlocutio, quæ fit aut or-
nandæ rei causa, quæ pulchra est, aut vitandæ, quæ turpis est.

AW þat er verðr fyrir skrauts sakir í lofligri ræðu, en í last-mæli til þess at orðtak sé mælligra, sem Egill kvað:

107. Var ek árvakr	hlóð ek lofkost	
bar ek orð saman	þann er lengi stendr	
með málþjóns	óbrotgjarn	5
morginverkum	í bragar túni.	

Hann kallar tunguna málþjón. Hér er óeiginlig líking milli þjóns ok tungu, þvíat hon er einn hlutr mannsins. Yperbola er yfirganga sannleiks yfir þat framm, sem trúanligt er, sem hér er kveðit: 10

174 108. Hrauð í himin upp glóðum
hafs, gekk sjór af afli,
borð hygg ek at ský skerði,
skaut Ránar vegr mána.

Hér er óeiginlig líking ok merking milli mǫru-elds ok 15 náttúruligs loga. Yperbaton er nokkur yfirstigning orðanna, sú er hætti bregðr. Hon hefir v. kynkvíslir, istero-

1. í (2): tf. BMÓ: ul. AW. 2. mæli-: mak- W. 3^a Var ek: Vark W. 4^a bar ek: bark W. 6^a morgin-: megin- W. 5^b ó-: W; i A; brott skr. A. 8. einn: ul. W. 9. yfir: um W. 10. er kveðit: ul. W. 12. sjór: sæ W. 15. óeiginlig: óeigin W. ok merking: ul. W.

L. 2 mælligra: er det eneste rigtige. Egill kvað: Skjd. B. I, 41; Arbj. v. 25; eksemplet går på den første art. Svarer dog ikke godt til Donat.

L. 8—9 Yperbola osv.: Donat: H. est dictio fidem excedens augendi minuendive causa; eks. nive candidior, tardior testitudine.

L. 10 er kveðit: Skjd. B. I, 174, v. 1.

L. 16 Yperbaton osv.: Donat: H. est transcensio quædam verborum ordinem turbans, cujus species sunt quinque, hvorpá disse opregnes: hysterologia, a., p., tmesis (v. l. tem-), synchysis (v. l. sinthesis).

logía, anastrophe, parenthesis, temesis, sincresis. Isterologia AW er skipt skipan orðanna ok svá skilningar þeira sem hér:

109. Brjánn fell ok helt velli.

Hér er skipt máls-greinum ok sett sú fyrr, er síðarr skal 5 vera, ok verðr framfæring milli þeira ok ójofn líking milli parta ok máls-greina. Sinthesis er alla leið samansteypt ræða sem hér:

110. Oss fremi hinn er himna
heimstýrir skóp dýra.

10 Hér er þat mál síðarr sett, er fyrr skal vera, þvíat sá heimstýrir, er himna skóp, fremr oss nú hversdagliga. Themesis slítr í sundr eitt orð ok setr annan part í milli 176 sem hér:

15 111. Ekl vara ógn á Stiklar
óblíð stöðum síðan.

Anastropa er umsnúin orða-skipan sem Sighvatr kvað:

1. -strophe: -strophí W. paren-: faren- W. sincresis: W; sineresis A. Istero-: Isto- W. 2. skipan: sál. BMÓ; í (ul. A) skilning WA. skilningar: sál. BMÓ; skilning AW. 7. ræða: ul. W. 8. Oss fremi: omv. W. 10. síðarr—fyrr: fyrr er síðarr W. 11. skóp: skapaði W. nú: W; ul. A. 12. í milli: ul. W. 14. vara: W; var A. 16. -strophá: -tropa W.

L. 1 Isterologia osv.: Donat: Hyst. vel hysteron proteron est sententiæ cum verbis ordo mutatus med et eks.

L. 2 sem hér: Skjd. B. I, 399, v. 3_g.

L. 6 Sinthesis osv.: Donat: Synchysis est hyperbaton ex omni parte confusum med et eks.

L. 7 sem hér: Skjd. B. I, 635.

L. 12 Themesis osv.: Donat: Tmesis est unius compositi aut simplicis verbi sectio una dictione vel pluribus interjectis; eks. septem subjecta trioni.

L. 13 sem hér: Skjd. B. I, 597, v. 26.

L. 16 Anastropa osv.: Donat: A. est verborum tantum ordo præposterus; eks. Italiam contra. Sighvatr kvað: Skjd. B. I, 237, Bers. v. 12₁—4.

AW

112. Hætt þat er allir ætta
áðr skal við því ráða
hárir menn en ek heyri
hót skjöldungi at móti.

Hann setr þessa fyrirsetning, móti, eptir þat fall, er hon 5
skal fyrir standa. Parenthesis er meðalsett máls-grein at
skiptu seni sem Einarr kvað:

113. Eins má óð ok bænir
alls kjósanda hins ljósa
mjök er fróðr sá er getr góða 10
guðs þrenning mér kenna.

Hér er annat mál meðalsett ok til leiðar fært ok síðarr
178 lyktat hinu fyrra máli. Þessi figúra er jafnan sett í þeim
hætti, er vér kollum stælt eða álags-hátt. Allegoría er
trópr sá, er annat merkir en mælt er, sem Sveinn kvað: 15

114. Þar kemr lyngs en lǫngum
lind vanði mik strindar
leika leynisíka
lævi á til sævar.

Þat skal svá skilja, at hann lyktar svá því efni, er hann 20
vildi í kvæðinu hafa sem áin kemr til sævar. Þat er

1. Hætt: Het W; hætr A. 3. menn: mer W. 4. at: ul. W.
5. móti: W; ul. A. eptir: ul. W. 6. af: W; ul. A. 7. skiptu: skipt W.
seni: ul. A. 8. óð: orð W. 12. meðal-: milli- W. ok (2): en W.
16. lyngs: lang W. en: að W.

L. 6 Parenthesis osv.: Donat: P. est interposita ratiocinatio divisæ
sententiæ med et eks.

L. 7 Einarr kvað: Skjd. B. I, 427, Geisli v. 1—4.

L. 14 stælt: jfr. Háttat. v. 12 og 13. álags-hátt: jfr. Háttat. v. 27.
Allegoría osv.: Donat: A. est tropus, quo aliud significatur quam dicitur,
ut »et jam tempus equum fumantia solvere colla«, hoc est 'carmen finire'.

L. 15 Sveinn kvað: Skjd. B. I, 388, v. 4.

óeiginlig líking milli árinna ok kvæðisins. Allegoría hefir AW
vii kynkvíslir, þat er ironia, antifrasis, enigma, karientis-
mos, paronomia, sarcasmos, antismos. Ironia gerir gagn-
staðligt mál því, er hon vill merkja, sem í Kúgadrápu:

5 115. Meginhræddir ro menn við Kúga
meiri ertu hverjum þeira.

Hér er óeiginlig framfæring ok líking, þvíat lof er fyrir
háði sett. Þessi figúra er jafnan sett í skáldskap. Antifrasis 180
er svá sëm ironía í einu orði, þvíat hon dregr nafn af
10 gagnstaðligum hlut, sem Sveinn kvað:

116. Hlés dætr á við blésu.

Hér er sær kallaðr hlér, þvíat hann hlýr allra minst.
Enigma er myrkt sen um leynda líking hlutanna sem hér:

15 117. Fara ek sá
foldar moldbúa
á sat nár á ná.

1. óeiginlig: óeigin W. 2. þat er: ul. W og har de fölg. substan-
tiver i (lat.) akkusativ med undt. af karientismos, sarcasmos og antis-
mos; W ombytter karientismos og enigmam (sál.). 3. Ironia: Ironiam W.
4. því: þat W. 8. jafnan: opt W. 12. sær: sjór W. minst: minniz W.
13. hér: er kveðit tf. W. 16. nár: naðr W.

L. 1 Allegoría osv.: Donat: Hujus species multæ sunt, ex quibus
eminent septem, hvorefter disse opregnes i samme rækkefølge.

L. 3 Ironia osv.: Donat: I. est tropus per contrarium quod conatur
ostendens med et eks.

L. 4 í Kúgadrápu: Skjd. B. I, 591.

L. 8 Antifrasis osv.: Donat: A. est unius verbi ironia ut bellum,
hoc est minime bellum og et par eks. til.

L. 10 Sveinn kvað: Skjd. B. I, 388, v. 3.

L. 13 Enigma osv.: Donat: Æ. est obscura sententia per occultam
similitudinem rerum ut »mater me genuit, eadem mox gignitur ex me«
(: is og vand).

L. 13 sem hér: Skjd. B. II, 242, v. 11—3.

AW Þess konar fígúru kollum vér gátu, ok er hon jafnan sett í skáldskap. Karientismos er þat ef ófogr nofn talaz grannligarr sem Egill kvað:

118. Vals em ek vávar helsis
váfallr enn ek skalla 5
blautr em ek bergis fótar
borr en hlust er þorin.

182 Paranómía er orðs-kviðr, sá er vel þykkir sama hlutum ok tíma sem hér:

Era hlums vant, kvað refr, dró hørpu at ísi. 10

Þat er mælt til þeira manna, er láta stórliga ok megu lítit. Þar er framfæring ok óeiginlig líking milli manns ok hørpu. Sarcasmos er hatrs-full ok óvinulig spottan sem hér er kveðit:

119. At kom gangandi 15
þar er jøfrar hørðuz
helt upp hofði
hér er skattr súltan.

2.—3. grannligarr: grandligarr A; granlega W. 4. em—vávar: hefi ek vafur W. 5. váfallr: valfalls W. skalla: kalla W. 7. borrr: berr W. 10. kvað—dró: sogðu refar drógu W. at: á W. 11. ok: en W. megu: W; mega A. 14. er kveðit: ul. W. 17. helt: hann tf. W. 18. er: þér tf. W.

L. 2 Karientismos osv.: Donat: Ch. est tropus quo dura dictu gratius proferuntur; eks. 'bona fortuna' viser at ingen har søgt en.

L. 3 Egill kvað: Skjd. B. I, 52, v. 44. Det er klart, at Olaf har opfattet bergis fótar borrr som betegnelse for penis.

L. 8 Paranómía osv.: Donat: Parœmia est accommodatum rebus temporibusque proverbium, ut »adversum stimulum calces«.

L. 9 sem hér: ordsproget findes f. eks. Mork. 137. Olafs forklaring er rigtig nok; hlumr må bet. 'skibsstøtte', men dertil egnede 'en harpe' (et slags musling?) sig mindst af alt; at ville anvende en sådan på den måde var pral. Mulig er dog manns (l. 12) fejl for hlumr?

L. 13 Sarcasmos osv.: Donat: S. est plena odio atque hostilis irrisio med et eks.

L. 14 er kveðit: Skjd. B. I, 599, v. 15.

Sarcasmos gerir annat yfirbragð máls en merking. Antis- AW mos má kallaz alt mál, þat er þermlaz alþýðligu orðtaki ok er skrýtt hirðligri málsnild sem Egill kvað:

120. Þat er óréttr ramriðin
5 ef orpit hefr Røkkva stóði
á máskeið vellvanaðr 184
mørgu gagni þat er veitti mér.

Hann kallar slíkt sem á sjó væri kastat fénu, ef hann launar eigi vin sínum góðvilja. Þar er framfæring ok 10 óeiginlig líking milli manns ok sævar. Omozevssis er auðsýning eins hlutar um líking annars hlutar þess er meirr er kunnigr. Hon hefir þrjár kynkvíslir, icon, parabola, paradigma. Icon er samjafnan tveggja persóna eða þeira tilfella sem Snorri kvað:

15 121. Herfanga bauð Hringi
hjaldr einsköpuðr galdra
Gautr hvatti þrym þreyta
þann ok Hilditanni

1. en: í tf. W. 1.—2. Antismos: Atismos W. 2. kallaz—mál: alt mál heita W. alþýðligu: alþýðu W. 5a ef: er W. 4b—7. ramriðin—mér: ul. W. 8. slíkt: þilíkt W. sjó: sæ W. væri: sé W. ef: er W. 9. sínum: með tf. W. þar: þat W. 10. Omo-: Oma- W. 11. um—hlutar: W; ul. A; ok um skr. W. 12.—13. parab. parad.: W; omv. A. 17. þrym þreyta: þó þrautar W. 18. -tanni: -tannar W.

L. 1—2 Antismos osv.: Donat: Astismus est tropus multiplex numerosæque virtutis, namque a. putatur quicquid simplicitate rustica caret et faceta satis urbanitate expositum est med et eks.

L. 3 Egill kvað: Skjd. B. I, 41, Arb. v. 24. Jfr. ovfr. v. 81.

L. 10 manns: det er vist rigtigt; meningen er, at Arinbjörn ikke skal have kastet »megen hjælp« på Egil, på samme måde som man kaster noget »på havet«, d. v. s. — forgæves. Omozevssis osv.: Donat: Homœosis est minus notæ rei per similitudinem ejus, quæ magis nota est, demonstratio. Hujus species sunt tres: icon, parabole, paradigma.

L. 13 Icon osv.: Donat: I. est personarum inter se vel eorum, quæ personis accidunt, eomparatio, eks.: os humerosque deo similis.

L. 14 Snorri kvað: Skjd. B. II, 89, v. 4.

AW oflengi veldr yngva
ósætt en vel mætti
herstefnandi hafna
hans dóm völundr rómu.

Hér er óeiginlig líking milli Óðins ok nokkurs illgjarns 5
186 manns. Parabola er samjafnan tveggja hluta í ójöfnu kyni
sem Níkolás ábóti kvað:

122. Tveir hygg ek at ber bæri
beitnárungar heitnu
stund er lífs á landi 10
lǫng meðal sín á stǫngu
þat kníðu ber báðir
bergr oss trúa á krossi
svá hefir aldin guð goldit
gyðingr ok heiðingi. 15

Hér er várum herra Jésú Kristó jamnat til vínbers þess,
er sendimenn gyðinga báru af Jórsalalandi, þá er þeir
váru á eyðimörk, en krossinum til stangar þeirrar, er þeir
báru berit á. Hér er framfæring ok óeiginlig líking milli
tveggja hluta í misjöfnu kyni guðs sonar ok vínbers, en 20
svá sem vínberit gefr hinn hæsta drykk til viðrlífs mǫnnum,
svá gefr guðs son andligt líf öllum réttrúðndum mǫnnum

3. -stefnandi: W; -stofnandi A. 4. dóm: domr W. 9. heitnu:
hettin W. 10. er: era W. 13. á: W; ul. A. 17. báru—landi: af
Iórsalalandi fundu W. 19. milli: millum W. 20. í: með W. kyni:
efni W. 22. réttr. mǫnnum: þeim er rétt trúaðir eru W.

L. 6 Parabola osv.: Donat: P. est rerum genere dissimilium com-
paratio með et eks.

L. 7 Níkolás ábóti kvað: Skjd. B. I, 547.

L. 16 Hér er osv.: lignelsen i verset beror på 4. Mosebog k. 13,
hvor det fortælles, at de af Mose udsendte spejdere vendte tilbage med
en vinkvist og en vindrueklase »og to bar den på en stang«.

í úthellingu síns blóðs, þess er hversdagliga snýz af víni AW
ok vatni at hverri rétt sunginni messu. Tveir menn, er
berit báru, merkja tvennar þjóðir, er at váru píningu guðs
sonar, þat eru gyðingar ok heiðnir menn, ok er þar icon
5 milli jafnra kynja. Paradigma samjamnar fyrst nokkura 188
hluti ok síðan greinir hon þá í líking sem hér er kveðit:

123. Vǫndr er Mária mynduð
meins en eplit hreina
endr at Jesse kindar
10 alls græðari kallaz.

Hér er greind sú samjafnan, er áðr er upp tekin milli
vandar þess, er Árónn bar ok laufgaðiz með ávexti, ok
Márie drótningar, er fæddi guðs son um framm mannlígt
eðli. Hnotin merkir guðs son ok gerir þar fagrar greinir.
15 Þessar fígúrir eru mjök settar í skáldskap ok í spakmæli
þau, er vitrir menn hafa forðum saman sett.

1. hversdagl.: ul. W. 1.—2. af—vatni: or vatni ok víni W. 2. menn:
þeir tf. W. 3. merkja: W; merkir A. 4. þat eru: ul. W. icon: ok
(fork.) kona (!) W. 6. í: ul. W. er kveðit: ul. W. 8. en: sem W.
13. Márie: Máriu W. 15. Þessar—settar: þessi fígúra er mjök W.
í (2): ul. W. 16. sett: herefter har A følgende afskriverbemærkning:
Hér er lykt þeim hlut bókar er Óláfr Þórðarson hefir saman sett [ok upp
hefir skáldskaparmál ok kenningar eptir því sem fyrir fundit var í
kvæðum höfuðskálda ok Snorri hefir síðan saman færa látit].

L. 5 Paradigma osv.: Donat: P. est enarratio exempli hortantis aut
deterrentis; to eks. Olafs forklaring fjærner sig her fra Donats.

L. 6 er kveðit: Skjd. B. I, 635, v. 4.

L. 11 Hér er greind osv.: BMO har efter Thurot anført et vers,
hvis indhold er nærbeslægtet med hvad Olaf her siger: Aaron virga,
quæ tulit duram | cum flore nucem contra naturam | est porta celi |
aperta nunquam sed semper clausa. | Nostræ salutis extitit causa | virgo
Maria.

Verstolkning.

1. Orms galla (om vinteren) er glatt með gumna spjalla (kongen).

2. Hele sætningen lyder: þar gekk hára hjörva | Hringr ok Dagr at þingi; hjörva þing = kamp; hára = høje o: lange.

3. Mærðar efni magar Þóris, vinar míns, erumz auðskæf ómunlokri, þvít liggja valið tvén ok þrén á tungu mér; efni = tømmer, stof, derfor adj. -skæfr til skafa 'glatte, høvle', jfr. ómunlokarr = stemmens høvl, tungen. — valið = udvalgte, udsøgte. — tvén, þrén: således har vel udtalen (delvis) været; der forudsættes former som tvénn og þrénn, svarende til gotisk tveihnaí; jfr. Noreen: Grt.⁴ 111, 2.

4. Halvverset lyder:

Ráðit hefk at ríða
Rínleygs heðan mínum
láðs dynmari leiðir
lõngum heldr an ganga.

o: Ráðit hefk at ríða heðan mínum láðs dynmari, Rínleygs leiðir, heldr an ganga; láðs dynmarr = dyn-láðs (brusets land = havet) marr = skib. — leiðir er rettelse for leiðar, i betydn. 'hader', en (gavmild) mand.

5. Verset er vanskeligt. Ordfølgen må være: Maðr skyldi þó megja hverr of þegja, þótt kynni Háars (sål. bör der skrives) löggar kleppdogg moldar kenniseiðs. Man antager,

at der i verset sigtes til en beskyldning mod Auðun for at have 'lånt' fra en andens digt. »Man kunde godt have tiet stille, selv om man kunde (kendte) vedkommendes digt«. — Háars (Odins) lagg = karret Són el. Boðn, hvis 'dugg' er digterdrikken, digtet. Til dagg må klepp- henføres. BMO har heri villet se sv. klapper, klapper (nysv. klabb) 'en kort tyk træstang', rostklabb (Rietz), 'en af de træstænger, der lægges overkors i bunden af mæskekarret'. Denne tolkning er dog vist ret tvivlsom. Kan klepp- stå i forbindelse med ags. clyppan 'omfavne', fris. kleppa (Fick-Torp s. 57), sål. at kleppdagg kunde bet. '(den af karburiden, karret) omfattede dugg'? Kunde samme betydn. fås ved at henføre klepp- til roden klimp- (Fick-Torp sst.) 'sammentrykke'? — Ikke mindre vanskelighed er der ved tolkningen af moldar kenniseiðr; ligefrem synes dette at måtte bet. 'orm, slange', ('den fisk der kender mulden', fordi den opholder sig i jordhuler); dette kunde tyde på, at digteren sigter til en mand ved navn Ormr. Nu fortælles det, at Auðun havde 'lånt' stedet fra Ulfr Sebbasons digt, men Ormr kan aldrig blive synonymt med Ulfr.

6. Ordf.: En ek veit at hefr heitit hans bróðir hvaðarr tveggi (læs: tveggja) mér góðu; seggfjólð sér of slíkt til þeira (o: Harald gráfelds brødre).

7. Verset er ellers tabt; vi må altså stole på Olafs opfattelse, at hvem hører til sumar, der altså her bruges som mask.

8. Versene udgør en fuldstændig mening; 'Brynhilds broder' er Atle Buðlason, men det er usikkert, hvad der sigtes til; BMO minder om Akv. 32.

9. Dette halvvers er vanskeligt. Læsemåden vönd findes i alle hdss., dog er der i W oprindeligt skrevet vötn (rettet af skriveren selv); dette har BMO opfattet som vönd = onde,

slemme; men man havde da væntet skrivemåden vánd. SvþEg. har rettet det til vötn. Dette er højst rimelig rigtigt. Hj. Falk har behandlet verset (Arkiv V, 253) og vistnok givet den rigtige tolkning, der er fulgt i Skjd., nemlig: vötn ok mýrar váru torráðin, verður hitt at þau skerða ál, svell var áðr of alla hvála. Det her forekommende áll er af Falk opfattet som no. aal 'spire'. Dette áll er opstået af anhlu- og kunde således komme til at lyde óll; det er således ikke nødvendigt at skrive áll... men ól... hóla (som hdss. har); dette óll var vist på Island lidet forståeligt (forældet) i 13. årh.; derfor lavede man denne forrykte tolkning. Det eneste man kunde indvende mod Falks tolkning er brugen af ordet torráðinn i den alml. betydn. 'vanskelig'. I sin tolkning har BMO indsat et vár, der slet ikke findes i verset og ikke kunde findes. Versets indhold er altså en almindelig beskrivelse af en stræng (vinter)tid og de deraf flydende uheldige følger for græsvæksten: 'søer (elve) og sumpe var slemme; det vil ske, at de skader græsspirerne; der lå is för over alle bakker'.

10. Verset udgør en hel sætning og er fuldt gennem-sigtigt: 'Blodets svane (ravnen, örnen) farer lige til sårene (blodet) ved vindárernes (vingernes) roning'. Om vindara er talt i anm.

11. Verset er meget vanskeligt, og tolkningen, som Olaf giver, beror kun på hans egen fantasi (eller en andens?); ingen digter kan tænkes at have udtrykt sig på en så for-tvivlet forskruet måde. Udgør linjerne en hel sætning, ligger den opfattelse nær, som BMO anfører, at ordene skal tages således: víst erumz hermð á hesti; fljóð hefir góðan, (o: hest), ef vill = Til visse er jeg vred på hesten, kvinden har en god (hest), hvis hun vil. Der synes ikke at være megen mening i dette, men da resten af verset er gået tabt,

er det ikke muligt at give nogen nærmere tolkning. Usand-synligt er det ikke, at ordene i hele halvverset har været anderledes at opfatte.

12. Det eksempel, Olaf her giver, passer ikke til islandsk betoning. Sammenhængen er: Ef væri Bil báru brunnins logs (kvinden), sús unnum, á bænum (opt gerik orða-skipti einrænliga); bænum kan både være dat. pl. af bæn og dat. sg. af bær med artiklen (bæ-num); udtalen kan have været en lille smule anderledes i det ene end i det andet tilfælde; det er man uden midler til at påvise. At der foreligger bæ-num (af bær) synes at være det rimeligste: »hvis hun var på gården«, men »hvis hun var ved at holde sin bön« kan også give mening. Den parentetiske sætning synes at antyde en tilsigtet tvetydighed. Digteren er ellers ukendt; han må antagelig henføres til 11. el. 12. årh.

13. Det er umuligt at sige, ud af hvilken sammenhæng dette halvvers er taget. Det er heller ikke let at se, hvem der sigtes til med þann. SvþEg. mente (SnE III, 139), at det var Hama (Saxo 6. bog), om hvem det hedder: Hinc mecum egregiis congressum viribus Hamam enecui. To andre, Jón Sigurðsson henviser til (SnE III, 294, jfr. BMO til stedet), kommer ikke så godt i betragtning.

14. Lofðungr gekk at Lakkar snerru; laut herr í gras. Det er umuligt at sige, hvad der sigtes til; formen Lakkar fører verset til det 12. årh.

15. Linjen står ganske isoleret — nogen sammenhæng er der ikke, undt. forsåvidt som mærum kan henføres til geima; heima er ubestemmeligt.

16. Linjerne er versets 7—8; l. 5—6 mangler, så at sammenhængen er uklar; men sætningen stendr af stála lundi (digteren) styrr (ufred) Þórrøði (o: for Tord Kolbeinsson)

synes sikker; ordet fyrri har hørt til den tabte sætning i l. 5—6.

17. Fortsættelsen lyder:

hyrjar þing at herja
hjørlautar kom Sørta,

o: Háði jarl (o: Hakon) hyrjar þing hjørlautar (kampen) und ranni Sørta (skjoldet), þars áðan (tidligere) engi mannr at herja kom (o: i Götland).

18. Linjen er isoleret og sammenhængen ukendt. Freyju leygjar er en del af en kvindekennung; man kunde tænke sig en sammenhæng som: »der står duft (angan) ud fra kvinden«.

19. Om denne linje gælder det samme; Iðja orða (gul-dets) er åbenbart en del af en mandskenning, formentlig i nom. og subj. til þorði.

20. Er af en lausavísa af Eyvindr; fortsættelsen lyder:

fjöllum Fýrisvalla
fræ Hákonar ævi.

o: Bárum, Ullr ímunlauks (kriger), of alla Hákonar ævi Fýris valla fræ (guldet) á hauka fjöllum (på vore arme).

21. Disse to linjer — resten af verset er tabt — udgør en fuldstændig mening: Harðan þrýtr harm á hvítum Sólborgar armi, 'den hårde sorg forsvinder i Solborgs lyse favn'; Solborg er ukendt.

22. Det samme er tilfældet her; handler om et sønderlået skib; súð = skibsside, strýkvinn betegner vel dennes (malede) farve.

23. Også herom gælder det samme; hjørflaug = kamp; brimis (sål., ikke: brímis) draugar = sværdbærere, krigere. Hvis fregn-: hygn- er rigtigt rim, må man udtale hygn-

men denne udtale eksisterede først ved 1250; man kunde således tænke sig, at linjerne var af Olaf selv (eller en samtidig); men dette er usikkert, da rimene i ulige linjer ikke altid var nøjagtige.

24. Også disse linjer er isolerede, men de udgør som det synes én sætning, hvor hraustan åbenbart er adverblielt (egl. hraustan gang) 'Ringbryderen, kendt for mænd, gik tappert til kampen'.

25. Et halvvers af þorleifr jarlsskald af hans drape om Hakon jarl. Ordf.: Høfðum vér í þér Hákon, er at hjórrógi (til kampen) drógumk, forystu góða; þú rautt Skoglar skjýja skóð (de for skjoldene skadelige redskaber, sværdene).

26. Disse linjer er isolerede. Bispen er biskop Gudmund, og det er rimeligst at tænke sig, at digtet er blevet til den vinter, Gudmund opholdt sig hos Snorre. Om hvem digtet har været vides ikke, næppe bispen selv, men han opfordres til at høre derpå. Ordene gøfugs máttar har sikkert været styret af et ord i den tabte del. Iøvrigt er sætningen klar nok.

27. Sammenhængen her er ellers ukendt. Man må tro Olaf, når han siger, at hræddari bruges her i samme betydning som positiven, en brug som ellers er lidet kendt. Nu til dags kan man sige i hræddara lagi 'så temlig frygtsom'. Hranna hyrbjóttr 'bølge-ilds bryder', (gavmild) mand.

28. Dette halvvers er lidt vanskeligt. En velkommen oplysning ligger i, at det siges at være af Hafliðamál; efter sædvanlig sprogbrug må dette navn betyde, at en Hafliði var den talende i digtet (helt eller delvis). Det måtte altså være ham, der siger disse ord: »Rejs dig osv.« Nogen Hafliði, som der kunde være tale om, anden end den fra den 1. halvdel af 12. årh., er ukendt. Det er ham, hos hvem lovene blev optegnet 1117—18 og som er hovedpersonen i Hafliðasaga ok Þorgils. BMO har ment, at fála var en Hallr Fáluson,

der nævnes i forbindelse med altingsstriden 1121, og han tror, at det er af et spottedigt om Haflide. Dette synes nu tvivlsomt nok — og det vil vist være umuligt at bestemme sammenhængen eller versets grundlag nærmere. Teksten er ikke helt sikker; *tvifala* i W for nu *fala* i A er meningsløst; *byggð* : *búð* er det vanskeligt at bedømme; er der tale om altingsstriden, er *búð* vistnok at foretrække; þú ert málfengi mikít : þó er málgengi mikít er også vanskeligt. Den sidste læsemåde sætter BMO 'höjt' over den første. SvEg. mente, at málgengi her var sat for málgangr; herimod har BMO indvendt, at et sådant ord er ukendt. BMO formoder, at tekstens hvárginligt er fejl for kvenmannligt, og at det er ordet fála, der sigtes til. Dette kan næppe være rigtigt. Jeg tror nu, at Ws læsemåde er den rette, og at málfengi er det ord, hvortil der sigtes i tolkningen; -fengi for fengr 'gevinst, nytte', der er det almindelige prosaord. Versets forfatter bruger det deraf afledede ntr. Ordet bet. 'noget der støtter en sag'. Jeg oversætter altså: »Rejs dig nu Fála, begiv dig hen til boden dér (ð: min bod); der er (mig) en stor støtte i (under) sagen«. Det er muligt, at dette er ironi, men man er ude af stand til nærmere at bestemme sagen, ikke mindst fordi man ikke ved, hvad fála er, ti at det ikke kan være Hallr Fáluson, synes klart. Jeg gör opmærksom på, at fála er et øksenavn, og at økser spillede en rolle netop i den nævnte strid både for Haflide og hans modstander Þorgils. Noget lignende synes SvEg. også at have tænkt på.

29. Dette vers er af Arnórs Hrynhenda (v. 1) og trænger ikke til nogen særlig tolkning.

30. Er ret gennemsigtigt; det kan være tvivlsomt, om mest hører til den første eller den anden (nema-)sætning; i første tilfælde er det adv., i sidste nom. fem. hørende til

hamlan 'hindring'. Bresti må være det intransitive verbum, men synes ikke at give god mening i forbindelse med nema hamlan; sammenhængen har vel været en anden.

31. Ordfølgen er ret ligefrem; limar dauða stillis = følgerne af kongens død. Om limar i denne betydn. se Lex. poet. Fuldkommen parallel findes i Reg. 4.: limar ósaðra orða leiða oflengi. Om leiða præs. se anm.

32. Er vistnok af Haldórs Útfarardrápa. Ála serkjar (brynjens) él-(kamp)-festir = kriger, of er blot udfyldning. Hvad der sigtes til ved grimm grams átt er usikkert; BMO tænker på »saraceniske fyrster«. Da vilde grimm passe godt.

33. Linjerne er gennemsigtige: »Jeg venter mig smærte, medmindre jeg træffer kvinden«; høfuðgulls Fulla = kvinde.

34. Linjens fortsættelse er: válaust konungr austan. Stedet trænger ikke til nogen yderligere tolkning.

35. De 2 forangående linjer lyder:

Vandbaugs veitti sendir
vígrakkr en gjof þakkak.

Ordfølgen: Vandbaugs sendir (krigeren, fyrsten) vígrakkr veitti skipreiðu mér, en gjof þakkak heiða skjaldbraks skylja (fyrsten) mildum (skjaldbraks mildum hører vel sammen, da skyli bet. 'fyrste' for sig).

36. Linjerne udgør en fuld sætning: skíð flóðs gekk framm at flæði í breggi óðu = skibet gik frem over bølgen (havet) i den rasende storm.

37. Verset, der med nogen rimelighed kan henføres til Einarr Skúlasons Øxarflokkr, er meget ligefrem at forstå: Hringtælir (den gavmilde fyrste) gaf mér hálu hlýrsólar (skjoldets jættekvinde = øksen) dýra; oss kom hrund hræpolls (blodets hrund, egl. valkyrje, her væntede man også et jættekvindenavn) drifin golli, til handa. Sút þás Herjans

hattar ('hjælmens mén', øksen); her ændres kenningernes art og finngålknat opstår. Om þás er tidskonjunktion eller acc. fem. er uvist, snarest det første.

38. Hvad indholdet sigter til, er uvist; mulig til biskop Gudmunds færð. »For nogen tid (ǝ: Fǝr) vilde jeg have syntes det meget (utroligt) at høre slig tale om manden«. Det er umuligt at sige, om unnar elg-rennir (bølge-elgens, skibets, styrer) eller unnar eld-grennir (bølgeildens, guldets, ødelægger) er det rigtige.

39. »Det har jeg sagt, som jeg selv vidste; det holdes hemmeligt for mig (ǝ: det ved jeg intet om), som man fortier«. Herefter opfatter jeg drengr i betydn. mand (mænd) i almindelighed, ikke = jeg som BMO.

40. Verset har utvivlsomt tilhørt Arnórs Hrynhenda og været noget af det, som kong Harald kritiserede. Håndskrifternes hnika kan ikke være rigtigt; men hnikar (præs.) er ikke bedre. Der er ingen tvivl om, at der bør skrives hnikaði, hvorved den metriske form bliver rigtig, og den rette tid (præt.) vindes, ligesom varð i l. 1 utvivlsomt er det oprindelige. Skjalden taler åbenbart om, hvad der tidligere er hændtes ham. Ordf.: Seinkun hlébarðs hanka varð, þás hnikaði ár (dat.) hin ljóta bára = Skibet blev forsinket, da den slemme bølge stødte åren til side (og således hindrede roningen).

41. Disse linjer står isolerede. Ordene Upp setr mǫkk enn mikla veröld alla synes at måtte høre sammen: »den store sky (mørke skybanke) hvirvles op gennem hele verden«; móðfjalls kan ikke høre hertil, men må have hørt til den anden tabte sætning.

42. Verset tilhører mulig et digt om Harald hårdråde og er fuldt gennemsigtigt.

43. Verset er gennemsigtigt, men uvist, hvorfra det er taget.

44. »Han som pløjede (søen) med stavnen bort fra Island«. Uvist hvorfra.

45. Linjerne hører vel til et digt (el. lausavísa) om Harald hårdrådes tog til Danmark, hvor der sigtes til, hvad der fortælles Hkr. III, 126 f. (BMO). Da næppe nogen fornuftig tolkning kan fås, er det rimeligt, at nogle af ordene har hørt til de tabte linjer. Snart synes at måtte være præt. til snerta; sæþráðr er ifg. vanlig udtryksmåde 'midgårdsormen'; kyrtat synes at kunne opfattes som kyrt-þat (jfr. líttat f. líttþat). Hvis de 5 første ord hører sammen, skulde de kunne oversættes: »søen (sík) rørte meget roligt ved midgårdsormen«, d. v. s. havet var meget stille, men det er en enestående og ikke naturlig udtryksmåde. De sidste 4 ord måtte eller kunde bet. »en svag luftning lå på søen«, d. v. s. vinden rørte sig ikke (?).

46. Hvad verset sigter til er uvist. Således som teksten lyder i hdss. forstår man ikke Olafs tolkning. Da kenningen heller ikke er god (se BMO), er SvþEgs rettelse af hyr- til hjør- vistnok fuldkommen rigtig. Da må hriðar indsættes imellem hjør- og gæðir, og det er dette, Olaf kalder 'en uskön ordstilling'. Ordf. er iøvrigt simpel nok. Overs.: 'Haldor veg mere end vi havde formodet ved Haugabrekka i læ af sit skjold for krigeren' (sværd-storm-forstærkeren). Haugabrekka (Hauka-, el. i oldtiden -brekkur) er en gård på nordsiden af Sneffjældsnæs, nær ved Frodå. Det fortælles i Eyrb.s (s. 71), at der her holdtes et talrigt møde — og det skete da 'at folk sloges og sårede hinanden og én blev dødelig såret'. Det er muligt, at det er denne begivenhed, hvortil der sigtes. Men rimet hóts: gót- taler dog for en senere oprindelse (og begivenhed).

47. gram er naturligvis subj. i vinna, hermenn obj., formelt kunde det modsatte være tilfældet. »Vi mener, at den modige konge vil hist overvinde krigerne«.

48. Hvis orðslægjum hører til skáldi, er det, fordi det er den mandlige digter, der menes, men ordet kunde have hørt til et andet ord i den tabte del. Linjerne kan opfattes på to måder: »Det er ikke nogen 'livsbod' for kongens ordsnu(?) skjald«, eller: »Det er livsbod for den ikke ordsnu(?) skjald«. Da sammenhængen iøvrigt er ukendt, er det ikke muligt at sige, hvad der er det rette. Olafs ord giver intet fingerpeg.

49. Hvad der ligger bagved verset er uvist. eigi i l. 4 er efter alt at dømme verbum: »Min kloge ven nyde godt sin smukke kone og besidde hende længe«. Den så at sige vedtagne læsemåde (As): víst. . drósir er vel den rette: »manden (jeg?) er vist ikke nedbøjet på grund af kvinder (kvinden)«. Men hvis Ws læsemåde er rigtig: drósar, kunde ordene læses således: vist erat dapr of drósar drengr: »manden er ikke nedbøjet med hensyn til kvindens ophold (sted)«, men stillingen af of gör dette mindre sandsynligt; man kunde dog godt sige: of drósar vist.

50. Linjerne er let forståelige: holmleggjar hilmir = stenens fyrste, dværg; et dværgenavn var Litr, der her bruges i betydn. litr, 'farve, udseende, skønhed'; »kvindens skønne ansigt gör mig stum«.

51. Disse linjer af Egill står for sig og af den grund er de vanskelige. vrøngv synes at være det rette, dat. af vrangr, men det kan ikke forbindes med noget andet ord. — varrar gunnis kunde høre sammen, 'spydets læber' o: spydbladets ægge (ifr. hjarar munnr og lign.). Gentagelsen af varrar er mærkelig; skal det sidste læses vórar? lungs: af lung = skib.

52. Disse linjer har man ment mulig var af et digt om islandske hövdinger (landnamsmænd?); andre har tænkt på Eyvinds drape om 'alle Islændinge'.

53. Den første linje kan ligefrem bet.: »Dér er, som mænd ser (kan se)«, dér o: på skjoldet (verset skulde da høre Ragnarsdrápa til). Váfuðr er af SvþEg. blevet opfattet som nom. ag. til et ukendt trans. verbum 'at bevæge'; Gungnis v. skulde så være Odin. Men et sådant ord er næppe muligt at antage; Váfuðr er Odins-navn. Gungnis Váfuðr, 'spydets Odin', = mand (SvþEg et andet sted) er heller ikke tiltalende. Videre kommer man ikke med disse linjer.

54. Disse linjer er også isolerede og udgør ikke nogen fuldstændig sætning. Málvina er naturligvis Kormáks elskede Steingerðr og Þórketill rimeligvis hendes fader, som tiltales.

55. Linjerne hørte sikkert til Arnórs Hrynhenda, jfr. ovf. v. 40. Knarra er naturligvis ikke knørr plus a, men acc. af knarri, et diminutivum (kælenavn) af knørr. við bet. 'med', 'forsynet med'. Iøvrigt er linjerne tydelige nok. 55—58, se v. 30, 10, 9.

59. Som bemærket i anm. er disse to linjer l. 7—8 i et vers af Holmgöngu-Bersi, se Kormákssaga s. 29 (v. 43). Þórrøðr er Þórðr Arndísarson, der havde været Bersis ven. Iøvrigt er linjerne klare.

60. Linjen er af en lausavísa af Sigvatr og udgør en hel sætning: »jeg var på min rejse til Rom i livsfare«. Verset blev digtet i anledning af den ondsksfulde tale, at Sigvatr var rejst for at slippe for at deltage i kong Olafs farefulde færd.

61. Bjúgar vísur kender man ellers intet til; linjen er let forståelig. Man lægge mærke til udtalen krúsi med s.

62. Linjerne har formentlig hørt til et vers af Sigvats erfídrápa om Olaf. Dægn, der naturligvis er et gammelt ord,

= dægr, af en grf. dōgin-, medens dægr er en gammel s-(r)-stamme. Hvis linjerne udgør en sammenhængende sætning — hvad de synes at gøre —, betyder de: »Dødsdagen (dánardægn), sendt (tildelt) min herre«.

63. se ovf. v. 8.

64. Trænger ikke til nogen tolkning.

65. Synes at være af ét religiøst digt. Ordf. er ligefrem: Krossfestum sé Kristi kunnr vegr ok lof unnit, megn ok mátr sem tígnar mest vald (tígnar vald hører sammen); þats fersk aldri = Den korsfæstede Kristes bør der gives berømmelig pris og lov, kraft og styrke såvelsom højhedens største magt, som aldrig forgår.

66. Sammenhængen ukendt; verset behøver ingen videre omtale. Kynni bet. egenskab, sindelag.

67. Efter Olafs ord skulde man tro, at herr sing. var subj. til búaz; man må tro ham på hans ord. Men man får lidt mistillid til en sådan udtryksmåde; rimeligvis er hvatir det rigtige og dette subj. til búaz; herr skulde så høre til en anden sætning, men herr og hvatir er de samme mænd. Hvis herr var subj., hvorfor skulde skjalden så ikke have sagt býsk?

68. De to linjer hører sikkert til et kvad om Erik blodøkse, af Glum Geirason. Ordf. er: Brandr fær Eiríki logs land (eller lands W)-banda ok landa = Sværdet skaffer Erik guld og lande.

69. Verset er helt klart; hringtopuð er obj. for alle verberne, stýrir himinríkis (gud) er subj.

70. De to forangående linjer lyder:

Gunnhættir kná grýttu,
gramr býr of þrek, stýra:

ordf.: Gunnhættir (krigeren) kná grýttu stýra buðlunga

setri; gramr býr of þrek; stórt ræðr hann, en hjarta hvetr. Når Olaf taler om »samme ord« i den sidste linje og den derpå følgende linje (den første i næste vers), er dette ikke nøjagtigt, da setri er substantiv, men setr verbum. Sætningen lyder: setr of vísa vitran vígdrótt (subj.) við (til værn imod) skotskúrum skjaldborg (obj.).

71. Sammenhængen er klar og tolkning overflødig. Mælingr = karrig mand.

72. Da der intet verbum er i denne halvdel, må den danne en direkte fortsættelse af en halvdel, hvori verbet stod. kostum betri allri þjóð mener jeg nu bør opfattes som »ved sine egenskaber bedre end alle andre«.

73—74. Trænger ikke til nogen forklaring.

75. Verbet mangler her, men meningen er klar: »Den stærke fyrste kan vente kamp«.

76—77. Er klare nok. Sammenhæng ukendt.

78. Synes at være én hel sætning: »Kvinden (Ilmr lýskála (havets) bála (guldets)) gav mig et bånd med ender (frynser?)«, men mulig hørte með endum til en anden sætning.

79. Ordf. er: Ræsir glæsir Røkkva dǫkkva (acc. pl.) reina (gen. pl.) hreina (acc. pl.) hvítum rítum = Fyrsten udstyrer prægtig Røkkves lands (havets) mørke rensdyr (skibene) med lyse skjolde.

80. Af en lausavísa; linjerne udgør én sætning: Eitt es sverð sverða þats sverðauðgan mik gerði = Der er et sværd af sværd (et udmærket sværd), der gjorde mig sværdrig.

81. Verpa á mäskeið (= glæ i prosa, søen) = gøre noget forgæves, til ingen nytte. Til mäskeið (pl.) hører ramriðin Røkkva stóði = kraftig befarne af Røkkves heste (skibene). vellvönuðr = guld-forminskeren o: Arinbjörn.

82—83. Trænger ikke til nogen omtale.

84. Ordf.: Hvat munt hafs á otri hengiligr karl kinn-

grár með drengjum mega vinna, þvítt kraptr þinn fýrlask = Hvad vil du, din slappe, kindgrá karl, kunne udføre blandt svende, ti din kraft svigter.

85. Ordf.: Áðr djúphugaðr, ramr, gegn, gagnsæll faðir Magna dræpi með hamri á dolga græðis vagna = För den modige, stærke, redelige, sejrriige fader til Magne (Tor) slog med sin hammer på jætterne. At gegn skulde være upassende epitet til Tor (BMO) er uforståeligt. Det er netop særdeles passende. Drepa á er ganske vist usædvanligt, men forståeligt. Jætterne kaldes 'vognhavets' ɔ: jordens fjender, ligesom vallar dolgr = jätte i Haustlǫng 6.

86. Ordf.: En skinnbjarta skortir Njǫrun steina halmein; skapit kannaz mér svanna; dýr er hon hætt at hváru = Men den lyse kvinde mangler. . . . ; jeg kender (forstår mig på) kvindens (kvinders?) sindelag; hun er i hvert fald et farligt dyr. Efter Olafs ord er dýr her ntr., brugt som et formildende udtryk. Iøvrigt er verset gennemsigtigt med undtagelse af ordet halmein. Dette har SvB Eg. forstået som halm-mein = ild, og dette skulde her bet. 'forstand'. Men dette kan ikke være rigtigt. BMO godtager halm-mein, og antager her etslags ofljóst eller pallastígr. halm-mein = eld = birti = skírleik ɔ: skírlífi 'kyskhed'. Meningen er uden tvivl rigtig truffet. Den kvinde, der her sigtes til, har været en 'Let-på-tá'. Men at BMO's forklaring er den rigtige, må betvivles. Vi har her kun W, så det er muligt, at ordet er galt. Om hætt skal henføres til dýr eller til dette halmein, er usikkert, snarest dog til det første på grund af ordets stilling.

87. Verset er af Eyvinds Háleygjatal og trænger ikke til nærmere omtale. Det handler om Sigurd jarls drab. far-matýs hører sammen med svǫnum (= ravnene) i den første halvdel.

88. Dette halvvers er det umuligt at tolke. Berg-Þórr er i henhold til Olafs ord en kenning for en dværg eller jätte. Þór er åbenbart en del af en kenning, rimeligvis obj. til dylja. »Det vil ikke nytte(?) at skjule ulykken for manden«(?).

89. Linjerne er l. 5—6 af et helt i SnE. opbevaret vers; der findes v. l. hafskíða, der vel er den rigtige. Ordf.: Björn flóðs óð framm á fornar hafskipa (-skíða) slóðir.

90. Sammenhæng ukendt; einstígi heinar hører vel sammen i betydn. 'sværd'.

91. Disse to linjers fortsættelse findes SnE I, 410, men de udgør en selvstændig sætning: skorða fjarðbeins (stenens; det hele 'kvinde') var í fót færð afarhrein.

92. Dette halvvers plejer man at henføre til Þjóðólfs Ynglingatal på grund af versformen, höfuðbarm (ætling) må være styret af et mandnavn; heiðsæi 'uddeling af guld', -sæi til -sær 'udstrøende' (til sá, søra), 'gavmildhed', eller 'hæder', 'ære', og måske snarest dette: efter Olafs ord skulde fjornis fjöll være 'bølgerne, havet', men hvad fjornis da er, er uvist; deri skulde der være et søkongenavn efter Olaf.

93. Sammenhæng uvis; hjartfærra hreinvazta er vel egl. 'fjælde', men disse to ord står vist udenfor det øvrige, der er tydeligt nok. harri hjartf. hreinv. kunde dog måske høre sammen.

94. Ordf.: Lét hrætrana hveiti hrynja gramr ór brynju; vill at vexti belli valbygg Yggjar Haraldr. Man har ellers læst hræteina, men -trana er vel det rigtige; 'ligtranens (ravnens) hvede' (føde) er blodet; men tilføjelsen 'udaf brynjen' er meget påfaldende; er ór fejl f. á?; Yggjar valbygg bet. det samme som hrætrana hveiti, 'blod', bella vexti = vokse. Det hele skulde bet.: »Kongen lod blodet strømme udaf (på?) brynjen; Harald vil, at blodsudgydelsen vokser«. Jfr. BMO.

95. Trænger ikke til tolkning.

96. Det samme gælder her. Ifg. Olafs ord er subj. Tor; grjótt-Móði er en af de jætter, som Tor dræbte, Hrungrnir?

97. Hár skal være 'den høje', o: konge, og en Hringr, uvist hvilken, være ment. Iøvrigt er verset klart.

98. Ordf.: Né dýrs of far flein-Móða fleiri segik óðar deili; mælum slíkt við sælan: sit þú heill konungr = Jeg meddeler ikke flere digtbeviser om den herlige krigers færd. Jeg siger sligt til den rige: lev vel konge.

99. Linjerne udgør én, klar sætning: »den modige fyrste volder de(n) modige mands (mænds) død.

100. Danner fortsættelse af de foregående linjer og er klare; subj. er skjaldar valdr (i det følg.): »krigeren giver den sorte ravn blod« (egl. rødfarver rigelig ravnens næb).

101. Sammenhæng ukendt og linjerne udgør en ufuldstændig sætning.

102. Ordf.: Sótti reiðr at ráðum þrænzkr jarl konung sænskan; þrályndi feksk Þrændum; rann engi því manna; = Den trönderske jarl (Erik) søgte vred den svenske konge for at få hans råd. Trodsige var Trönderne. Det kunde ingen forhindre.

103. Sammenhæng ukendt.

104. Sammenhængen er ukendt. Rimeligvis er Ws mörðr galt for As Niqrðr, der er en del af en mandskening. Verset er ellers klart: »Manden (jeg?) bragte med sig guld fra den fyrstes gård, som højnede sin hird«.

105. Sammenhængen også her ukendt. Spørgsmålet er, om krapthár hører til kjölr eller til et ord i den tabte del. Det kunde komme af krapti 'en spant', og altså henføres til kjölr. bruna á egl. styrte frem imod. »Den spantehøje(?) køl styrter højelig løs på de hvide storbølger«.

106. Sammenhængen er ukendt, men halvverset er klart.

Overs.: »Fire heste arbejdede sig på engang frem med den (klokken) på ryggen. Dog kunde den høje klokke få bugt med dem alle«.

107. Verset hører åbenbart til Egils Arinbjarnarkviða. Om morgin- eller megin- er det oprindelige, er uvist. Ellers er verset forståeligt nok.

108. Sammenhængen er ukendt. Sætningerne er indbyrdes klare. Der bør sikkert skrives skerðu, jfr. præteritum ellers. Olaf forklarer hafs glæðr som mörueldr. skaut er vist verbum. »Havets ild (mørilden) førtes op imod himlen; havet bevægede sig med kraft; jeg tror, at skibstavnene flængede skyerne; Rans vej (havet) skubbede til månen«.

109. Linjen udgør en sætning for sig, der er klar nok. »Brian faldt, men sejrede«. Hele verset findes anført i Njála, k. 157.

110. Sammenhængen ukendt, og linjerne er klare.

111. Sammenhængen også her ukendt, men verset synes at have tilhørt et digt om Stiklestadslaget (eller kong Olaf); ekl er sikkert adj. 'mangelfuld'. »Den ublide kamp var siden hæftig på Stiklarstad«.

112. Verset hører til Bersögglisvísur. Ordf.: Hætt's þat allir ætlask hárir menn es ek heyri hót skjöldungi at móti, áðr skal við því ráða = Det er farligt, at alle gråhårede mænd, hvis trusler jeg hører, agter sig (til ufred) mod fyrsten; det skal forebygges.

113. Er af det første vers af Geisli. Ordf.: Eins goðs þrenning má óð ok bænir mér kenna, mjök es fróðr sás getr góða alls kjósanda hins ljósa = Den ene guds treenighed kan lære mig digt og bønner; meget kyndig er den, som opnår den lyse alherskers nåde.

114. Sammenhængen er ukendt. Ordf.: Þar kemr á til sævar. En lyngs lind strindar leynisíka lönqum vandí mik

leika lævi = Dér kommer elven til havet (∴ nu er digtet ude), men kvinden har jævnlig vænnet mig til at lege med svig (spille puds?). lyngs leynisíkr = fisk som skjuler sig i lyngen, slange, dens strind 'land' = guld, hvis lind 'linde-træ' kvinde. Om dette vers kan have hørt til Norðrsetudrápa er meget tvivlsomt. Den første sætning viser, at der ikke her er tale om en lausavísa.

115. Sammenhængen ukendt. Utvivlsomt er linjerne af et spottevers om den i Orkns. omtalte Kúgi, der forresten kaldes »klog og rig bonde«. Han deltog i en sammensværgelse mod Rögnvald jarl, men den blev opdaget og Kúgi måtte bede om fred. Om ham haves et lidt ironisk vers af Rögnvald (udg. s. 183).

116. Linjen er rimeligvis af Norðrsetudrápa. Hlés dætr (bølgerne) er næppe subj. til blésu; her har vel 'vindene' været subj.; viðr = skibet.

117. Hører til Heidreksgåderne. Foldar moldbúi = orm; når (den døde) orm lå på når = en død hest (der flød med strømmen).

118. Dette halvvers af Egill, der også findes i hans saga, er vanskeligt i mere end én henseende. Váfallr em ek skalla udgør vist en sætning: »jeg er tilbøjelig til at falde til skade for min skalde (skaldede hoved)«. Ligeledes ordene: en hlust es þorrin = »(mit øre =) min hørelse er borte«. blautr erumk bergifótar borr må ligeledes være én sætning; herom antyder Olaf, at den skulde være eufemistisk — han har i kenningen bergifótar borr set en omskrivning for penis; hertil kunde borr passe, men bergifótr er da uklart, gen. subj. el. obj.? Tidligere forklaringer går ikke an. Som bekendt har K. Gíslason opfattet ordene som en kenning for tungen, bergi = smag, bergifótr = hoved, hvis borr er tungen. Hvis det er rigtigt, må Olaf eller hans

samtid i kenningen have med urette set en skjult obscönitet. Meissner (Die kenningar s. 134) mener, at bergifótr kunde betyde tunge, borr dens spids. Den første linje læses vals hefk váfur helsis = jeg har en tøjret (helsi = halstov) hests vaklende gang. Men også her er vanskeligheder.

119. Sammenhæng ukendt. Verset er åbenbart ironisk. Kan næppe være gammelt på grund af ordet súltán. Dette kan kun være det bekendte 'sultan', vel i betydn. 'herre', men måske med en ironisk biklang. Det findes som tilnavn (Nikulás súltán 12. årh.; Sverres morbroder), og er vel indkommet fra tysk (arab. sultān) eller direkte fra samkvem med Arabere (Saracener). Iøvrigt er verset klart.

120 = 81.

121. Kendes også fra Hákonars. Ordf. Herfanga ein-sköpuðr galdrá bauð Hringi hjaldr ok Hilditanni; Gautr hvatti þrym þreyta þann; oflengi veldr yngva (gen. pl.) ósætt (dat.) völundr (subj.) rómu, en vel mætti herstefnandi hafna hans dóm = Kampens eneskaber (Odin; herfanga galdrar = kamp) bød Ring og Hildetand kamp; Gaut (Odin) æggede dem til at holde den; for længe volder kampens Völund (smed; Odin, men her Gautr på Mel) kongernes (Hakons og Skules) strid, men godt kunde fyrsten vrage hans dom (d. v. s. Gautr på Mels æggelse). Der er her en gennemført sub-rosa udtryksmåde. Parallelen er (Odin-) Gautr: Hringr—Hilditannr og Gautr á Meli: Hákon—Skule. Af diskretionshensyn nævner Olaf ikke hvem den 'ondskabsfulde' mand var.

122. Ordf.: Tveir hyggek at ber bæri beitnárungar meðal sín á stöngu; stund era heitnu á landi lífs löng; þat kníðu ber báðir á krossi gyðingr ok heiðingi, bergr oss trúá; svá hefr aldin goð goldit = Jeg ved, at to mænd bar bær mellem sig på en stang; tiden er ikke lang i livets

lovede land; det bær pressede både jorden og hedningen på korset. Troen frelser os; således har gud gengældt bærret. Det er muligt rettere (SvbEg) at lade ordene á heitnu landi høre til den første sætning. Er á mulig fejl for af, jfr. Olafs tolkning.

123. Ordf.: Vöndr er Mária mynduð Jesse kindar, en meins alls græðari epli et hreina kallaz = Maria er formet (kaldt) som en vånd (gren) af Jesse slægt; men al méns (synds) helbreder kaldes det rene æble (derpå). Her mangler ordene endr at i l. 3; de kan ikke fornuftig forbindes med det øvrige. BMO har, vist med rette, rettet det til andar, andar mein = synd. SvbEg. henfører Jesse kindar til eplit hreina.

Registre.

1. Tekniske udtryk af almindelig art.

afráttir stundar, detractio 44.	figúra, (stafs) 28; talefigur 46. 47
aftekning (stafs, samstöfu), detractio 41. 42. 46.	osv.
andi, spiritus 24. 32. 35. 36.	flytja (fram), proferre 24. 35.
aptrbeiðiligr, reciprocus 77.	fornafn, pronomen 31. 37.
atfelli, accidens (= tilfelli) 51.	fólgit mál 60.
áblásning, aspiratio 25. 26. 35. 36.	framflutning, pronuntiatio 24.
46.	25. 28. 35. 41. 55.
áblásningarnóti, nota aspirationis 35.	framfæra, proferre 22. 24. 75.
barbarismus 40. 41 osv. 65. 74.	framfæring, pronuntiatio 35. 73.
breidd, latitudo 24.	74. 77. 78; translatio 81. 83. 85.
collisiones 48.	87. 88.
consonancia 33.	framskapan, transformatio 61.
digr, crassus 35.	fyrirsetning, præpositio 37. 38.
digrleikr, crassitudo 36.	51. 84.
diptongus 30. 31.	fyrirsettr, præpositus 79.
dumbr stafr, mutus 28.	gerð, actio 38. 80.
dvöl, mora 25.	grannligr, tenuis 21.
ebreskt mál 26. 27.	gæfiligr, dativus 53.
efanleikr, ambiguitas 59.	hálfraðdarstafr, semivocalis
efanligr, ambiguus 59.	30. 31.
eiginligr, proprius 52. 60. 73.	hégómligr, supervacuum 56. 57.
78. 79.	hljóð, sonus 20. 21. 25 osv.
einfaldligr, -liga, singularis, singulariter 53. 66.	hljóða, sonare 26 og oft.
einfaldr, singularis 23. 53.	hljóð(s)-grein, soni differentia
einsligr, singularis 50. 67.	20. 25. 26. 30. 45; tenor, accentus
fall, casus 38. 51 osv.	24. 32. 35. 42.
	hljóðsgreinar-skipti 45.
	hljóðstafr, vocalis 26. 55 v. l.
	hlutr, pars 36. 40.

hluttekning, participium 37. 38.
 hræriligr, mobilis 20.
 hvass, acutus 24. 35. 45 osv.
 hvárginligr, neuter 52.
 hvíligleikr, qualitas 51. 52.
 hæð, altitudo 24. 36.
 karlmannligr, masculinus 52.
 klausa, clausula 22. 23. 67. 68 osv.
 kyn, genus 38. 51 osv.
 langr, longus 23. 24. 63 osv.
 lágr, humilis, gravis 36.
 látínu-stafróf 27. 29. 30.
 lengð, longitudo 24. 36.
 letr, scriptum 41.
 leyfi, licentia 65. 79.
 linr, lenis 24. 35.
 líking, similitudo 74. 77.
 límingar-stafr 30.
 lqstr, vitium 39. 47. 49. 61 osv.
 margfaldligr, -liga, pluralis, pluraliter 50. 53. 66. 67.
 mál, sententia 72 osv.
 máls-grein, sententia 23. 37. 40. 83. 84.
 máls-partr, pars orationis 50. 51.
 mátt, potestas 28. 51
 meðalorpning, interjectio 37. 38.
 meðalsettr, interpositus 84.
 merkiligr, articulatus 20. 27.
 merking, significatio, sensus 22. 28. 29. 51. 73; potestas 28.
 metaplasmus 40. 50. 61 f.
 mynd, figura 51; species 61.
 nafn, nomen 31. 37 osv.
 nauðsyn, necessitas 41 osv.
 nám, definitio 22.
 neitiligr, negativus 60.
 nóráent stafróf 26.
 nótera, notare 36.
 nóti, nota 35.
 orð, verbum 37 osv.

orða-dráttir 49.
 orða-skipan, ordo verborum 83.
 orðtak, sermo 40.
 orðtæki, sermo 29. 41.
 óandligr, inanimalis 76.
 óeiginligr, inproprius 54 og oft.
 ómerkiligr, inarticulatus 20.
 óritanligr, inlitteratus 20.
 óskiptiligr, individuus 22. 23.
 partr, pars (orationis) 37. 38. 39. 50 osv.
 persóna 37. 51.
 píning 38.
 púnkta, punctare 45.
 raddar-stafr, vocalis 23. 25. 27. 28. 30 osv.
 rétt, rectus 61.
 ritanligr, literatus 22.
 ríkja, regere 66.
 ræða, sermo 40 osv.
 rægiligr, accusativus 53. 59.
 rødd 21. 22. 23 osv.
 samanhlaðinn, constructus 36. 70.
 samanhlaðning, constructio 59. 71.
 samanlostning, collisio 47.
 samansafnanligr, collectivus 67.
 samansetning, compositio, stafa 47, sagna 59.
 samansett mál 49.
 samansteyptr, confusus 83.
 sameiginligr, communis 52. 78.
 samhljóðandi, consonans 26. 27. 28. 31. 32.
 samjafnan, comparatio 51. 52. 74.
 samjafnanligr, comparativus 52.
 samokun, conjugatio 51.
 samstafa 24. 32. 34 osv.
 samstafligr, syllabicus 36.
 samtenging, conjunctio 37. 38. 72.

scema 50, lexeos 65. 66. 70. 74.
 sen, sententia 36. 45. 57. 74.
 settligr, positivus 52.
 skammr, brevis 23. 24. 63 osv.
 skilning, intellectus 74. 80.
 skipan, ordo 28. 51. 83.
 skipting, immutatio 41.
 skortr, defectus 58.
 snarpr, asper, 24. 35. 48.
 snúning, transmutatio 43.
 sólæcismus 47. 49 ff. 65 osv.
 stafligr, literatus 22. 24.
 stafr, litera 22 f. 25. 32 osv.
 stund, mora 24. 34 osv.; tempus verbi 38.
 stýra, regere 66.
 sundrdreginn, distinctus 71.
 søgn = orð 36. 74.
 tala, numerus 51 osv.
 tilfelli, accidens 28. 32. 74. 75 og fl.
 tilfelliligr, accidens 79.
 tíð, tempus, mora 32. 34. 51.
 tími, tempus, mora 23. 24.
 tvefaldan, congeminiatio 68. 69.

tvíhljóðr, diphthongus 30.
 umbeygiligr, circumflexus 24. 35. 36. 45.
 umdráttir, usurpatio 77.
 umkringingarmál, circumlocutio 81.
 umsnúinn, præposterus 83.
 umsnúning, transmutatio 41.
 undirstaðligr, -stöði-, stöð(u-), substantivus 38. 80.
 uppnumning, præsumtio 66.
 veldi, potestas 25.
 vers, versus 33. 63. 65.
 versagjörð, versificatura 34.
 viðleggjanligr, adjectivus 38. 80.
 viðrlagning, adjectio (stafs, samstöfu osv.) 42. 43. 44. 45. 46. 61.
 viðrorð, adverbium 37. 38. 51. 60.
 vinðandinn forna 62.
 vöxtr, figura 28.
 yfiringanga, »excessio« 82.
 yfirstigning, transscensio 82.
 þungr, gravis 24. 35. 36. 45.

2. Tekniske udtryk for talens figurer og fejl.

acirología 54.
 allegoría 74. 84. 85.
 alleotheta 60.
 amphibología 54. 59.
 anadiplosis 68.
 anaphora 68.
 anastrophe 83.
 antifrasis 85.
 antismos 85. 87.
 antitesis 65.
 antonomía 74. 78. 79.
 apocope 63.
 auferesis 62.
 cacenphaton 54. 55.
 cacosintheon 54. 59.
 catacrexis 73. 77.
 dialiton 72.
 dieresis 64.
 e(c)lipsis 54. 58. 65.
 enigma 85.
 eparalempsis 68.
 epenthesis 62.
 epiteton 74. 79. 80.
 epizeusis 69.
 eptasis 63.
 icon 87.
 ironia 85.
 isterologia 82—3.

jotacismus 47.
 karientismos 85. 86.
 lapdacismus 47.
 macrologia 54. 57.
 metalempsis 73—74.
 metanomia 74. 78.
 metaphora 73. 74. 75. 76. 77.
 metaplasma 65. 74.
 metatesis 65.
 moytacismus 47.
 omocopton 70.
 omolemiton 71.
 omotopeion 74. 81.
 omozeusis 74. 87.
 parabola 87. 88.
 paradigma 87. 89.
 paragoge 63.
 paranomeon 69.
 paranomia 85. 86.
 parenthesis 83. 84.
 paronomasia 69.
 perifrasis 74. 81.
 perysologia 54. 56.
 pleonasmus 54. 56.
 polintheion 71.
 polisintheton 72.
 prolemis 66.
 prothesis 61.
 sarcasmos 85. 86. 87.
 silemsis 67.
 sinalimfe 64.
 sincopa 62.
 sineresis (-thesis) 83.
 sineresis 64.
 sinodoche 74. 80. 81.
 sistola 63.
 tantologia 54. 58.
 tapinosis 54. 58.
 temesis 83.
 tropus 73 ff.
 yperbaton 74. 82.
 yperbola 74. 82.
 ypozeusis 67.
 yrismos 71.
 zeuma 66.

3. Tekniske udtryk vedrørende islandsk digtning.

aðalhending 32. 69.
 álagsháttur 84.
 hálfkarlag 46.
 bragarmál 62.
 dróttkvæður háttur 43. 61.
 drögur 68.
 finngáknat 56.
 fjórðungur vísu 54.
 háttur 33 osv.
 helmingur 56.
 hending 33. 43. 64. 69 osv.
 hliðmælt 54.
 hqfuðstafr 35. 70.
 jafnhá (hending) 43. 64.
 kenna 75.
 kenning 58. 75 osv.
 klauf 73.
 kveðandi 42—43. 46. 62. 63. 70.
 kviðuháttur 42.
 njarðarvottur 79.
 nýi háttur 71.
 nykrat 56.
 nýgörvingar 56.
 ofkent 58.
 ofljóst 45. 64.
 orðkólfr 53. 63.
 riðhendur háttur 71.
 runhenda 33.
 sannkenning 73. 75. 80.
 skothending 33. 64.

stál, stælt (dregit á stál) 47. 84.
 stuðill 35. 61. 70.
 svipa 73.
 viðmælt 54.
 vísu-orð 43 osv.
 þreskölur 55.

4. Skjaldenavne.

Arnórr jarlaskáld Þórðarson (XI) 43. 52. 57. 63.
 Auðun illskelda (IX) 42.
 Björn 64.
 Bragi Boddason (IX) 62.
 Egill Skallagrímsson (X) 41. 61. 71. 82. 86. 87.
 Eilífr Goðrúnarson 44 (f. kúln-asveinn).
 Einarr Skúlason (XII) 45. 48.
 Eyvindur Finnsson (X) 48. 75.
 Glúmr Geirason (X) 43. 67.
 Guðbrandur í Svölu(m) (XII?) 57.
 Guðlaugur 59.
 Hallar-Steinn (XII) 60.
 Halldórr skvaldri (XII) 53.
 Hallfreður vandræðaskáld Óttarsson (X—XI) 71.
 Hárekr Eyvindarson (XI) 42.
 Kolbeinn Tumason (XII—XIII) 56.
 Kormákur Ögmundarson (X) 62.
 Leiðólfr 81.
 Markús Skeggjason (XI—XII) 76. 77.
 Máni (skáld-; XII) 73.
 Nikulás Bergþórsson (XII) 88.
 Ormr Steinþórsson 76.
 Ólafur Leggsson (XIII) 48.
 Ólafur Þórðarson (XIII) 60 (?).
 Sigvatr Þórðarson (XI) 55. 64. 65.
 Skraut-Oddur 45. 75.
 Sneglu-Halli (XI) 58.
 Snorri Sturluson (XIII) 33. 52. 55. 68. 69. 71. 79. 80. 87.
 Starkaður gamli 46.
 Sveinn 84. 85.
 Þjóðólfr hinn hvínverski (IX) 77.
 Þjóðólfr Arnórsson (XI) 53. 59. 78.
 Þorleifr Rauðfeldarson jarlaskáld (X) 51.

5. Andre personnavne.

Aristoteles hinn spaki 37.
 Árónn 89.
 Dónátus 39. 48. 49. 74.
 Guðmundur byskup Arason 52.
 Hringur konungur 79.
 Jesus Kristus 88.
 Mária 89.
 Óðinn 39. 75.
 Óvidius 75.
 Philosophi 21. 23—4.
 Plátó 21.
 Prisciánus 21. 25. 27. 29. 34. 37.
 Valdemar sejr, konge (d. 1241) 29.
 Þórr 78. 79.

6. Navne på folk og steder.

Ásialand 39.
 Ásiamenn 39.
 Athenisborg 39. 49.
 Barbari 40.

Danskir menn 62.	Pentapólis 49.
Grikir 25. 30. 40. 49.	Róma 40.
Grikland 39. 49.	Rómverjar 40. 41.
Gyðingar 88. 89.	Sólæ 49. 50.
Jórsalaland 88.	Þjóttá 42.
Látínnumenn 27. 40.	Þýðerskir menn 62.
Norðrhálfa 39.	

7. Runenavne.

ár 26.	sól 27. 29.
bjarkan 29.	(týr) stunginn 31.
íss 26.	úr 26.
knésól 29.	ýr 26.
óss 26.	_____
reið 27.	venð 26.

8. Navne på digte.

Bjúgar vísur 64.	Háttatal 69.
Grimnismál 72.	Kúgadrápa 85.
Haflíðamál 52.	Magnúsdrápa 57.

Efterskrift. Der gøres opmærksom på, at tegnet ✕ (s. 30_g) her for første gang fremtræder; bistavene forneden, der gør det til et virkeligt tegn for e+y, er i hds. utvivlsomme, selvom de ikke er regelmæssig tegnede. — I tegnet s. 36, anm. til l. 8 er ringen lidt for stor.